

KAUNO PARAMOS
VALDORFO PEDAGOGIKAI
BENDRIJA „ŠALTINĖLIS“

Gyvybingas Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis

Parengė:

Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrija „Šaltinėlis“

Rengiant dalyvavo A. Liaudanskienė, J. Tatolytė - Kauno Valdorfo darželis „Šaltinėlis“

Modelis parengtas įgyvendinant Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos lėšomis finansuojamą paprojektą „Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelio kūrimas Lietuvoje“ Nr. CH-NVO-076

2013, Kaunas

TURINYS

1. ĮVADAS.....	3
2. MODELIO AKTUALUMAS	8
3. MODELIO TIKSLAS	12
4. MODELIO UŽDAVINIAI.....	12
5. TEORINIS MODELIO PAGRINDIMAS	12
5.1. Bendruomenės samprata.	12
5.2. Teorinė besimokančios organizacijos samprata	14
5.3. Kolegialaus vadovavimo samprata.....	16
5.4. M. Buberio dialogo filosofija	19
5.5. R. Šteinerio socialinės trinarystės filosofinė samprata.....	20
5.6. Bendruomenė ir nevyriausybinės organizacijos (NVO)	23
6. GYVYBINGO VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOS BENDRUOMENĖS MODELIO ORGANIZAVIMAS	28
6.1. Bendruomenė kaip besimokanti organizacija.....	28
6.1.1. Pedagogų ir kitų darbuotojų mokymas(is)	28
6.1.2. Tėvų mokymas(is) ir konsultavimas	35
6.2. Bendruomenę vienijantys tikslai ir vertybės	43
6.3. Bendruomenė –vaikų kūrybiškumą skatinančių procesų aktyvi dalyvė.....	45
6.3.1. Kūrybiškumo samprata	45
6.3.2. Kūrybiškumo samprata Valdorfo pedagogikoje	50
6.3.3. Kūrybiškumo samprata Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“	51
6.3.4. Kūrybiškumą skatinančios veiklos ir aplinkos turinys, metodai ir priemonės. Rekomendacijos tėvams	56
6.4. Kolegialiai valdoma bendruomenė.....	65
6.5. Bendruomenė, skatinanti savivaldą ir darnų pilietiškumą.....	70
7. GYVYBINGO VALDORFO DARŽELIO MODELIO STRUKTŪRA.....	73
8. REKOMENDACIJOS	78
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	81
PRIEDAI	84

1. ĮVADAS

Kintantis požiūris į šalies poreikius ir ateities vizija atsiskleidžia svarbiausiame strateginiame šio meto valstybės dokumente – Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“

(2012 m. gegužės 30 d., Valstybės žinios, 2012, Nr.: 61 -3050). Šia strategija siekiama pažadinti visuomenės ir kiekvieno jos nario *kūrybiškumą*, susitelkti prie idėjų, kurios padėtų Lietuvai tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi, kurioje skatinamas žmonių *kūrybiškumas, saviraiška ir kurios gerovę kuria atsakingi, kūrybingi ir atviri žmonės*. Įgyvendinant viziją, vadovaujamosi pažangai svarbiomis vertybėmis:

□ Atvirumu kitokiam požiūriui, pozityvioms iniciatyvoms, dialogui, bendradarbiavimui, naujovėms.

□ Kūrybingumu generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti.

□ Atsakomybe už savo veiksmus, moraliu, aktyviu rūpinimosi ne tik savimi, bet ir savo aplinka, bendruomene, savo šalimi.

Įgyvendinant Strategijos viziją, pokyčiai turi įvykti visuomenėje, ekonomikoje ir valdyme. **Švietimui aktualiausios – sumanios visuomenės – srityje išskirtos trys visuomenės ugdymo kryptys: 1) veikli, 2) solidari ir 3) besimokanti visuomenė.**

Sumani visuomenė – laiminga visuomenė, kuri yra kiekvieno piliečio idėjoms [*kūrybingumas*], naujovėms ir iššūkiams atvira [*atvirumas*], solidari, savivaldi ir politiškai brandi [*atsakomybė*]. Visuomenė turi tapti organizuotesnė, išmokti geranoriškumo ir ieškoti susitarimo, vedančio bendruomeniškumo ir pasitikėjimo kultūros link.

Sumani visuomenė – *veikli, solidari, besimokanti, nevengianti esminių pokyčių iniciatyvos*.

Siekiant įgyvendinti sumanios visuomenės viziją, būtina sutelkti pastangas ir įgyvendinti pokyčius svarbiausiomis visuomenės ugdymo kryptimis; *deleguoti bendruomenėms ir nevyriausybiniams organizacijoms* galias remiantis subsidiarumo principu pačioms spręsti daugumą su jomis susijusių klausimų.

Tam reikia:

- Stiprinti darnią šeimą, kaip svarbiausia visuomenės ląstelę ir tautos išlikimo garantą, kurioje subręsta laisvas, kūrybiškas ir atsakingas žmogus.

- Plėsti bendruomenių savivaldą (suteikiant daugiau teisių mokyklų ir seniūnijų savivaldai), stiprinančią bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą viešajame gyvenime. Valstybės ir vietos valdžios institucijos turi sąmoningai siekti perduoti visuomenei vis daugiau galių ir atsakomybės savarankiškai veikti įgyvendinant subsidiarumo principą.

- Stiprinti bendruomenes ir nevyriausybines organizacijas, ugdyti bendruomenių lyderius ir remti pilietines iniciatyvas.

Šalies švietimo sistemai šiuo metu taip pat kyla ir unikalūs, nacionaliniai, su jos raidos ypatumais ir valstybės tikslais susiję uždaviniai, ir tokie uždaviniai, kuriuos sprendžia visos modernios visuomenės. Unikalieji uždaviniai – modernios tautos tapatybės, savigarbos ir saviklivos ugdymas, pedagoginio darbo prestižo ir kokybės didinimas, prisitaikymas prie sparčios demografinės kaitos (vaikų skaičiaus mažėjimo, visuomenės senėjimo, emigracijos). Panašus į kitų valstybių uždavinys – įveikti švietimo sistemos inerciją *pertvarkant tradicinius ugdymo, mokymo, studijų organizavimo būdus į lanksčius, atitinkančius šiuolaikinius mokymosi tikslus ir technologijų lygį*, tinkamus kiekvieno asmens mokymuisi visą gyvenimą. Tai verčia įgyvendinti ne tik atskirų švietimo sričių, bet ir visuotinius sisteminius pokyčius. Aktualiausias švietimo tikslų šaltinis šiuo metu yra Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ pateikta ateities visuomenės vizija – veikli, solidari ir besimokanti visuomenė. Šios vizijos detalizavimas padeda įžvelgti esminius švietimo veiksnus, turinčius įtakos jos įgyvendinimo sėkmingumui

Veikli visuomenė – sveika (įvairiais aspektais), stipri, energinga, motyvuota (svajojanti, kurianti sau tikslus ir trokštanti juos pasiekti), pasitikinti savo galiomis ir gebanti jomis naudotis, kūrybinga (nebijanti naujovių, toleruojanti kitoniškumą, vertinanti originalias idėjas) visuomenė, susidedanti iš savivaldžių bendruomenių ir besimokančių organizacijų. Veiklią visuomenę, tikinčią sėkminga ateitimi, kuria du abipusiškai susiję veiksniai: pozityvios pasaulėžiūrinės nuostatos bei psichologinis klimatas (požiūris į save ir kitus, santykiai) ir kompetencijos, kurios įgyjamos mokantis, veikiant ir patiriant sėkmę. Veiklios visuomenės viziją galima skaidyti į šiuos aspektus:

- **sveikatos** (dvasinis, fizinis, psichinis, socialinis pajėgumas, noras augti, keistis, tobulėti);
- **kūrybingumo** (smalsumas, tyrinėjimas, atvirumas naujiems iššūkiams ir idėjoms, gebėjimas generuoti naujoves remiantis gausiais ir įvairiais idėjų šaltiniais, pagarba originalumui ir išradiniam);
- **inovatyvumo** (naujų perspektyvių idėjų absorbavimo gebėjimai, taikomas atradimų ir išradimų pobūdis, verslumas juos diegiant);
- **iniciatyvumo** (drąsa imtis veiklos ir įgyvendinti savo idėjas keičiant savo ir kitų gyvenimą, lyderystė);
- **pilietinio aktyvumo** (noras ir gebėjimas dalyvauti viešajame gyvenime, savivaldoje ir valstybės valdyme, savanorystė);
- **savivaldumo** (noras ir gebėjimas vadovauti sau (asmeniui, bendruomenei), pasitikėjimas savo galiomis ir asmeninė autonomija);
- **judrumo ir mainų** (darbas ir mokymasis kitose šalyse ir įstaigose užmezgant įvairiopus ryšius, dalinantis idėjomis ir patirtimi, perimant naujoves).

Solidari visuomenė yra bendrų tikslų, įsipareigojimų, interesų, simpatijos, draugystės, atsidavimo kitiems, pasitikėjimo jais ir geranoriškumo siejama visuomenė, kurioje vyrauja horizontalūs lygiųjų ryšiai. Laikantis strategijos „Lietuva 2030“, solidarios visuomenės viziją galima skaidyti į kelis aktualius aspektus:

- **visuomenės savivokos** (istorinės, politinės, kultūrinės, tautinės – lemiančios jos tapatybės jausmą, savigarbą, integralumą ir jos narių įsipareigojimus savo bendruomenei, tautai, valstybei);
- **pozityvių jos narių santykių** (pasitikėjimas vienas kitu, geranoriškumas, atjauta, pagarba kitam ir kitokiam, tolerancija, siekis suprasti kitą ir užmegzti dialogą);
- **bendrystės ar bendruomeniškumo** (siekis ir gebėjimas susitelkti, bendradarbiauti, padėti kitiems sprendžiant dabarties problemas ir kuriant ateitį);
- **socialinės atsakomybės** (gebėjimas įsipareigoti, rūpintis kitais žmonėmis, bendruomenės reikalais, gyvenamąja aplinka; gebėjimas atpažinti kitokius ir rūpintis kitokiais);
- **pilietinio aktyvumo** (noras ir gebėjimas dalyvauti viešajame gyvenime, savivaldoje ir valstybės valdyme).

Besimokanti visuomenė – tai visuomenė, kurioje kiekvienas asmuo mokosi visą gyvenimą: nuolat atnauja savo žinias ir gebėjimus atsižvelgdamas į kintančias gyvenimo aplinkybes ir ateities iššūkius. (Vaičekauskienė, 2012)

Veržlaus ir savarankiško žmogaus ir veiklios, solidarios, besimokančios visuomenės vizijos įgyvendinimo sėkmingumą lems įvairūs socialinės, kultūrinės, ekonominės, technologinės aplinkos ir pačios švietimo sistemos veiksniai. Viena iš jų - mokyklų savarankiškumo, kartu ir atsakingumo didinimas – būdas siekti švietimo atsinaujinimo neprarandant kokybės. Valstybinis mokyklos veiklos reglamentavimas Lietuvoje pamažu liberalizuojamas, mokykloms suteikiama daugiau galių priimti sprendimus. Tačiau ugdymo įstaigoms taikoma biudžeto planavimo ir vykdymo tvarka riboja jų vadovų galimybes savarankiškai ir ūkiškai veikti, smukdo motyvą, varžo iniciatyvą.

Valstybinėje švietimo 2013-2022 strategijoje (Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 2013) Švietimo sistemos organizavimo bei valdymo srityje numatomi svarbūs pilietinei visuomenei pokyčiai:

- Skatinti mokyklų kūrybingumą, eksperimentavimą, įvairovę atsisakant nebūtino jų veiklos reguliavimo, taip pat pastebint, atlyginant, skleidžiant nusisekusias pedagogines ir vadybines praktikas.
- Skatinti neformalų švietimo dalyvių bendravimą ir bendradarbiavimą, mokymąsi ir idėjų sklaidą: mokyklų tinklus, mokytojų ir vadovų asociacijas, mokyklų ir švietimo sistemai nepriklausančių įstaigų, organizacijų, asmenų partnerystę.
- Keisti mokyklų atskaitomybės principus: daugiau dėmesio skirti ne formalių reikalavimų, o mokinių, jų tėvų, vietos bendruomenių, studentų poreikių tenkinimui ir atsiskaitymui

už rezultatus informuojant apie juos visuomenę.

Mokyklų savarankiškumo plėtotės gairėse (Projektas. Lyderių laikas. 2012) teigiama, kad Lietuvos švietimo sistemoje stokojama mokyklų savarankiškumo apibrėžties ir principinių susitarimų dėl jos realizavimo, nors konceptualiuose švietimo raidos dokumentuose yra susitarta plėsti mokyklų, *mokymosi bendruomenių savarankiškumą*, įtvirtinti realų finansinį mokyklų savarankiškumą, diegti atsakingą valdymą. ES valstybių patirtis bei mokslinėje literatūroje pateikiamos įžvalgos leidžia teigti, kad mokyklų autonomija yra teisė mokyklai savarankiškai tvarkytis tose srityse, kuriose ji gali tvarkytis geriau, siekiant bendrojo švietimo tikslų.

Galimi mokyklų savarankiškumo raidos etapai:

Silpno savarankiškumo mokykla. Mokykla, kurią tiesiogiai valdo mokyklos savininko teisės ir pareigos įgyvendinanti institucija (savininkas, dalyvių susirinkimas) ir (arba) mokyklos priimami sprendimai derinami su savininko teisės ir pareigos įgyvendinančia institucija (savininku, dalyvių susirinkimu) arba gaunamas jos pritarimas sprendimams priimti arba įgyvendinti. Naujai įsteigta mokykla, naujai paskirtą mokyklos vadovą turinti mokykla ar vidutinio savarankiškumo mokykla, dėl reikšmingai pablogėjusių veiklos rezultatų nebeatitinkanti vidutinio savarankiškumo raidos etapui nustatytų kriterijų ir rodiklių gali būti silpno savarankiškumo mokyklomis.

Vidutinio savarankiškumo mokykla. Mokykla iš dalies savarankiškai inicijuoja, priima ir įgyvendina sprendimus. Vidutinis savarankiškumas reiškia, kad mokyklos sprendimai suderinami su savininko teisės ir pareigos įgyvendinančia institucija (savininku, dalyvių susirinkimas) arba gaunamas jos pritarimas sprendimams iki jų priėmimo arba prieš pradėdant juos įgyvendinti.

Savarankiška mokykla. Tai bendruomeninė savivaldos pagrindais besitvarkanti mokykla. Mokykla inicijuoja, priima ir įgyvendina sprendimus visose veiklos srityse. Savarankiškos mokyklos ir mokyklos savininko teisės ir pareigos įgyvendinančios institucijos (savininko, dalyvių susirinkimo) santykiai grindžiami pasitikėjimu ir bendradarbiavimu.

Mokyklos savarankiškumą galėtų plėtoti etapais. Tai priklausytų nuo konkrečiam laikmečiui, vietai, bendruomenei svarbių kriterijų. Dėl konkrečių mokyklų savarankiškumo raidos etapų kriterijų reikėtų susitarti nacionaliniu, vietos ir mokyklos lygmenimis.

Tokiais kriterijais galėtų būti:

- mokinių pasiekimai,
- mokyklos bendruomenės gebėjimas inicijuoti, priimti ir įgyvendinti mokyklos veiklai tobulinti tinkamus sprendimus;
- mokyklos bendruomenės aktyvumas;
- santykių tarp mokyklos ir jos savininko teisės ir pareigos įgyvendinančios institucijos (savininko, dalyvių susirinkimo) pobūdis;
- mokyklos kultūra ir vadyba (lyderystė),

- personalo parengtumas dirbti savarankiškai (gebėjimai modeliuoti ugdymo procesus ir formuoti ugdymo turinį),

- kiti mokyklos bendruomenės brandą apibūdinantys kriterijai bei šiuos kriterijus atspindinčių rodiklių tvarumas (išliekamasis pobūdis).

LR Švietimo įstatymo 63 straipsnis teigia, kad Mokyklos bendruomenės nariai gali dalyvauti švietimo valdyme, burtis į įvairių grupių (mokinių, studentų, mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokyklų, švietimo valdymo lygių vadovų) interesų asociacijas, organizacijas, sąjungas, vykdančias jų narių nustatytus švietimo, kultūros, mokslinio tyrimo plėtotės uždavinius ir funkcijas, numatytas jų veiklos įstatuose. (LR Švietimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281).

Tokia įsikūrusi organizacija gali būti organizacija, turinti nevyriausybinės organizacijos (NVO) statusą. Ji ir gali tapti reikšmingu veiksnio, vystant savarankišką, savito modelio ugdymo įstaigą. Tokia įstaiga yra siekianti kokybiško ir kūrybiškumą skatinančio ugdymo, aktyvaus visų jos narių dalyvavimo darželio ar mokyklos bendruomenės veikloje ne tik sprendžiant papildomas finansinių išteklių problemas, tačiau ir aktyviai įtraukianti bendruomenę į vaikų kūrybiškumą skatinančias veiklas (veikli), užtikrinanti galimybę visoms socialinėms grupėms gauti kokybišką ugdymą, skirianti didelį dėmesį socialinės atskirties mažinimui (solidari), gebanti perimti ir kūrybiškai panaudoti kitų šalių patirtį (besimokanti) bei savo veiklos pavyzdžiu inicijuojanti pokyčius kitų ugdymo įstaigų bendruomenėse.

2. MODELIO AKTUALUMAS

Gyvybingas Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis parengtas įgyvendinant paprojektį, finansuojamą iš Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos, kuria siekiama sumažinti ekonominius ir socialinius skirtumus išsiplėtusioje Europos Sąjungoje, pagal nevyriausybinių organizacijų subsidijų schemą (5 gairė - stiprinti NVO plėtojant jų institucinius gebėjimus).

Šių dienų aktuali problema Lietuvoje - per mažai skatinamas ikimokyklinio amžiaus vaikų (iki 7 m.) kūrybiškumo ugdymas, kurios sprendimui trūksta strateginio dėmesio, nes kol kas švietimo sistemos reformos Lietuvoje daugiausia orientuotos į aukštąsias ir viduriniojo mokslo mokyklas, o ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas sprendžiamas tik per socialinės politikos įgyvendinimo priemonės. NVO lygmenyje galima išskirti du šios problemos aspektus: atskirų iniciatyvų įgyvendinimas, kurias vykdo įvairios NVO ir bendruomenių įtraukimas. Darželio bendruomenė atskirų iniciatyvų įgyvendinimo metu nėra pajėgi užtikrinti pakankamo kūrybiškumo skatinimo ir sklaidos, todėl orientuojamasi į tarpinstitucinio dalyvavimo pobūdį stiprinant NVO gebėjimus.

Pagrindinė problema – **per mažas Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenių dalyvavimas vaikų kūrybiškumą skatinančioje veikloje**. Šios problemos priežastys minimos Lietuvos valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose, Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011–2013 metų programoje, Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijoje. Atsižvelgiant į problemos sudėtingumą bei struktūrą, pagrindinė problema išskaidyta į smulkesnes:

- **Tinkamų metodinių priemonių trūkumas nesudaro prielaidų sistemingai didinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenių įsitraukimo į vaikų kūrybiškumą skatinančią veiklą.** Siekiant didinti bendruomenių įsitraukimą ir ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą, tikslinga orientuotis į šalių, turinčių ilgalaikes tradicijas atitinkamoje srityje, patirtį.

- **Ikimokyklinio ugdymo specialistai, skatinantys bendruomenių įtraukimą į vaikų kūrybiškumo ugdymo procesus, neturi pakankamai kvalifikacijos ir tarptautinės patirties, kuri galėtų būti adaptuota Lietuvos sąlygoms.** Tai sąlygoja nepakankamą ikimokyklinio ugdymo programas rengiančių ir įgyvendinančių asmenų profesionalumą, bei nepakankamas galimybes perduoti savo patirtį ir ją dalintis su kitais specialistais. Pastaraisiais metais Lietuvoje ikimokykliniam ugdymui skiriama vis daugiau dėmesio, Lietuvos švietimo strategijoje numatytas siektinas tikslas, kad jau 2012 metais priešmokyklinis ugdymas taptų visuotinis. Dėl staigaus ikimokyklinio ugdymo paslaugomis norinčių pasinaudoti asmenų skaičiaus augimo formuojasi naujo pobūdžio ugdymo specialistų poreikis.

▪ **Nepakankamas šeimų dalyvavimas ugdymo procese bei nepakankamas NVO dalyvavimas priimant sprendimus** – šeimų, susibūrusių į NVO veikla dažnai apsiriboja finansinių problemų sprendimu, nesigilinama į priežastis, neieškoma efektyvesnių bendradarbiavimo formų. NVO nariams reikėtų suteikti galimybę susipažinti su panašių užsienio (Vokietijos, Šveicarijos) bendrijų, įsikūrusių prie švietimo įstaigų, patirtimi, kuri būtų adaptuota Lietuvos sąlygomis.

▪ **Skirtingos šeimų finansinės galimybės užtikrinti kokybišką vaikų ugdymą.** Kūrybiškumo ugdymas dažnai siejamas su papildomomis išlaidomis (kokybiškoms ugdymo priemonėms, lėšomis pažintinei veiklai, išvykoms ir t.t.), todėl papildomų lėšų paieška per dalyvavimą įvairiuose projektuose padėtų spręsti ekonomines problemas, mažintų socialinę atskirtį, užtikrintų galimybę visoms socialinėms grupėms gauti kokybišką ugdymą.

▪ **Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ finansinio savarankiškumo stiprinimas yra būtina sąlyga tolesnei Bendrijos veiklos plėtrai**, kadangi šiuo metu pagrindiniai finansiniai ištekliai yra susiję su narių įnašais, kurie yra nuolatiniai, tačiau nedidelės apimties ir skirti tradicinėms kasmetinėms veikloms finansuoti. Dėl šios priežasties sunku sukaupti išteklius, kurie galėtų būti skirti platesnio masto veikloms vykdyti. Be to, Bendrijos iniciatyva yra planuojama siekti projekto dalyvio tapimo viešąja įstaiga. Šis poreikis glaudžiai susijęs su siekiu decentralizuoti sprendimų priėmimą, stiprinti savivaldą, labiau įtraukiant į valdymo procesus darželio bendruomenę. Sukurtas gyvybingas Valdorfo darželio bendruomenės modelis bus svarbus žingsnis siekiant decentralizuoto valdymo.

Sukurtas modelis padės spręsti ir **netiesiogines problemas, kurias sąlygoja per mažas Lietuvos piliečių dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenių veikloje:**

- Ugdymo programų kokybės problemos
- Ugdymo vientisumo šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje problemos
- Ikimokyklinio ugdymo įstaigų savarankiškumo ir savivaldos problemos
- Šeimų dalyvavimo priimant ugdymo sprendimus problemos
- Gerosios patirties sklaidos/dalijimosi galimybės

Keliama problema yra aktuali ir reikšminga, nes kūrybingumo stoka privačiame ir viešajame sektoriuose **Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijoje** yra įvardijama kaip viena iš trijų esminių, tiesiogiai Lietuvos inovatyvumą veikiančių problemų. Strategijos tikslas – kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas, o vienas iš inovacijų plėtos uždavinių yra ugdyti kūrybingą ir inovatyvią visuomenę kuriant kūrybingumą ir inovatyvumą skatinančią švietimo ir aukštojo mokslo sistemą. **Europos inovacijų švieslentės** (angl. *European Innovation Scoreboard*) 2008 metų duomenimis, Lietuvos suminis inovatyvumo indeksas – 0,29, o ES-27 valstybių vidurkis – 0,47. **Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijoje** nurodoma, kad „Žmogiškųjų išteklių kūrybingumas ir verslumas lemia inovacijas, inovacijos lemia pridėtinės vertės sukūrimą rinkoje,

visuomenės gerovę ir šalies konkurencingumą. Kūrybinis darbas kuria didelę pridėtinę vertę ir suteikdamas ilgalaikį konkurencinį pranašumą sudaro sąlygas sparčiai augti pajamoms. Kūrybingumo ir su juo susijusio atsinaujinimo stoka gali skatinti stagnaciją, slopinti gebėjimą reaguoti į kultūros, verslo ir kitų sričių visuomenės gyvenimo aplinkybių kaitą, o tai mažina konkurencingumą.“

Gyvybingas Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis atitinka aktualiausias Lietuvos visuomenės vystymosi tendencijas bei Valstybės pažangos strategiją.

Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelio paskirtis - ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir prie jos veikiančios NVO veiklos gerinimas, grindžiamas veiksmingo ir efektyvaus bendradarbiavimo idėjomis. Šis modelis, kaip metodinė priemonė, padės prie ikimokyklinio ugdymo įstaigų veikiančioms NVO, siekiančioms kokybiško ir kūrybiškumą skatinančio ugdymo, aktyvaus dalyvavimo darželio bendruomenės veikloje ne tik sprendžiant papildomas finansinių išteklių problemas, tačiau ir aktyviai įsitraukiant į vaikų kūrybiškumą skatinančias veiklas. Gyvybingas Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis taip pat padės ugdymo įstaigoms, siekiančioms savarankiškumo ugdymo, finansų valdymo ir kitose veiklos srityse.

Modelis parengtas adaptuojant Vokietijos Valdorfo darželiuose perimtą patirtį Lietuvos sąlygomis, didelį dėmesį skiriant socialinės atskirties mažinimui ugdymo procese, siekiant užtikrinti galimybę visoms socialinėms grupėms gauti kokybišką ugdymą, neatsižvelgiant į skirtingas šeimų finansines galimybes. Šis modelis yra skirtas ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir prie jų veikiančių NVO bendruomenėms turinčioms besimokančios organizacijos, aktyvios ir efektyviai veikiančios bendruomenės požymių, taip pat ugdymo įstaigoms, siekiančioms ugdymo kokybės ir didesnio savarankiškumo.

Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis remiasi M. Buber dialogo filosofija, R. Šteinerio socialinės trinarystės samprata, A. Hargreaves, M. Fullan, B. Simonaitienės, V. Targamadzės, mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, idėjomis.

Pagrindinės naudojamos sąvokos:

Modelis - kaip nurodo „Tarptautinių žodžių žodynas“ (2001), - tai pavyzdys, pagal kurį kas nors kuriama, tiriama, gaminama. Modelis – objekto ar objektų sistemos sąlyginis vaizdas (schema, aprašymas, atvaizdavimas) (Plečkaitis, 2004). Modelis - kokio nors dirbinio pavyzdys; pavyzdys, pagal kurį kas dirbama; scheminis, abstraktus ar teorinis daikto ar reiškinių esmės žymėjimo ženklas; asmuo ar daiktas, pagal kurį dailininkas kuria (www.zodynas.lt)

Gyvybingas - gyvybingas, gyvybinga [kupinas](#) gyvybės, [gajus](#): gyvybinga draugystės [jėga](#). gyvybingai pvz. Gyvybingumas (www.zodynas.lt)

NVO (Nevyriausybinių organizacija) - laisva piliečių valia įkurta [organizacija](http://lt.wikipedia.org), kuri siekia tarnauti visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valdant valstybę (<http://lt.wikipedia.org>)

Organizacija - (sen. gr. organizō 'surengiu, sutvarkau') – žmonių kolektyvas, susidaręs arba sudarytas tam tikrai veiklai ar darbui. Organizacija dažniausiai turi atskirą turtą bei valdymo organus. Valstybė – ypatingas organizacijos tipas. Paprastai organizacija laikoma įmonė, įstaiga, susivienijimas, visuomeninė organizacija. Organizacija gali būti juridinis asmuo. (<http://lt.wikipedia.org>).

Bendruomenė - žmonių grupė, kurią sieja emociniai ryšiai ir bendrumo jausmas („mes – jausmas“). (<http://lt.wikipedia.org>), Atitinkamoje teritorijoje nuolat gyvenantys asmenys, susieti bendrais viešaisiais poreikiais ir interesais (Lietuvos Respublikos terminų bankas: http://www.lrs.lt/pls/tb/tb.result?p_text=bendruomenė&p)

Mokyklos bendruomenė – mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai) ir kiti asmenys, vienijami mokymo santykių ir bendrų švietimo tikslų (LR Švietimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281)

Mokykla - Mokykla– juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas. Ikimokyklinis ugdymas vykdomas pagal neformaliojo ugdymo programą.

3. MODELIO TIKSLAS

ĮGALINTI ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenes aktyviai dalyvauti kokybiško ir kūrybiškumą skatinančio ugdymo veikloje, kuriant palankią gyvybingai bendruomenei ir NVO aplinką, plėtojant žmoniškuosius išteklius bei skatinant finansinį savarankiškumą.

4. MODELIO UŽDAVINIAI

- Teoriškai pagrįsti gyvybingos organizacijos modelį;
- Suprojektuoti vaiko kūrybiškumą skatinančios gyvybingos Valdorfo darželio bendruomenės modelį

5. TEORINIS MODELIO PAGRINDIMAS

Greitai besikeičiančio pasaulio visose visuomenės gyvenimo srityse nuolat iškyla naujų sprendimų problemų. Tokiose organizacijose, kaip švietimo ir ugdymo įstaigose, įvairioms problemoms spręsti nepakanka vien pedagogų įgytų kompetencijų bei praktinės patirties. Tam reikalingas bendruomenių įtraukimas, organizacijai būtina nuolat mokytis ir keistis.

Įvairiuose moksliniuose šaltiniuose organizacijos brandumas yra vertinamas pagal skirtingus požymius.

Dažniausiai išskiriamos šios organizacijos brandumo sritys: strategija, darbuotojai, sistemos, gyvybingumas.

Organizacijos *gyvybingumas*, apibrėžiantis jos unikalumą ir brandą, pasižymi:

- nuolatinis mokymusi ir atsinaujinimu;
- aiškia strategija ir tikslais;
- filosofija ir bendromis vertybėmis.
- kolegialumu (komunikacija ir lyderiavimu);
- darnia, pilietiška bendruomene;

5.1. Bendruomenės samprata.

Mokslinėje literatūroje pateikiama daug skirtingų bendruomenės apibrėžimų. Mokslininkai įvairiais aspektais (klasikiniu, valstybiniu – administraciniu, tautiniu –patriotiniu, šiuolaikinės vietos bendruomenės) analizuoja bendruomenės sąvoką, išskirdami jos bruožus, funkcijas ir uždavinius. Kol kas esama gana skirtingų bendruomenės apibūdinimų bei vertinimo kriterijų. Įvairiopa sąvokos „bendruomenė“ traktavimas sietinas su didžiuliu jos turinio prasminiu krūviu, kuris susikaupė europinėje kultūroje ilgus amžius vartojant bendruomenės terminą (Nefas,

2007). Mokslininkai išskiria šeimos, miesto, kaimo, kaimyninės, teritorinės, tradicinės, šiuolaikinės ir kitus bendruomenių tipus. V. Baršauskienė ir I. Leliūgienė pastebi, kad „analizuojant bendruomenę, remiamasi keliais požiūriais: 1) struktūriniu, 2) socialiniu – psichologiniu, 3) žmonių ir teritorijos, 4) veiklos procesu, 5) socialinės sistemos funkcionavimo“ (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne bendruomenė apibrėžiama kaip istoriškai susiformavusi grupė žmonių, susijusių tarp savęs gamybiniais santykiais. Išskiriama pirmąją bendruomenę, gentinę bendruomenę, kaimo bendruomenę (DLKŽ, 2000).

Sociologijos žodyne pateikiamas toks bendruomenės apibūdinimas: „bendruomenė – žmonių ir žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės; bendruomenė turi vieningas tarnybas, įstaigas, interesus ar geografinį artumą“ (Leonavičius, 1993).

V. Baršauskienė, I. Leliūgienė knygoje „Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. Užsienio šalių patirtis“ bendruomenę apibrėžia kaip žmonių grupę, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas (seniūnija, sveikatos priežiūros įstaigos, mokyklos ir kt.) ir gyvena apibrėžtoje teritorijoje (kaimas, gyvenvietė, mikrorajonas). Bendruomenė susiformuoja skatinama aiškaus, konkretaus intereso. *Svarbiausias elementas bendruomenėje yra žmonės, turintys tą patį interesą ir vertybes. Bendruomenė gali funkcionuoti tik dalyvaujant visiems jos nariams, nes kitaip žmonės patenka į socialinės atskirties erdvę ir nusiteikia prieš bendruomenę, kuri negali nieko pasiūlyti savo bendruomenės nariams ir neįtraukia jų į savo gyvenimą* (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

G. Kvieskienės požiūriu, bendruomenė plačiąja prasme – tam tikra žmonių grupė, kuri siekia bendro tikslo. Šis tikslas, ypač artimiausiose bendruomenėse, glaudžiai susipina su šeimos gyvenimu, nes yra susijęs su bendromis nuostatomis, gerovės kūrimu, savitarpio pagalba ir pan. Socialiniuose moksluose bendruomenė suprantama kaip tapatybės ir bendrumo jausmas, kuris atsiranda priklausant tam tikrai vietai, organizacijai ar socialinei grupei. Mokslininkė pabrėžia, kad bendruomenei būdingas socialinis bendradarbiavimas, kuris sukelia bendrumo ir bendruomeniškumo jausmus.

R. Dobranskienė teigia, kad bendruomenė reiškia socialine integracija (problemos, ryšiai, santykiai, kurie susieja žmones). Tie ryšiai gali būti etniniai, nacionaliniai, religiniai, kaimynystės arba paremti individualiu žmogaus pasirinkimu (Dobranskienė, 2002). Mokslininkės teigimu, seniausios žinomos bendruomenės – gentinės. Neatsitiktinai klasikinės bendruomenės pagrindas buvo šeimyna – draugų ir patikėtinių bendruomenė. Tokioje bendruomenėje tarpusavio santykiai pagrįsti giminystės ryšiais ir savitarpio gynybos ir tarnystės priesaika. Bendruomenei būdingas socialinių reikšmių intersubjektyvizmas, kuris apima bendrą supratimą ir susitarimą tarp individų, kurių sąveika paremta bendrais interesais, prielaidomis, formuojančiomis bendravimo pagrindą. Bendravimas ir sąveika apima socialiai sutartines pasaulio idėjas ir šablonus, kalbos vartojimo taisykles. Kai bendruomenės nariai suvokia, įsisavina intersubjektyvizmo reikšmes, jiems yra

lengviau suprasti naują informaciją ir veiklas, kurios kyla bendruomenėje. Visuomenė turi nubrėžtas ribas, kurių negalima peržengti, norint atitikti visuomenės standartus ir tapti pilnaverčiu jos nariu. Skirtingas socialinis konstravimas sudaro pagrindą problemų atsiradimui. Naujos bendruomenės iškeliamos idėjos, tikslai, vertybės įtakoja naują socialinio konstravimo kūrimąsi (Gredler, 1997).

R. Dobranskienė knygoje „Mokyklos bendruomenės vadyba“ nurodo, kad *svarbiausias bendruomenės bruožas yra intensyvus ir daugiaplanis bendruomenės narių bendravimas, kuris remiasi ne vien racionaliais, bet ir emociniais, dvasiniais ryšiais. Bendruomenės narius vienija panaši pasaulėžiūra, vertybės, panašus gyvenimo būdas. Svarbų vaidmenį turi ir gyvenamoji vieta, kurioje iškyla buitinės, socialinės, ekonominės reikmės. Bendruomenės veiklos efektyvumas priklauso nuo pačios bendruomenės narių iniciatyvos.* (Dobranskienė, 2002).

Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės pagrindą sudaro žmonės, kurie sąmoningai ir aktyviai dalyvauja jos veikloje. Tam, kad bendruomenės veikla būtų sėkminga ir pasiektų kuo daugiau gerų rezultatų, būtini ne tik jos narių žinios ir įgūdžiai, bet taip pat ir tam tikri moraliniai principai ir vertybės, kuriomis būtų vadovaujamasi.

Norint stiprios ir „galinčios“ bendruomenės reikia, kad:

- bendruomenės veikla remtųsi bendruomenėje esančiomis galimybėmis - išnaudotų savo bendruomenės stiprybes;
- veikla būtų pritaikyta konkrečios bendruomenės dydžiui ir situacijai;
- bendruomenė bendradarbiautų su platesnėmis valstybės institucijomis - taip sustiprintų pačios bendruomenės veiklą ir ją pačią;
- bendruomenėje nebūtų diskriminacijos, visi nariai būtų laikomi pilnaverčiais ir reikšmingais (Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas, 2004).
- bendruomenę vienytų panaši pasaulėžiūra, filosofija, vertybės.
- bendruomenė investuotų į jos narių mokymus, keltų narių motyvaciją.

5.2. Teorinė besimokančios organizacijos samprata

Remiantis minėtais bendruomenės apibrėžimais, galima teigti, kad šalia bendrų vertybių, tikslų, komunikavimo labai svarbus yra bendruomenės narių žinios ir įgūdžiai bei nuolatinis tobulėjimas, gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, lankstumas ir atvirumas.

Šie bendruomenės bruožai yra būdingi **besimokančiai organizacijai**, kurioje mokymasis - centrinė organizacijos kultūros vertybė, nes besimokanti organizacija nuolat apmąsto įgytą patirtį ir veiklos perspektyvas; mokymasis organizacijoje reiškia šio proceso metu gautų duomenų vertimą į žinias, reikšmingas organizacijos esminiems tikslams pasiekti bei prieinamas visiems organizacijos nariams. Minėti procesai vyksta visuose organizacijos lygiuose.

Universalūs besimokančios organizacijos bruožai (Simonaitienė, 2003):

1. Strategijos, vizijos, tikslų ir uždavinių formavimas (dalyvaujant visiems organizacijos nariams) organizuojamas kaip mokymosi procesas.

- perspektyva laike ir erdvėje
- visų organizacijos narių dalyvavimas kuriant organizacijos vystymosi perspektyvą
- lydintysis mokymasis

2. Padalinių, grupių ir individų bendradarbiavimas ir mokymasis.

- tarpusavio santykiai ir bendradarbiavimas yra besimokančios organizacijos kultūros norma,

- bendradarbiavimas yra būtinas asmeniui mokantis,
- bendradarbiavimo kultūra netoleruoja grupinio mąstymo,

3. Besimokanti organizacija yra lanksti ir atvira.

Atvirumas – tai sąlygos dvikrypčiams mainams: kritikai, informacijai, grįžtamajam ryšiui.

4. Informacijos rinkimas, vertinimas ir sklaida.

- Informacijos rinkimas. BO renka informaciją ne tik organizacijos viduje – jos nuolat stebi aplinką, kad galėtų toje aplinkoje sėkmingai dirbti,

- informacijos vertinimas ir atranka.
- informacijos sklaida

Mokymas besimokančioje organizacijoje nėra tik vienos krypties – iš viršaus į apačią, kai mokytojas moko moksleivius. Mokymas vyksta įvairiomis kryptimis (vertikaliai – kai labiau patyręs moko kitus; horizontaliai – kai mokosi abu mokymosi proceso dalyviai; įstrižai – kai naudojami netradiciniai, neįprasti santykiai, ryšiai bei informacijos priemonės)

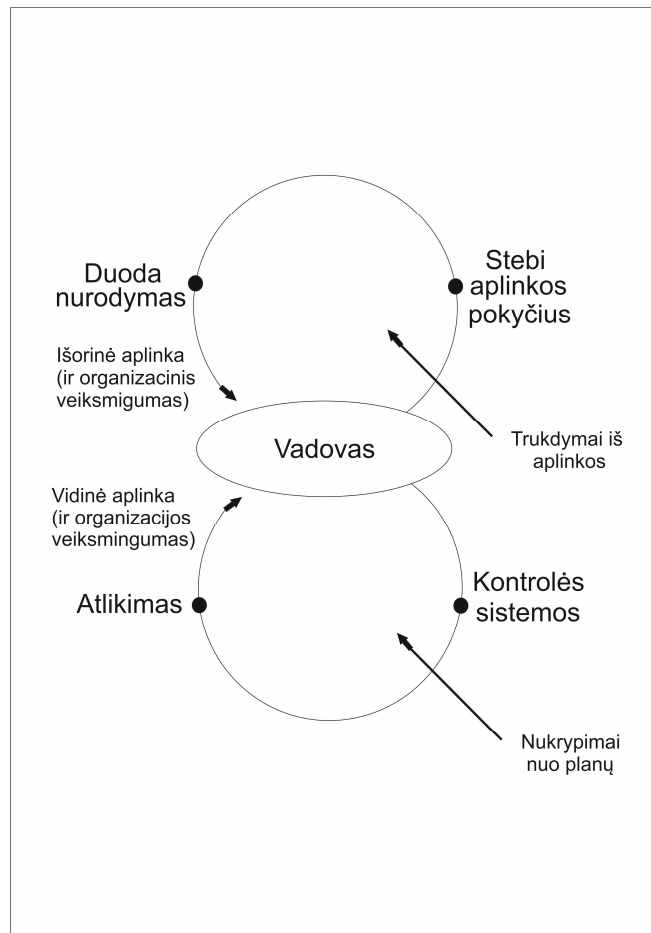
5. Mokymąsi skatinančio organizacijos klimato kūrimas, palaikymas ir galimybė tobulėti kiekvienam organizacijos nariui.

- mokymasis kaip priemonė įsisavinti organizacijoje sukauptas žinias
- mokymasis kaip investicija į darbuotojus ir drauge į organizacijos ateitį
- mokymosi aplinka, arba klimatas, kaip terpė naujovėms rasti
- mokymosi socialumas

Besimokanti organizacija vertina:

- mokymąsi;
- tarpusavio priklausomybę ir komandinį darbą;
- profesinius nesutarimus;
- pavienio žmogaus idėjas ir iniciatyvas;
- vieno paramą kitiems;
- diskusiją ir gebėjimą klausytis kitų ir t.t.

Klasikinis, dažniausiai naudojamas, mokymo organizacijos modelis remiasi Garratt'o schema

1 pav. Mokymo organizacijos modelis (pagal Garratt, 1987)

Ši schema praktikoje gali skirtis priklausomai nuo pačios organizacijos modelio, nuo organizacijoje veikiančio valdymo modelio ir vadovavimo principų.

5.3. Kolegialaus vadovavimo samprata

Vis dažniau moderniaame pasaulyje taikomas kolegialaus vadovavimo metodas, šalia Mc Gregoro X ir Y teorijų atsiranda taip vadinama Z teorija. Viljamo Oučio (William Ouchi) teorija Z ypatingai išgarsėjo visame pasaulyje kaip itin veiksmingas metodas optimizuoti organizacijų veiklą, jų darbuotojų motyvavimą, o taip pat darbuotojų ir vadybininkų santykius.

Autorius išskyrė ir vadinamąsias A, J bei Z tipo organizacijas. Lyginant japonų bendroves (J tipo) su amerikiečių (A tipo) išryškėja tokie pagrindiniai Japonijos bendrovių bruožai:

- ilgalaikis personalo įdarbinimas (" samda iki gyvos galvos");
- kolektyvinis sprendimų priėmimas;
- kolektyvinė atsakomybė už sprendimų rezultatus;
- nedažnas ir neformalus darbuotojų įvertinimas ir jų kėlimas karjeros laiptais;

- nespécializuotas karjeros kelias;
- visa apimantis organizacijos rūpestis savo darbuotojais.

Pagal W. G. Ouchi kultūros modelius yra išskirtas organizacijos Z tipas, kuris turi tam tikrą Japonijos kultūros bruožų (panašios į J tipo organizacijas). Tokioje kultūroje ypatingas dėmesys skiriamas žmoniškųjų resursų valdymui, t. y. požiūriu į organizaciją kaip į vidinę darbo jėgos rinką, darbuotojų motyvavimus ir tikėjimu ryškia ir unikalia organizacijos filosofija. Tokia organizacija su kultūra artima japonų kultūros bruožams, veikianti dinamiškoje, kintančioje aplinkoje, akcentuojanti išorinės aplinkos svarbą, turinti organizacijos misiją ir orientuota į organizacijos filosofiją, kultūra pasireiškia organizacijos pastangomis palaikyti nuolatinį ryšį su savo vartotojais, tirti jų norų ir poreikių pasikeitimus ir stengtis juos patenkinti.

Z tipo struktūros bendrovės, anot W. G. Ouchi, yra labiau organinės organizacijos, kuriose valdymas yra ne *ties hierarchinis, kiek tinklinis*. Jos pobūdis taip pat *labiau informacinis bei patariamasis* nei instruktivus ir sprendžiamasis (t. y. įsakomasis), organizacinės taisyklės ir nuostatai nėra labai griežti. Jie labiau dinamiški ir besikeičiantys priklausomai nuo konteksto. Tokia organizacinė struktūra reikalauja suvokti bendrus organizacinius bendrovės tikslus ir labai aukšto susiklausymo organizacijose (darbuotojų tikslai turi sutapti su organizacijos tikslais).

Z teorijos principai geriausiai atpažįstami *kolegialaus vadovavimo modelyje*, kurį taiko ugdymo įstaigos, veikiančios R. Šteinerio filosofijos (Valdorfo pedagogika) pagrindu.

Siekiant suprasti kolegialaus vadovavimo principinius dėsningumus būtina aptarti vadovavimo ir kolegialumo sąvokas.

Vadovavimas – (pranc. *l' administration* – tvarkymas, valdymas). Vadovavimas yra administravimo ir lyderiavimo derinys. Organizacijos vadovui tenka atlikti ir administratoriaus, ir lyderio funkcijas, t.y. jis turi vykdyti aukštesnių instancijų nurodymus ir atstovauti savo organizacijos narių interesams. Vadovavimas gali apimti tik dalį administravimo ar lyderiavimo funkcijų (Želvyš, 2003)

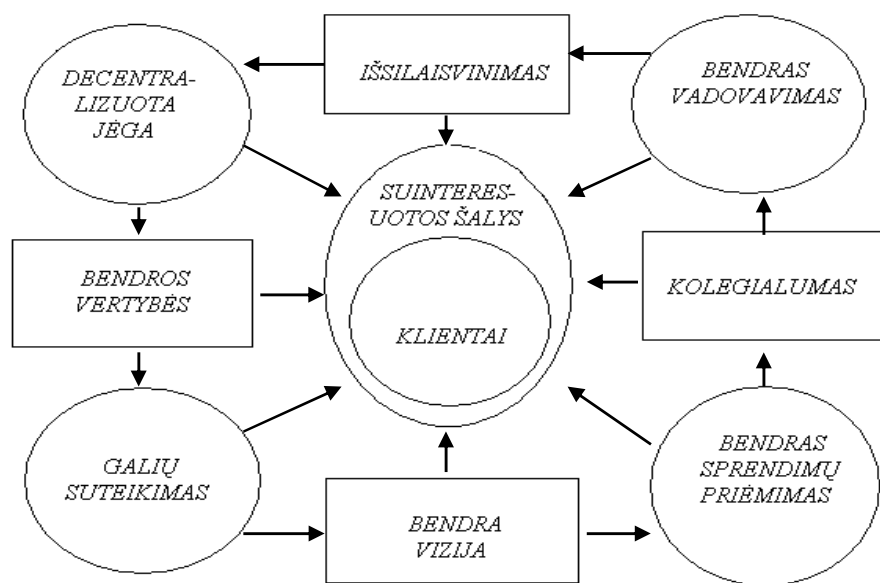
Vadovavimas bus neefektyvus, jei nesirems lyderiavimu, pasireiškiančiu vadovo sugebėjimu sutelkti žmones sėkmingai įgyvendinti tikslus. *Lyderiavimas* – viena iš vadovavimo poveikio priemonių. Vadovo pagrindinė funkcija – kūrybiškos idėjos ir veiklos turinys. Vadovaujama (lyderiujama) tada, kai pavaldiniai noriai laikosi vadovo nurodymų. Vadovai motyvuoja, kad pasekėjai stengtųsi siekti organizacijos tikslų. *Kolegialus* [lot. collegialis], daromas grupės asmenų, tarantis, atsiklausiant kitų nuomonės (Tarptautinių žodžių žodynas, 2001). Kolegialumas turi dvigubą naudą – jis ugdo sprendimo priėmėjus ir gina organizaciją nuo betvarkės arba nuo to, ką vadiname diktatoryste (Havard A., 2010). Kolegialumas yra panašus į gildiją (bendruomenės susivienijimą) veikiančią pasidalijimo pagrindiniais įgaliojimais ir grindžiama "žiniomis iš gildijos, o ne vadovo pareigybės "(Lindsay 1995, cit. Ryan S., Guthrie J. 2009).

Kolegialumas reiškia, kad sprendimas nėra daromas vieno paties, bet kartu su visais organizacijos sprendimų priėmėjais. Tai ir yra protingumo dorybė veiksmė: penki kartu dirbantys žmonės įžvelgia toliau ir žymiai giliau negu vienas asmuo. Bet kolegialumas pirmiausiai yra lyderio nusizėminimo pasireiškimas; lyderio, kuris pažįsta savo ribas ir trokšta tarnauti savo kolegoms vystant kiekviename jų laisvės ir asmeninės atsakomybės jausmą: kiekvienas dalyvauja sprendimų priėmimo ir kiekvienas atsako už juos (P. Singh 2005).

Kaip teigia Clark (2001) kolegialumas dažniausiai nurodo arba pagarbą tarp kolegų ar savivaldos specialistų grupių. Kaip valdymo forma, kolegialumas skatina "mes" jausmą ir atsakomybę už kiekvieną savo pasirinkimą (Ryan S., Guthrie J. 2009).

Tai yra bendraminčių, profesionalų pasidalijimo bendruomenė "bendras supratimas apie vertybių būtinumą", kurios leidžia jiems atsilaikyti prieš pernelyg didelį išorinį spaudimą ir pernelyg didelį, neatsakingą individualizmą (Reeves 1988, p. 47. cit. Ryan S., Guthrie J. 2009).

Mokslininkai Everard ir Morris (1997) nagrinėdami sėkmingas, kaitai palankias organizacines aplinkybes nurodo, kad būtina turėti modelį, atskleidžiantį, kaip organizacija turėtų dirbti ir kaip ją galima keisti, po to nuolat tai iš naujo įvertinti, turint aiškų požiūrį į tikslą, struktūrą, procesą, žmones, realizmą ir aplinką.

2 pav. Kolegialaus vadovavimo modelis. (Šaltinis: P. Singh. Use of the Collegial Leadership Model of Emancipation to transform traditional management practices in secondary schools, 2005).

P. Singh (2005) įvardija aštuonis komponentus, kurie sudaro kolegialaus vadovavimo pagrindą:

- decentralizacija;

- įgaliojimų (galių) suteikimas;
- bendras sprendimų priėmimas;
- bendras vadovavimas;
- autonomija (išsilaisvinimas)(*emancipation*);
- bendros vertybės;
- bendra vizija;
- kolegialumas.

Šie komponentai tam tikroje sampnyoje sąlygoja kolegialų vadovavimą.

Pagal Singh ir Manser (2002), ir Singh (2005), yra šeši pagrindiniai principai, nustatyti, ar kolegialumo aplinka egzistuoja mokykloje: *bendros vertybės, bendra vizija, atsakomybė, įgaliojimų suteikimu, bendras sprendimų priėmimas ir bendras vadovavimas.*

Apibendrinant kolegialaus vadovavimo teorinius aspektus galima teigti, kad *kolegialus vadovavimas tai – profesionalų, bendraminčių, lygiaverčių partnerių, besidalinanti įgaliojimais bendruomenė, turinti bendrą supratimą apie vyraujančias vertybines nuostatas, būtinumą bendradarbiauti, kuris sąlygoja įgaliojimų suteikimą ir bendrą sprendimų priėmimo procesą visoms suinteresuotoms šalims, siekiant, kad jos taptų neatskiriama bendro vadovavimo proceso dalimi, kuri vadovaujasi ugdymo įstaigos bendra vizija.*

Kolegialus vadovavimas neįmanomas be efektyvios komunikacijos, be M. Buberio dialogo filosofijos

5.4. M. Buberio dialogo filosofija

M. Buberis (1998) didelį dėmesį skiria santykiams, o dialogą priima kaip natūraliausią egzistencinę išraišką. Pagal Buberį, bet koks susitikimas gali būti dviejų rūšių. „Aš – tu“ ir „aš – tai

„Aš – tu“ santykis sustiprina ir įgalina abu dalyvius, o „Aš ir tai“ įgalina ir sustiprina tik vieną iš dalyvių. Buberis išskiria trijų tipų dialogus:

1. Tikrasis dialogas, kuriame „kiekvienas dialogo dalyvis realiai turi omenyje kitą dalyvį ar dalyvius su visa jų savita apibrėžtimi bei faktišku egzistavimu ir į jį ar juos nukreipia savąją intenciją taip, kad tarp jo ar jų randasi gyvas abipusiškumas“.

2. Techninis dialogas, „kuri kyla vien iš dalykinio susikalbėjimo poreikio“.

3. „Dialogu perrengtas monologas, kai du ar keletas žmonių, keistai susipynusiais aplinkkeliais suėjusių vienon vieton, kalbasi kiekvienas pats su savim“.

M. Buberis paskyrė savo gyvenimą įrodyti bendravimo svarbai jis ieškojo daugybės praktinių būdų kaip padidinti „aš ir tu“ dialogų kiekį visuomenėje, taip pat ieškojo būdų, kaip palaikyti *bendruomenių kūrybiškumą*. Buberis skatino kurti bendruomenes, kuriose būtų mažiau individualizmo o daugiau kolektyvizmo ir tokia bendruomenės gyvenimo kokybė priklausys nuo to,

kokiomis proporcijomis vyraus „aš ir tu“ ir „aš ir tai“ santykiai. Esminė M Buberio mintis: **dialogo kokybė = bendruomenės kokybė**. *Esminė bendruomenės sąlyga: bendruomenės kūrimas turi prasidėti nuo asmeninio atsivėrimo, nes tik tokia pradžia gali kurti sveiką ir skatinančią aplinką*. M. Buberio dialogo filosofija kaip ir R. Šteinerio socialinės tvarkos teorija remiasi beveik tokiais pačiomis idėjomis.

R. Šteineris, *socialinės tvarkos teorijos* autorius, apjungė pagrindines teisingos, jo nuomone, visuomenės idėjas. Šios visuomenės principai iš esmės atitinka Sumanios visuomenės („Lietuva – 2030“) apibrėžimą, o praktinis R. Šteinerio teorijos įgyvendinimas per Valdorfo pedagogiką gali būti taikomas kaip pagrindas Gyvybingos organizacijos (mokyklos/darželio) bendruomenės modeliui kurti.

5.5. R. Šteinerio socialinės trinarystės filosofinė samprata

R. Šteinerio siūlymu politinis, socialinis gyvenimas turi būti organizuojamas taip, kad visi piliečiai turėtų lygias teises ir galimybes dalyvauti. Rudolfas Šteineris taip apibūdino tris **vadovavimo bendruomenei sistemas: hierarchinę**, kuriai būdinga klasikinė piramidinė struktūra, **demokratinė**, kai sprendžiant klausimus dalyvauja visi, piliečiams suteikiama nemažai teisių, pavyzdžiui, teisę laisvai apsispręsti ir dalyvauti sprendžiant svarbius klausimus (nors kai kurios šalys šiuo metu dar tik žengia demokratijos link) ir **visuotinė visuomenė** kurios struktūra yra apversta piramidė, kai vadovaujama ne dėl valdžios ar noro išreikšti save, bet todėl, kad vadovo reikia bendruomenei, jis trokšta jai tarnauti ir pašvęsti savo gebėjimus. Vadovavimas šiuo atveju tampa laisvanoriška paslauga. (Kabailaitė, 2001)

R. Šteineris teigė, kad seniausia praeities visuomenės valdymo forma buvo teokratinė – hierarchinė. Šiais laikais turime išsikovoję demokratiją, kuri piliečiams suteikia nemažai teisių. Ateities idealas yra trečioji visuomeninė forma, kurią Šteineris pavadino *visuotine visuomene* (*Gemeingesellschaft* – vok. vert.), kurios gyvavimo pagrindas - trijų dalių socialinės tvarkos teorija. Tokia santvarka negali egzistuoti, jei nėra pakankamai tam subrendusių žmonių. Kai bendruomenės darbą stengiamasi organizuoti pagal bendruomenės idealą, tada kiekvienas pasiryžta laisvanoriškai tarnauti bendram labui, dirba dėl tikslo ar idėjos. Dirbti pagal visuomenės idėją reiškia „laisvanoriškai priimti dvasines užduotis“ ir jaustis už jas atsakingam. Todėl svarbiausia naujos visuomenės valdymo ir bendradarbiavimo problema – ne ryžtingai įsteigti socialines struktūras ir jas garbinti, bet *keisti darbuotojų požiūrį į kolegas ir darbą*. Šios visuomenės žmonės turi būti tokie brandūs, kad realiai įvertinę savo užduotis bei gebėjimus, galėtų sąmoningai ir laisvanoriškai integruotis į socialines struktūras.

R. Šteinerio idėjos buvo nukreiptos į sąmoningus piliečius, tačiau politinės partijos labai priešinosi tokioms mintims, į R. Šteinerį buvo žiūrima priešišškai.

Įgyvendinti Trijų dalių socialinės tvarkos teoriją R. Šteineriui pavyko įkūrus Valdorfo mokyklą. Vienas iš pagrindinių tuometinės naujosios mokyklos principų buvo *savivalda*, o mokytojų ir tėvų bendradarbiavimui Šteineris pritaikė trigubą socialinę tvarką. Pagrindinis šios teorijos motyvas - dirbame dėl kito, o ne tarnaujame kitiems. Kartu ir vieningai dirbančių žmonių rezultatas visuomet bus didesnis ir geresnis negu individualiai siekiant savų tikslų. Tik dirbant bendruomenėje socialiniai poreikiai gali būti patenkinti ne tik iš savo darbo vaisių, bet ir iš darbo atlikto kartu. Žmonių bendra veikla vertintina pagal tai, ar kiekvienas bendruomenės narys gali jaustis aktyvus bendradarbis.

Trijų dalių socialinės tvarkos teorija – tai būdas suvokti dinamišką esminę sąveiką tarp trijų socialinio gyvenimo sričių: ekonominės, juridinės ir kultūrinės - dvasinė sferų. Mąstymas, jausmai ir valia - ši ideali trejybė nurodo kelią, kaip visas socialines problemas galima spręsti trimis aspektais: *dvasiniu, juridiniu ir ekonominiu*. Kiekviena sritis turi savo funkcinį principą: kultūriniame gyvenime turi vyrauti laisvės principas; juridinėje ir politinėje srityse – teisingumo principas; ekonominėje srityje – savitarpio pagalbos – brolybės principas. Socialinis vystymasis gali vykti harmoningai, kai kiekvienas šių principų yra taikomas atitinkamoje srityje. Jei nevaržomos laisvės ekonominėje srityje pasekmės gali būti žmonių išnaudojimas ir aplinkos nuniokojimas. Lygybės principo primetimo kultūriniam ir dvasiniam gyvenimui pasekmės - individualumo neigimas ir kultūrinio gyvenimo unifikavimas. Jei politiniame gyvenime ar juridinėse institucijose susilpnėja teisingumas ir lygybė, prarandama pagarba žmogaus teisėms, atsiranda priespauda.

Dvasinė-kultūrinė prasme žmogus sprendžia laisvai, jis visada gali laisvai mąstyti, rinktis, kokia savo gyvenimo patirtimi remsis, ko ir iš ko mokysis. Ugdymo institucijose dvasinę-kultūros sritį atitinka ugdymo programa, darbas su vaikais, kuris turėtų būti visiškai priskiriamas pedagogų kompetencijai. Ugdymas prilyginamas menui, ir, kaip menininkas kurdamas ugdymo programą, pedagogas turi turėti laisvę.

Juridinė sritis - tarpusavio susitarimų sritis. Čia vyrauja *lygybės* principas. Teisinės normos reguliuoja socialinio bendravimo taisykles, žmonių sąmonėje vystosi teisingumo jausmas ir užuojauta, visi supranta, kur baigiasi vieno žmogaus laisvė ir prasideda kito žmogaus teisė. Susidūrus įvairiems poreikiams, broliškai žiūrima į kito žmogaus siekius, tačiau tai nereiškia, kad galima atsisakyti savo užduočių, kurias neretai tenka įgyvendinti įveikiant tam tikrą pasipriešinimą.

Ugdymo institucijos bendruomenėje **kultūros sritį** atitinka ugdymo programa, darbas su vaikais, kuris turėtų būti visiškai priskiriamas pedagogų kompetencijai. Ugdymas prilyginamas menui, ir, kaip menininkas kurdamas programą, pedagogas turi turėti laisvę. Nepriklausomai nuo užimamų pareigų bendruomenės nariai turi jaustis dvasiškai atsakinki už visą darbą. Kiekvienas turi žinoti bendrus įstaigos tikslus ir uždavinius, kad padėtų juos įgyvendinti. **Ekonominiais, ūkiniais** įstaigos **reikalais** turėtų rūpintis vaikų tėvai, jų bendrija. Jie rūpinasi institucijos materialine gerove ir jos socialiniu gyvenimu – keitimusi informacija, talkų bei mugių organizavimu, būtinų piniginių

fondų paieškomis. Aktyvus tėvų dalyvavimas skatina neformalų darželio bendruomenės narių bendravimą, kuris sudaro palankią terpę paremti vieniems kitus. Ši parama ir reiškia ekonominės srities principo – brolybės – realizavimą. **Juridinė sritis** – tai tarpusavio susitarimų sritis. Čia vyrauja lygybės principas. Kiekvienoje įstaigoje, bendruomenėje nustatytos tam tikros teisės ir pareigos, darbuotojai ir nariai privalo laikytis įvairių susitarimų ir sutarčių. Ugdymo įstaigoje susitariama dėl darbo laiko, trukmės, vadovavimo stiliaus, socialinės bendruomenės struktūros. Bendruomenė bus solidari ir vieninga, kai visi laikysis nustatytų teisių ir pareigų, galės jas svarstyti, siūlyti, racionaliai keisti. Demokratiškai balsuojant už nutarimus, kiekvienas bendruomenės narys juridiška prasme yra lygiateisis. Svarbu, kad visi – tiek pedagogai, tiek tėvai vykdytų tarpusavio susitarimus ar susitarimus su kitomis institucijomis.

Kiekviena šių trinarystės sričių turi turėti savo autonomiškumą.

R. Šteineris suprato, kad norint keisti visuomenę, padaryti ją sveikesnę, į ją turi įsilieti žmonės, turintys naujų idėjų ir noro ją keisti ir tobulinti. Tokie žmonės turėtų būti iniciatyvūs, kūrybiški, sugebantys įžvelgti prasmę gyvenime ir surasti savo vietą pasaulyje. Valdorfo pedagogika turėjo išugdyti šias ir kitas pozityvias savybes vaikuose ir jaunuoliuose. Tikrai pažangai socialinėje srityje reikalingas ugdymo atnaujinimas tiek turinio, tiek ir formos atžvilgiu. R. Šteineris teigė, jog norint realiai atnaujinti visuomenę, ji privalo rizikuoti, leisdama ugdymo sistemai būti nepriklausomai ir pagrįstai nuolatiniu žmogaus prigimties tyrinėjimu, ir tokiu būdu formuojančiai laisvai mąstančius ir iniciatyvius individus. R. Šteineriui labiausiai rūpėjo apsaugoti ugdymo programą ir pedagoginį požiūrį nuo politikų ir biurokratų nurodymų bei nuo komercinių interesų įtakos. Ugdymo turinio realizavimas labai priklauso nuo įstaigų valdymo stiliaus ir struktūros. Vadovaujamasi principu: laisvą ir atsakingą žmogų gali išugdyti tik laisvas ir atsakingas žmogus. To neįmanoma realizuoti, jei biurokratinės struktūros smulkmeniškai instruktuoja pedagogus, palieka jiems mažai savarankiškumo pedagoginėje veikloje.

Valdorfo pedagogikos įkūrėjas teigė, kad sveiki santykiai tarp ugdymo įstaigos ir visuomenės egzistuoja tik tuomet, kai visuomenės išteklius nuolat papildo individualių savybių bei potencialų žmonės, kurių ugdymas leidžia jiems nekliudomai vystytis. Tai įmanoma tik tuomet, kai mokykla ir visa švietimo sistema socialiniame gyvenime turi savarankiško administravimo galimybę.

R. Šteinerio trijų dalių socialinės tvarkos teorija yra unikali savo sandara – remiasi *filosofija* (antroposofija), akcentuojama *bendrų vertybių* (demokratija, laisvė, atsakomybė, solidarumas, kūrybingumas, bendruomeniškumas) ir *bendrų tikslų* svarba,

Apibendrinant galima teigti, kad mokyklos bendruomenė, kurią vienija bendri tikslai, aukštesni idealai, iniciatyvumas ir atsakomybė, kolegialus vadovavimas ir konstruktyvus dialogas yra pajėgi suformuoti (ar jungtis į) naujos kokybės bendruomenes.

5.6. Bendruomenė ir nevyriausybinių organizacijų (NVO)

Pagal savo teisinę formą tai gali būti įvairūs visuomeniniai judėjimai - klubai, labdaros ir paramos fondai, politinės partijos, viešosios įstaigos, asociacijos. Šios organizacijos apibendrintai vadinamos nevyriausybinių organizacijomis - NVO. Visų nevyriausybinių organizacijų veiklą reglamentuoja specialūs teisės aktai. (1 Priedas)

3 pav. Nevyriausybinių organizacijų formos (Šilinskytė, 2011)

Visuomeninė organizacija yra savanoriškas susivienijimas, sudarytas bendriems narių interesams ir tikslams, kurie neprieštarauja LR Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei įgyvendinti. Dažniausia visuomeninės organizacijos prie ugdymo įstaigos forma yra klubas (pvz. „Šeimų klubas“, „Šachmatų klubas“, „Saviugdų klubas“ ir t.t.)

Labdaros ir paramos fondas yra savo pavadinimą turintis pelno nesiekiantis viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindiniai veiklos tikslai yra labdaros ir/arba paramos bei kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose panašiose srityse;

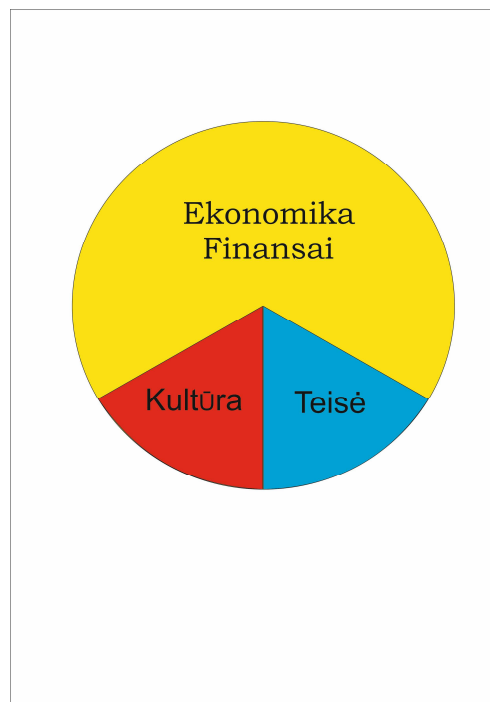
Asociacija - tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas yra koordinuoti savo narių veiklą, atstovauti ir ginti jų interesus;

Viešoji įstaiga - tai pagal įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas yra tenkinti viešuosius interesus visuomenei naudingos veiklos pagrindu. Paprastai viešosios įstaigos, kaip atskiros struktūros prie ugdymo įstaigų nesikuria. Tačiau viešoji įstaiga (VŠĮ) gali būti savarankiškos ugdymo įstaigos steigėja.

Prie ugdymo įstaigų (mokyklų, darželių) dažniausiai yra įkuriami labdaros ir fondai, visuomeninės organizacijos (klubai) ir asociacijos.

NVO Labdaros ir paramos fondas – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros arba (ir) paramos bei kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims: mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamose srityse.

Paramos fondai savo veikloje dažniausiai apsiriboja finansinės/materialinės pagalbos, paramos teikimu. Todėl pagal R. Šteinerio trijų dalių socialinės tvarkos teoriją yra pažeista pusiausvyra - labiau išreikšta ekonominė-finansinė sritis.

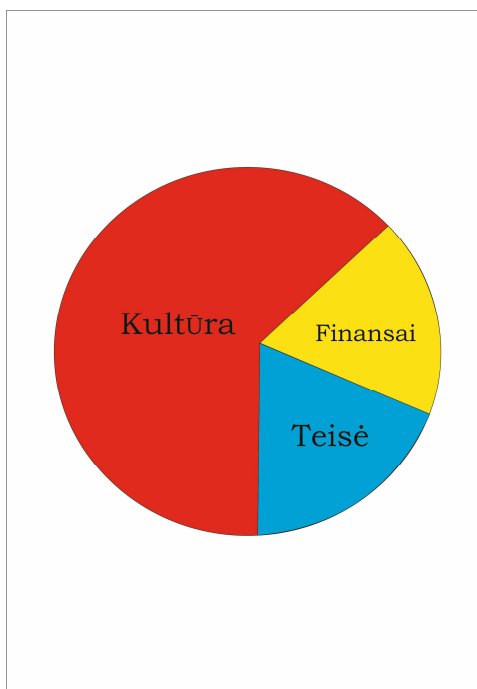
4 pav. NVO Labdaros ir paramos fondas. (Parengta autorių)

Klubas - visuomeninė organizacija, burianti tam tikro sluoksnio, profesijos, interesų žmones (sporto, sveikatos), pedagoginė organizacinė sportinių žaidimų mokymo ir tobulinimo priemonė mokykloje;

Pvz.: Šeimos klubas – nevyriausybinių, visuomeninių, ne pelno siekianti organizacija, kuri savo veiklą grindžia savo organizaciniais nuostatais. Klubo nariai patys siūlo veiklos formas ir vykdymo metodus. Klubo tikslai ir uždaviniai gali būti: Skatinti naujas bendradarbiavimo su šeima formas, dalintis gerąja patirtimi įvairiais vaikų auklėjimo, ugdymo klausimais ir mokintis kartu su vaikais turiningai leisti laisvalaikį, Įgyvendinti įvairaus pobūdžio kultūrinius, sveikatos, socialinius ir kitus projektus, Organizuoti seminarus, susitikimus, paskaitas šeimos nariams, Skatinti tėvų iniciatyvą

dalyvaujant įstaigos veikloje, buriant ne tik darželio, bet ir vietos bendruomenę, Aktyvinti ir skatinti metodo „buvimas kartu“ įgyvendinimą

Pagal R. Šteinerio trijų dalių socialinės tvarkos teoriją šios organizacijos struktūros, veiklos pusiausvyra yra pažeista, nes labiau išreikšta kultūros sritis.

5 pav. NVO visuomeninė organizacija (klubas). (Parenpta autorių)

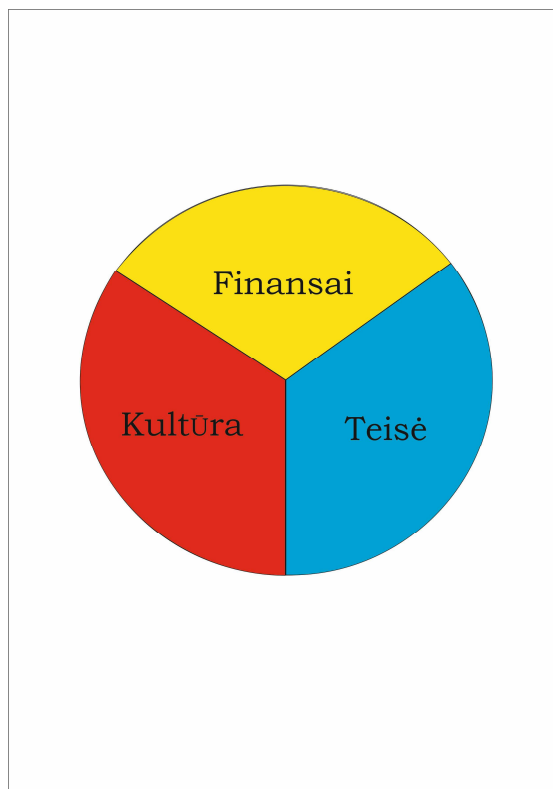
Asociacija (bendrija, draugija, susivienijimas) - nevyriausybė pelno nesiekianti savanoriška organizacija, įsteigta Lietuvos Respublikoje, registruota kaip juridinis asmuo, kurios veiklos tikslas nėra komercinių interesų tenkinimas, nepriklausoma nuo vietinės, regioninės ir centrinės valdžios, valstybės institucijų, politinių partijų ir verslo organizacijų (Nevyriausybinių organizacijų įstatymo projektas, 2013 m.)

NVO Asociacijos pagrindinės veiklos sritys:

- Interesų atstovavimas arba aktyvus dalyvavimas visuomeniniuose reikaluose. (Čia priklauso organizacijos, kurios naudoja įvairias kampanijas, lobizmą ir kitus metodus, gindamos tam tikrą idėją ar kurios nors grupės interesus ir siekdamos pakeisti viešąją nuomonę ar politiką.)
- Savitarpio pagalba arba pagalba sau. (Organizacijos, dažniausiai suformuotos grupės asmenų, kurie turi bendrų interesų arba poreikių, siekiant suteikti savitarpio pagalbą, informaciją, paramą ir bendradarbiavimo galimybę.)
- Ištekliai ir koordinavimas. (Tai vadinamosios „tarpininkaujančios organizacijos“, kurios koordinuoja viso sektoriaus arba konkrečioje srityje dirbančių organizacijų veiklą, teikia joms

informaciją ir paramą. Tokios organizacijos atlieka svarbų vaidmenį, būdamos jungtimi tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų.

Asociacijos struktūroje, veiklos srityse vyrauja pusiausvyra tarp finansų, kultūros ir teisės, visos trys sritys lygiavertės.

6 pav. NVO asociacija. (Parengta autorių).

NVO asociacija padeda praplėsti mokyklos/darželio bendruomenės galimybes šiose trijose srityse:

Finansinėje/ekonominėje – dalyvaujant tarptautiniuose, lėšas pritraukiančiuose projektuose,

Teisinėje srityje – atstovauti bendruomenės ir asociacijos narių interesus valdžios institucijose, reikšti pilietinę poziciją vietos ar centrinės valdžios institucijoms,

Kultūrinėje srityje – dalyvaujant mokymuose, kultūriniuose renginiuose, talkinant pedagogams ugdymo procese.

Minėtos organizacijos vadinamos nevyriausybėmis organizacijomis (NVO) pabrėžiant, kad yra įkurtos ne valdžios iniciatyva. Jas galima būtų vadinti ir savanoriškomis organizacijomis, pabrėžiant, kad jos įsteigtos laisva žmonių valia ir kad žmonės į tokias organizacijas buriasi bei jas remia savanoriškai.

Visuomenės aktyvumas valstybės valdyme ar socialiniame gyvenime nusakomas tokiais principais, kaip pavienių asmenų ir interesų grupių veikla, rengiant viešus svarstymus, pranešimus ir komentarus, organizuojant demonstracijas, vykdant rinkimines kampanijas bei lobizmą, *dalyvaujant*

nevyriausybinių organizacijų, profsąjungų, politinių partijų bei kitų visuomeninių junginių veikloje. Visuotinai yra pripažįstama, jog vienas iš svarbiausių atviros visuomenės bruožų – tai ir yra nevyriausybinių organizacijų, kurios aktyviai skleidžia savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ar padeda tiems žmonėms, kuriems pagalba labiausiai reikalinga, gausa.

NVO įkūrimas prie mokyklos/darželio, iš esmės stiprina ugdymo įstaigos savarankiškumą, plėtoja bendruomenės savivaldą bei stiprina darnią šeimą, sukuriamos palankios prielaidos kūrybiškumo ugdymui, Sumanios visuomenės kūrimui.

Toliau šiame darbe asociacija Paramos Valdorfo pedagogikai bendrija „Šaltinėlis“ bus vadinama bendriniu Nevyriausybinių organizacijos – NVO- terminu.

Kitoje dalyje bus nagrinėjami praktiniai aspektai ir pateikiamos rekomendacijos kaip sukurti gyvybingą Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelį

6. GYVYBINGO VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOS BENDRUOMENĖS MODELIO ORGANIZAVIMAS

Sprendžiant pagrindinę Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelio problemą – per mažą Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenių dalyvavimą vaikų kūrybiškumą skatinančioje veikloje ir atsižvelgiant į smulkesnes problemas (tinkamų metodinių priemonių trūkumas nesudaro prielaidų sistemingai didinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenių įsitraukimo į vaikų kūrybiškumą skatinančią veiklą; ikimokyklinio ugdymo specialistai, skatinantys bendruomenių įtraukimą į vaikų kūrybiškumo ugdymo procesus, neturi pakankamai kvalifikacijos ir tarptautinės patirties, kuri galėtų būti adaptuota Lietuvos sąlygoms; nepakankamas šeimų dalyvavimas ugdymo procese bei nepakankamas NVO dalyvavimas priimant sprendimus; skirtingos šeimų finansinės galimybės užtikrinti kokybišką vaikų ugdymą), būtina keisti požiūrį ir darbo metodus, ieškoti naujų veiklos organizavimo, bendradarbiavimo formų organizacijos/bendruomenės viduje.

Gyvybinga Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenė tai:

- Bendruomenė – besimokanti organizacija
- Bendruomenė, kurią vienija tikslai ir vertybės
- Bendruomenė – vaikų kūrybiškumą skatinančių procesų dalyvė
- Kolegialiai valdoma bendruomenė
- Bendruomenė, skatinanti savivaldą ir darnų pilietiškumą.

6.1. Bendruomenė kaip besimokanti organizacija

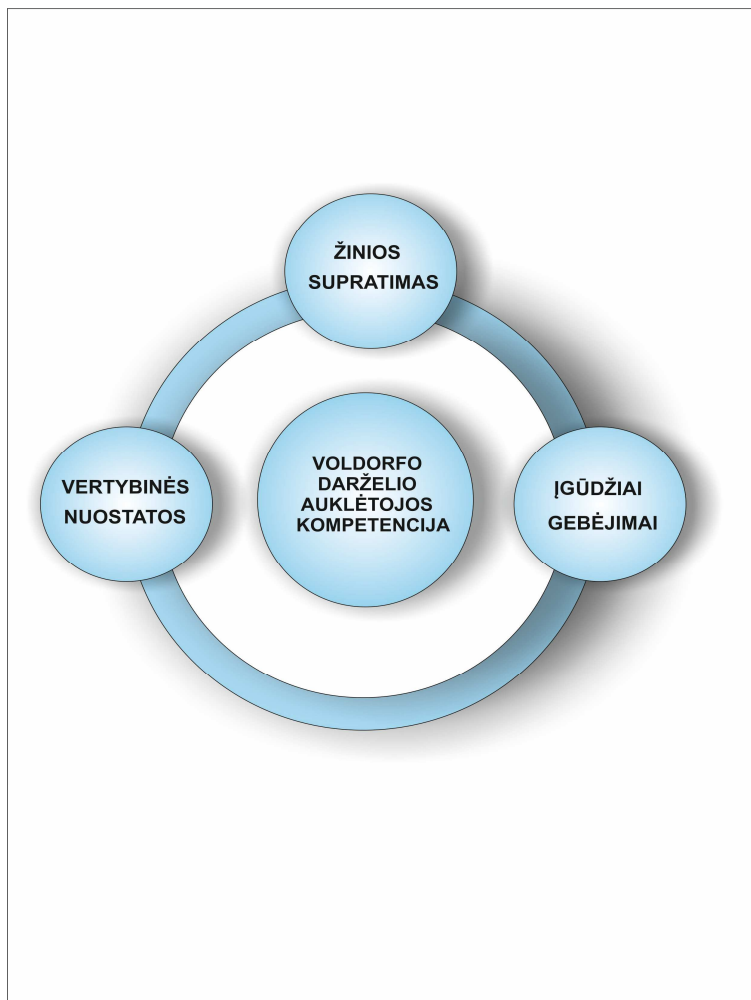
Vaiku darželio bendruomenę sudaro pedagogai, aptarnaujantis personalas ir ugdytinių tėvai. Tai specifinė organizacija, kuri neatsiejama nuo ugdymo ir mokymo/si. Minėti procesai vyksta visuose organizacijos lygiuose.

Tam, kad darželis taptų besimokančia organizacija, joje turi būti sukurtos palankios sąlygos saviugdai ir skatinamas mokymasis visą gyvenimą, ugdomi bendradarbiavimo įgūdžiai bei įpročiai. Kiekviena organizacija mokosi per besimokančius individus, tačiau vien atskirų individų mokymasis neužtikrina visos organizacijos mokymosi. Besimokantys individai sudaro besimokančią organizaciją, t. y. organizacija viena pati negali mokytis be joje esančių individų mokymosi.

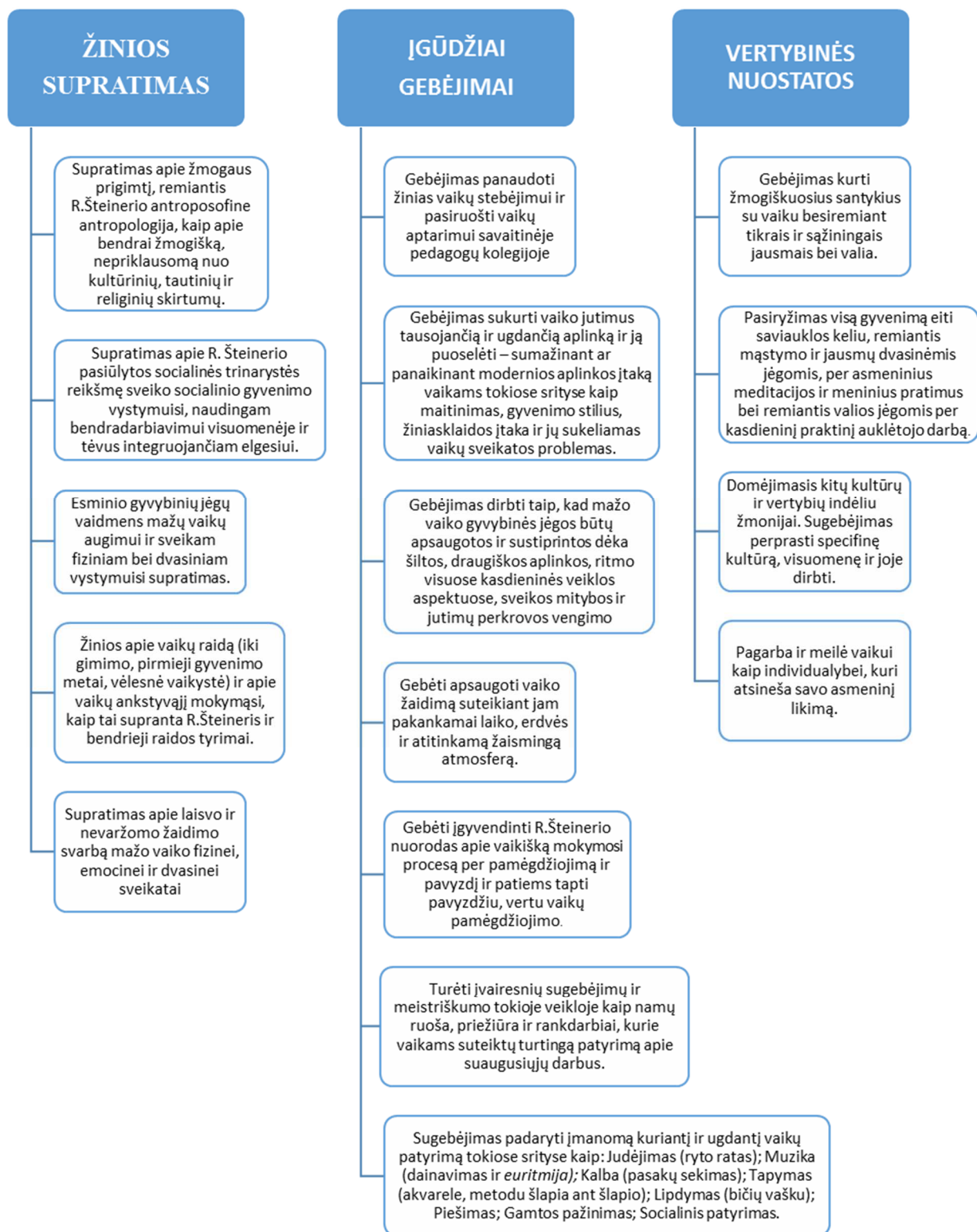
6.1.1. Pedagogų ir kitų darbuotojų mokymas(is)

Pedagogų, dirbančių švietimo ir ugdymo įstaigose mokymas(is) yra formalizuotas galiojančiais juridiniais dokumentais (2 priedas ir 3 priedas). Darželio auklėtojos kompetencija - tai jos žinių, gebėjimų ir vertybių visuma. Darželio auklėtoja gali (ir privalo) turėti ir tam tikrų

specialiųjų kompetencijų, jei dirba organizacijoje, kurios filosofija, veiklos strategija, kultūra ir vertybės yra specifinės, būdingos tik jai vienai. Valdorfo darželio auklėtojos kompetencijos pasižymi išskirtiniu dėmesiu saviugdai, gebėjimui taikyti refleksijos metodą mokymuisi, gebėjimui bendrauti ir bendradarbiauti.

7 pav. Valdorfo darželio auklėtojos kompetencija. (Parengta autorių).

8 pav. Valdorfo darželio auklėtojos kompetencijos sudėtinės dalys. (Parenkota autorių).

Dėl objektyvių priežasčių (nepakankamas dėmesys Valdorfo pedagogikai aukštųjų mokyklų studijų programose, paprastai „apžvalginio, pristatomojo“ pobūdžio informacija studentams; stažuotės užsienio darželiuose vykdomos tik asmenine iniciatyva; nepakankamas ir ne pastovus

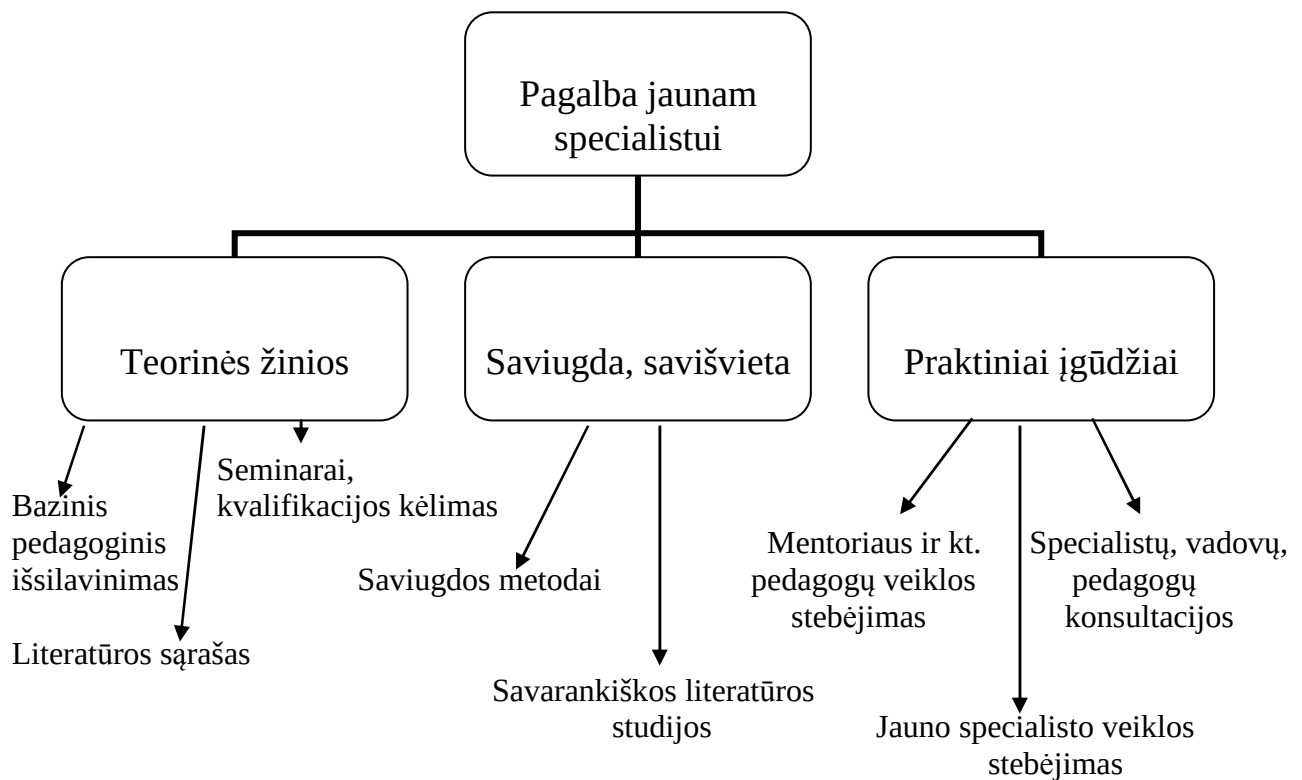
užsienio lektorių, Valdorfo darželių praktikų dalyvavimas seminaruose, kursuose, kuriuos savo iniciatyva organizuoja Lietuvos Valdorfo pedagogikos entuziastai) jaunų pedagogų – auklėtojų – mokymasis, kvalifikacijos kėlimas dažnai tampa paties pedagogo ir Valdorfo darželio, kuriame jis dirba, problema.

Siekiant didinti jaunų specialistų ugdomosios veiklos veiksmingumą, būtina tam tikra pagalbos jauniems specialistams ir dalijimosi gerąja patirtimi sistema, kurioje būtų numatyti teikiamos pagalbos uždaviniai:

- nustatyti jaunųjų specialistų kompetencijos lygį;
- padėti pradedantiems pedagogams likti mokytojais/auklėtojais ir atrasti šios profesijos prasmę bei žavesį;
- padėti jauniems specialistams įgyti praktinių gebėjimų, perimti Valdorfo pedagogikos ugdymo nuostatas, skatinti asmeninį, profesinį tobulėjimą bei mokymosi visą gyvenimą nuostatas;
- palaikyti ir stiprinti pedagogų profesinę motyvaciją;
- bendrai spręsti pedagogines problemas;
- suteikti teorinių žinių;

Įgyvendinant šiuos uždavinius:

1. Patvirtinama patyrusių pedagogų – **mentorių grupė**;
2. Sudaroma (-os) „**mentorius – globotinis**“ pora (-os);
3. Suderinamas ir patvirtinamas jauno specialisto (globotinio) **veiklos planas** (4 Priedas)
4. Parengiamos rekomendacijos jaunam specialistui;
5. Pagalbos jaunam specialistui apibendrinimas; (įvertinami mokymasi fiksuojantys dokumentai: veiklos stebėjimo lapai, saviv analizės anketa, veiklos vertinimo lentelė. (5 Priedas);
6. Išvados pristatomos pedagogų kolegijoje.

9 pav. Pagalbos jaunam specialistui formos. (Parenpta autorių)

Darželio pedagoginę bendruomenės dalis - *specialistai*: logopedas, spec. pedagogas, kūno kultūros, menų pedagogas ir kiti, turintys tam tikrų žinių, gebėjimų reikalingų darbui specialioje aplinkoje ar darbui su specialią poreikių, ypatingais vaikais. Tačiau specialusis ugdymas vyksta ne tik specialistų kabinetuose, bet ir kasdienėje grupių veikloje, todėl natūralus pasikeitimas informacija, žiniomis, pedagogų *mokymasis iš vienas kito* yra būtinas.

Kad darželis keistųsi kaip besimokanti organizacija, reikia, kad kiekvienam būtų sudaryta galimybė priklausyti tai organizacijai. Kiekvieno indėlis į bendruomenės veiklą turi būti vertinamas. Pasak M. Fullan (1998), mokymosi organizacijos su aplinka palaiko glaudžius ryšius, ieško pagalbos iš išorės, *priima visus darbuotojus, gerina sąlygas visiems individams*. Organizacijos padalinių, grupių ir individų bendradarbiavimas ir mokymasis yra besimokančios organizacijos norma. Esant bendradarbiavimo kultūrai (Collaboration Culture), darbiniai mokytojų santykiai dažniausiai yra savaiminiai, savanoriški (be prievartos ir vadovų reguliavimo), skatinantys įsipareigoti ir tobulinti organizacijos veiklą, paplitę, tačiau neformalūs ir neafišuojami, be to, sunkiai prognozuojami. (Simonaitienė, 2007). Efektyvi besimokanti bendruomenė sugeba skatinti ir palaikyti visų profesionalų mokymąsi darželio bendruomenėje siekdama bendro tikslo – gerinti ugdymo kokybę. .

Valdorfo darželio specifiką sudaro ir čia taikomas „pavyzdžio – pamėgdžijimo“ metodas, todėl yra svarbus kiekvieno suaugusiojo, ne tik auklėtojo, pedagogo, pavyzdys. Vaikai kasdienėje darželio aplinkoje sutinka ir kitus suaugusiuosius – auklėtojų padėjėjas, aptarnaujantį personalą;

dažnai jie yra kviečiami dalyvauti ugdymo procese (padėti kiemsargiui tvarkyti kiemą, gėlynus; kartu su staliu meistrauti iš medžio, dalyvauti kultūriniuose bendruomenės renginiuose, kt.) vadinasi, ir šie darbuotojai turi būti susipažinę su esminiais ugdymo principais, vadovautis tokiais pačiomis vertybėmis, laikytis susitarimų, todėl visi darbuotojai, dalyvaudami specialiuose mokymuose, kursuose tampa *besimokančios bendruomenės nariai*. Taikomas ir netiesioginis mokymo(si) metodas, kai mokomasi stebint kitų darbuotojų veiklą, susitariant darbo vietoje, laikantis Etikos kodekso.

10 pav. Organizacijos mokymosi schema. (Parengta autorių)

Vidinis mokymas(is) – organizuota mokymų veikla (seminarai, kursai, konsultacijos ir kt.). Mokymai vyksta darželyje.

Išorinis mokymas(is) – organizuota mokymų veikla (studijos aukštosiose mokyklose, seminarai, ilgalaikiai kursai, konferencijos, nuotoliniai mokymai, kvalifikacijos kėlimo kursai ir t.t.) Mokymasis yra organizuojamas ir vyksta ne darželio patalpose

Tiesioginis mokymas(is) – mokymasis vyksta vadovaujant (vertikalusis metodas - mentorystė)

Netiesioginis mokymas(is) – mokymasis vyksta tiesiogiai nevadovaujant (horizontalusis metodas – praktinės veiklos stebėjimas, stažuotė, mentorystė, saviugda, refleksija ir t.t.)

Mokymas besimokančioje organizacijoje nėra tik vienos krypties – iš viršaus į apačią, kai mokytojas moko moksleivius. Mokymas vyksta įvairiomis kryptimis (Kerfoot, 2003):

– *vertikaliai*, kai mokytojas moko moksleivius, arba atvirkščiai – kai moksleivis(iai) moko mokytojus;

– *horizontaliai*, kai moksleiviai (arba mokytojai) moko vieni kitus;

– *įstrižai*, kai naudojami netradiciniai, neįprasti santykiai, ryšiai bei informacijos sklaidos kanalai. (Simonaitienė, 2007)

Rekomendacijos mokymui(si):

- 1) Išsikelti mokymų tikslus, kurių ugdymo įstaiga nori pasiekti per (tarkime) 1 metus, ir siekti jų įgyvendinimo;
- 2) Susitarti dėl mokymų kryptingumo: ar mokymai atitinka darželio viziją, strategiją, iškeltus tikslus?
- 3) Rinktis mokymus/kursus, kuriuos išklausę pedagogai įgytų darželio ugdymo programą atitinkančią kvalifikaciją (pvz., Valdorfo darželyje – Valdorfo darželio auklėtojas);
- 4) Semtis gerosios mokymo(si) patirties iš užsienio ugdymo įstaigų/pedagogų (dirbančių pagal tos pačios krypties ugdymo modelį);
- 5) Ugdymo įstaigos pedagogams rekomenduoti mokymus, atitinkančius darželio ugdymo programą;
- 6) Sudaryti galimybes pedagogams dalyvauti mokymuose už ugdymo įstaigos ribų;
- 7) Susitarti, jog grįžę iš mokymų, kolegos perteiktų/perduotų žinias, įgytas mokymuose;
- 8) Turėti ir naudoti „dalinimosi“/sklaidos būdus
- 9) Parengti mentorystės programą/aprašą ir jos/jo laikytis.
- 10) Reaguoti į naujas žinias;
- 11) Puoselėti mokymosi palaikymo aplinką ir toleruoti klaidas
- 12) Aiškiai apibrėžti mokymosi veiksmus, veiklas, procedūras; įvertinti ir pritaikyti tai, ką išmokstame
- 13) Nuolat aiškintis, tirti bendruomenės mokymo(si) poreikius;
- 14) Į mokymus, vykdomus darželyje, stengtis įtraukti kuo daugiau bendruomenės narių;
- 15) Sudominti tėvus jų pačių mokymosi, tobulėjimo galimybe (seminarais, konferencijomis, ekskursijomis į užsienio darželius ir mokyklas).
- 16) Organizuoti ir vykdyti mokymus tėvams

6.1.2. Tėvų mokymas(is) ir konsultavimas

Organizacija, siekianti tapti gyvybinga, į besimokančios organizacijos struktūrą įtraukia visą bendruomenę, t.y. ir tėvus. Tėvų, kaip ugdymo partnerių vaidmuo besimokančios organizacijos veikloje dažnai yra nepelnytai nuvertinamas ar nepakankamai panaudojamas.

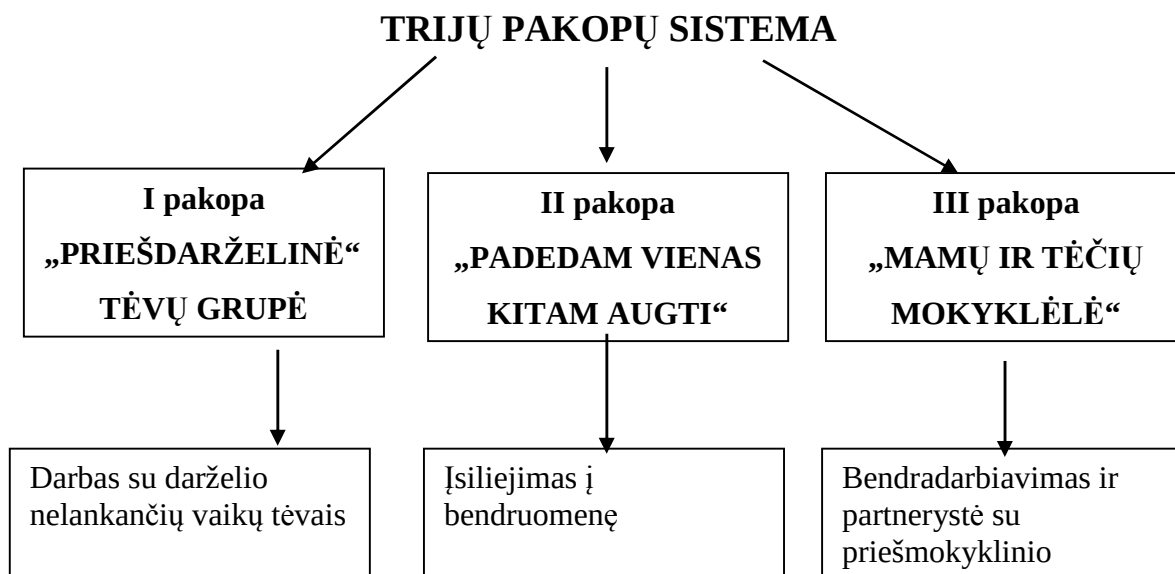
Šeimų švietimas tampa ypač aktualia ne tik socialinio gyvenimo, bet ir švietimo problema, skatinančia ieškoti būdų, kaip planuojant ugdymo įstaigos veiklą daugiau dėmesio skirti partnerystės ryšiams su tėvais ir bendruomene įvairiose darželio veiklos srityse; kaip kurti veiksmingesnę tėvų informavimo sistemą, kaip plėtoti vaikų saviraiškos ir kūrybiškumo tenkinimo galimybes, įtraukiant į šią veiklą tėvus ir kaip aktyvinti tėvų pedagoginį švietimą. Ikimokyklinis ugdymas institucijose tėvams tampa laisva, „neprievartinio“ jų švietimo forma (Koditz, 1995). Jis tėvams suteikia konstruktyvaus dalyvavimo vaikų ugdymo srityse teisę. Šis dalyvavimas stiprina tėvų atsakomybę už vaikų ugdymo kokybę. (Juodaitytė, 2001)

Įgyvendinant švietimo plėtros uždavinius būtina išplėtoti šeimų švietimo ir konsultavimo sistemą, prie esamų švietimo institucijų sukuriant neformalių „tėvų mokyklų“ tinklą, sustiprinant tėvų dalyvavimą edukaciniuose procesuose. Ikimokyklinio ugdymo įstaigai visuomenė deleguoja socialines-edukacines funkcijas ir skatina ją bendradarbiauti su šeima. Pedagogai privalo būti tinkamai pasiruošę atlikti švietėjo, konsultanto vaidmenį, turėti reikalingų žinių ir įgūdžių, mokėti bendrauti ir bendradarbiauti su šeima.

Mokslininkai (Comer, Heynes, 1991; Murphy, 1997; Rosenthal, 1996) nurodo, kad būtent konstruktyvus tėvų švietimas suteikia tėvams galimybę jaustis lygiaverčiais pedagogų partneriais.

Akaran (1997), Caldwell (1990) ir kt. teigimu, plėtojant tėvų konstruktyvų švietimą, ikimokyklinis ugdymas gali užimti deramą vietą švietimo sistemos modernizavimo(si) procesuose, keičiančiuose tėvų pažiūras ir sudarančiuose jiems galimybę įgyti reikiamus mokėjimus. Būtent tėvų švietimas sudaro lankstaus, tėvų poreikius atitinkančio ikimokyklinio ugdymo plėtojimo(si) prielaidas, o tėvai įgyja naują konstruktyvaus bendradarbiavimo su pedagogais praktiką. (Juodaitytė, 2001).

Šeimų įtraukimas į besimokančios organizacijos veiklą vykdomas keliomis pakopomis, žingsniais.

11 pav. Tėvų pedagoginio švietimo ir konsultavimo sistema. (Parengta autorių).

I pakopa „Priešdarželinė tėvų grupė“– šeimų, dar nelankančių darželio, mokymas.

Tikslas: suteikti tėvams praktinių ir teorinių žinių apie Valdorfo pedagogiką, ugdymo šeimoje ir darželyje tęstinumą.

Šių mokymų uždaviniai:

1. Vykdyti švietėjišką veiklą;
2. Supažindinti tėvus su ugdymo metodu, jo principais, privalumais ir bruožais;
3. Informuoti apie vaikų adaptacijos darželyje ypatumus;
4. Pažinti būsimų vaikų ir jų tėvų poreikius.

I pakopoje mokymasis dažniausiai vyksta vertikaliuoju metodu

Šios pakopos mokymuose dalyvauja skirtingi darželio pedagogai ir specialistai, kurie pateikia teorinę medžiagą, pristato savo sritį, veda praktinius užsiėmimus.

Bendravimo ir bendradarbiavimo formos:

- Informaciniai laiškai šeimai siunčiami paštu (*siunčiama informacija-pranešimas apie vykstančias paskaitas tėvams, kvietimas dalyvauti jose*)
- Teorinių - praktinių užsiėmimų ciklas tėvams (6 Priedas). (*suteikiamos teorinės žinios apie darželyje taikomus metodus, vaikų amžiaus tarpsnių, adaptacijos, darželio veiklos organizavimo ypatumus. Tėvams pateikiamos praktinės užduotys, galimybė išbandyti darželio vaikams siūlomas veiklas – žaidimus, liejimą ir kt.*)
- Motyvaciniai pokalbiai (*individualus pokalbis su šeima arba susiskirsčius grupelėmis apie šeimų lūkesčius, motyvus, baimes*)
- Informacinis aplankas tėvams (*pateikiama informacija apie darželį, jo savivaldos organus, darbuotojus, darželyje taikomą pedagoginę sistemą, mokesčių mokėjimo tvarką, susitarimus ir įsipareigojimus, sutartys ir anketos*)
- Tėvų dalyvavimas ugdomojoje veikloje adaptacijos metu;
- Anketiniai tyrimai;
- „Namų darbai“ (užduotys į namus)

REKOMENDACIJOS PEDAGOGUI:

- Nusiteikite bendrauti draugiškai, šiltai ir atvirai;
- Išsiaiškinkite tėvų lūkesčius;
- Supažindinkite su darželio filosofija, ugdymo tikslais ir metodais;
- Detaliai suplanuokite kiekvieną užsiėmimą šeimoms;
- Skirkite pakankamai laiko atsakymams į klausimus;
- Taikykite aktyvius mokymo(si) metodus: socialinius žaidimus, bendrą darbą, diskusijas, namų užduotis ir kt.;
- Nuolat atnaujinkite informaciją, kurią perteikiate šeimoms, reaguokite į išorės ir visuomenės pokyčius.

I pakopos „Priešdarželinė tėvų grupė“ reikšmė (1 lentelė)

1 lentelė

• Šeimoms	• Darželiui
Skatinama tėvų saviugda ir mokymasis Skatinama atsakinga tėvystė Pristatomos galimybės bendrai pedagogų – šeimų veiklai Susitarta dėl bendrų vertybių Atsiranda pasitikėjimas pedagogais Skatinama aktyvi pozicija Skatinamas aktyvus dalyvavimas kūrybiškumą skatinančios aplinkos kūrime (netiesiogiai)	Tėvai – motyvuoti ugdymo partneriai Galimybė pažinti šeimą Galimybė tapti pedagoginiu autoritetu įgyjant tėvų pasitikėjimą. Ugdymo šeimoje ir darželyje dermė Tėvai – rėmėjai, pagalbininkai, kuriant materialinę, kūrybiškumą skatinančią aplinką Susitarta dėl bendrų vertybių Kuriamos prielaidos formuoti savarankiško darželio viziją.

II pakopa „Padedam vienas kitam augti“

Tikslas: įtraukti ir skatinti šeimų aktyvų dalyvavimą darželio bendruomenės gyvenime ir veikloje.

Uždaviniai:

1. Stiprinti tėvų atsakomybę už vaikų ugdymo kokybę;
2. Plėtoti konstruktyvią tėvų ir pedagogų sąveiką ugdant vaikų galimybes;
3. Skatinti tėvų iniciatyvas, aktyvų dalyvavimą savivaldoje ir kolegialiaje valdyme;
4. Bendradarbiauti su tėvais vykdant bendrus projektus, dalyvaujant įvairiose akcijose, šventėse ir renginiuose;
5. Skatinti ir palaikyti šeimų pilietiškumą;
6. Puoselėti darželio autentiškumą;
7. Panaudoti konstruktyvią lyderystę darželio plėtrai.

II pakopoje mokymasis vyksta ir vertikaliuoju, ir horizontaliuoju metodu (šeimos turi galimybę pristatyti, siūlyti savo idėjas, veiklas ir t.t., o pedagogai – jas perimti ir atvirkščiai) (apibūdinimas pagal schemą)

II pakopos „Padedam vienas kitam augti“ reikšmė (2 lentelė)

2 lentelė

• Šeimoms	• Darželiui
Puoselėjama atsakinga tėvystė; Galimybė dalyvauti bendroje pedagogų – šeimų veikloje; Galimybė tiesiogiai ir netiesiogiai dalyvauti kūrybiškumą skatinančios aplinkos kūrime Skatinamas pilietiškumas Skatinama aktyvi pozicija Galimybė dalyvauti darželio savivaldoje Neformalūs, bendruomeniški santykiai tarp šeimų Šeimų pagalba šeimoms mažinant socialinę atskirtį	Geresnis šeimos poreikių, rūpesčių ir pan. supratimas Pagarba šeimos pastangoms ir stipriosioms pusėms Geresnis vaikų skirtumų supratimas Tėvai – aktyvūs darželio interesų atstovai ir gynėjai Tėvai – aktyvūs ir veiksnūs bendruomenės ir savivaldos nariai Kuriamos prielaidos formuoti savarankiško darželio viziją Susitarta ir vienodai suprantamas ir palaikomas vaikų kūrybiškumas; Pedagogai turi galimybę perimti šeimų patirtį, keistis žiniomis, mokytis. Kolegialus valdymas Stipri, veikli bendruomenė, turinti visas prielaidas institualizuoti save kaip fondą, klubą ar NVO Ryškėjantis ugdymo įstaigos siekis tapti labiau nepriklausoma, savarankiška (vidutinio/visiško savarankiškumo mokykla)

Bendravimo ir bendradarbiavimo formos:

- Darželio ir tėvų sutartis;
- Kasdienis bendravimas, atvedus ar pasiimant vaiką;
- Informacija tėvams grupės skelbimų lentose;
- Grupės tėvų ir pedagogų susirinkimai, vakarai;
- Individualios pedagogų konsultacijos tėvams;
- Tėvų dalyvavimas įstaigos savivaldoje;
- Tėvų dalyvavimas Paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ veikloje;
- Visuotiniai darželio tėvų susirinkimai;
- Seminarai tėvams ir pedagogams;
- Padėkos šeimoms už paramą ir pagalbą;
- Šeimų (vaikų, tėvų, pedagogų) vakarai (bendros veiklos, priemonių gamyba, lėlių siuvimas ir kt.)
- Vaikų, tėvų, pedagogų šventės, renginiai;
- Neformalios vaikų, tėvų, pedagogų išvykos, ekskursijos savaitgaliais;
- Telefoniniai pokalbiai;
- Bendruomenės mugės;
- Bendruomenės talkos;
- Anketiniai tyrimai;
- Lankymasis namuose;
- Internetinis puslapis;
- Diskusijos;
- Bendri projektai, parodos;
- Vasaros užduotys šeimoms.

REKOMENDACIJOS PEDAGOGUI:

- Stenkitės pažinti kiekvieną šeimą, jos vertybes ir tradicijas;
- Siekite, kad vyrautų pagarba – ne kritika, kalbant apie tėvus, vaikus, šeimos padėtį;
- Bendraukite ir informuokite tėvus apie vykstančią veiklą, ugdymo programą, vaikų pažangą;
- Susitarkite dėl bendrų taisyklių;
- Naudokitės savanoriška tėvų pagalba ir ją skatinkite;
- Priimant sprendimus įtraukite tėvus;
- Patarkite tėvams, kokia veikla jie galėtų užsiimti su vaikais namuose;
- Įtraukite tėvus į darželio renginių organizavimą, skatinkite burtis į darbo grupes;
- Venkite autoritarių santykių;
- Bendradarbiaudami naudokite įvairias tėvų informavimo priemones;
- Skatinkite tėvus domėtis viso darželio gyvenimu;
- Bendraudami su tėvais naudokite nemažai humoro

III pakopa. „Mamų ir tėčių mokyklėlė“

Tikslas: bendradarbiauti su priešmokyklinio amžiaus vaikų šeimomis, siekiant ugdytinių mokyklinės brandos bei sėkmingo starto mokykloje.

Uždaviniai:

1. Stiprinti tėvų atsakomybę už vaikų ugdymo kokybę;
2. Plėtoti konstruktyvų tėvų dalyvavimą ugdant vaikų galimybes, įtraukiant tėvus į ugdymo procesą;
3. Skatinti tėvų iniciatyvas;
4. Bendradarbiauti su tėvais vykdant bendrus projektus, dalyvaujant įvairiose akcijose ir šventėse ir renginiuose.
5. Sudaryti palankias sąlygas vaiko asmenybės atsiskleidimui ir asmeninių kompetencijų plėtojimui.

III pakopos „Mamų ir tėčių mokyklėlė“ reikšmė (3 lentelė)

3 lentelė

• Šeimoms	• Darželiui
Galimybė tiesiogiai dalyvauti ugdymo procese Žinios apie tolimesnio vaikų ugdymo galimybes. Galimybė tiksliau ir objektyviau vertinti savo vaiką Saviugda, mokymasis, patirties perėmimas (iš pedagogų ir kitų šeimų) Pilietiškumas, bendruomeniškumas siekiant tolimesnio vaikų ugdymo tęstinumo bei priimtino šeimoms aktyvaus bendruomeniškumo Galimybė tėvams išreikšti savo kūrybiškumą Savivertės, šeimos vertybių stiprinimas	Šeimos – ugdymo partnerės Lengvesnis ugdymo procesas, nes labiau motyvuoti tėvai Parama darželiui visose (kultūrinėje, ekonominėje, juridinėje) srityse Iniciatyvos (kultūrinės, pilietinės), kylančios iš šeimų Savanorystė

III pakopoje mokymasis vyksta ir horizontaliuoju, ir įstrižuoju metodu; mokymasis vyksta ir viduje ir iš išorės (naudojami netradiciniai mokymosi metodai, kviečiami mokyklų mokytojai, atliekami brandos vertinimai, pristatomi vaikų adaptacijos mokykloje tyrimai, nuolat tiriama, apibendrinama pildoma vaikų, lankiusių darželį, duomenų bazė ir t.t.)

Bendravimo ir bendradarbiavimo formos:

- Priešmokyklinukų tėvų ir pedagogų susirinkimas;
- Individualios pedagogų konsultacijos tėvams;
- Tėvų dalyvavimas įstaigos savivaldoje;
- Seminarai tėvams ir pedagogams;
- Padėkos šeimoms už paramą ir pagalbą;
- Tėvų užsiėmimai su priešmokyklinukais „Mamų ir tėčių mokyklėlė“;
- Vaikų, tėvų, pedagogų šventės, vakaronės;
- Vaikų, tėvų, pedagogų išvykos, ekskursijos savaitgaliais;
- Vaikų supažindinimas su tėvų profesijomis jų darbovietėse;
- Bendros talkos;
- Anketiniai tyrimai;
- Bendruomenės mugė;

Rekomendacijos pedagogui:

- Kvieskite tėvus kartu organizuoti ugdomąsias veiklas vaikams;
- Supažindinkite tėvus su buvusių ugdytinių pasiekimais, kaupkite ir nuolat pildykite buvusių ugdytinių duomenų bazę;
- Kvieskite buvusių ugdytinių tėvus pasidalinti savo vaiko adaptacijos patirtimi pradinėje mokykloje;
- Kvieskite pradinių klasių mokytojus į susitikimus su tėvais;
- Stiprinkite tėvų savivertę ir pasitikėjimą savo vaiku;
- Kvieskite tėvus papasakoti vaikams apie savo profesiją, pomėgius. Iš anksto aptarkite užsiėmimo eigą, laiką, priemones;
- Nuolat informuokite tėvus apie vaiko pažangą, venkite lyginimo, kritikos;
- Palaikykite tėvų pasididžiavimo savo vaiko darželiu jausmą. Kartu kurkite palankaus vaikystei, kūrybiško darželio įvaizdį;
- Padėkokite šeimoms už dalyvavimą veikloje.

6.2. Bendruomenę vienijantys tikslai ir vertybės

Bendruomenės narių integraciją skatina bendros strategijos, tikslų numatymas, diegimas ir realizavimas kasdieninėse situacijose.

Kauno Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ ir Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ vizijos, misijos ir strateginių tikslų palyginimas (4 lentelė)

4 lentelė

	Kauno Valdorfo darželio „Šaltinėlis“	Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“
Vizija	Kauno Valdorfo darželis „Šaltinėlis“ – demokratiška, moderni ir unikali ikimokyklinio ugdymo įstaiga, telkianti bendruomenę efektyviai teikti kokybiškas kompleksines paslaugas vaikui ir šeimai, atvira pozityviai kaitai, puoselėjanti humanistines vertybes, efektyviai valdanti skirtingus finansavimo šaltinius.	Būti aktyvia, gyvybinga, visuomenėje žinoma, finansiškai stabilia, novatoriška, bendrijos narių lūkesčius pateisinančia organizacija, skleidžiančia bei palaikančia Valdorfo pedagogikos idėjas.
Misija	Įgyvendinant valstybinę švietimo politiką, teikti kokybiškas švietimo paslaugas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo srityje 1-6 (7) metų mikrorajono ir Kauno miesto vaikams, taikant Valdorfo pedagogiką, sudaryti lygias ugdymosi galimybes ir sąlygas, racionaliai, taupiai ir tikslingai naudoti finansinius bei žmogiškuosius išteklius.	Valdorfo pedagogikos idėjų pagrindu telkti visuomenės narius, sudaryti sąlygas darželio „Šaltinėlis“ ugdytiniams puoselėti prigimtines galias, plėtoti individualius gebėjimus, tenkinti darželio ugdytinių bei kitų bendruomenės narių edukacinius ir kultūrinius poreikius.
Strateginiai tikslai	1. Stiprinti Valdorfo darželio institucinius gebėjimus ir, bendradarbiaujant su Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrija „Šaltinėlis“, sukurti gyvybingą darželio bendruomenės modelį.	1. Suformuoti Valdorfo pedagogikos idėjinį pamatą ir užtikrinti nuolatinę sklaidą Lietuvoje. 2. Užtikrinti stabilius bei efektyvius ryšius su socialiniais partneriais bei suinteresuotosiomis šalimis tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio šalyse.

	2. Tobulinti ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo kokybę per paslaugų šeimai plėtrą, vertinant ir analizuojant kokybės pokyčius. 3. Stiprinti darželio finansinį savarankiškumą, gerinti materialinę bazę. 4. Sudaryti sąlygas ir užtikrinti bendruomenės dalyvavimą mokymuose ir tikslingame kvalifikacijos kėlime, siekiant pasirengimo kokybiškai dirbti šiuolaikiškoje ugdymo įstaigoje	3. Užtikrinti bendrijos ilgalaikį finansinį gyvybingumą.
--	---	---

Apibendrinant galima teigti, kad Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ ir Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ vizija, misija ir strateginiai tikslai iš esmės sutampa arba yra panašūs, o bendruomenės gyvybingumą apsprendžiančios vertybės yra:

- **Bendras tikslas.** Bendrijos nariai geba susitelkti bendram tikslui ir kryptingai jo siekti, tarpusavyje dalijasi sukauptomis žiniomis bei patirtimi, analizuoja ir vertina veiklos rezultatus bei siekia, kad jie nuolat gerėtų. Sistemingas komandinis darbas, orientuotas į veiklos rezultatus, leidžia siekti bendrų tikslų ir įveikti naujus iššūkius.

- **Iniciatyvumas.** Bendrijos nariai yra pasirengę naujiems iššūkiams ir greitai bei lanksčiai prisitaiko prie pokyčių. Susidūrus su problemomis, jos sprendžiamos nedelsiant. Bendrijos nariai aktyviai ieško geriausių sprendimų palaikant Valdorfo pedagogikos idėjų sklaidą visuomenėje.

- **Socialinė atsakomybė.** Bendrija įsipareigoja visose savo veiklos srityse atsižvelgti ir derinti savo interesus su vaikų darželio darbuotojų, ugdytinių tėvų, ugdytinių, kitų savo bendrijos narių ir susijusių asmenų interesais, etišku elgesiu rodyti pavyzdį ir skatinti socialinės atsakomybės iniciatyvas visuomenėje.

- **Visų bendruomenės narių partnerystė.** Valdorfo pedagogikos idėjas skleidžianti ir palaikanti bendruomenė bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje, tokiu būdu užtikrindama vidinių ryšių stiprėjimą, žinių sklaidą ir bendruomenės augimą. (Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ veiklos strategija, 2013)

Darželio bendruomenė atvira pokyčiams, geba numatyti ir susitarti dėl aktualiausių laikmečio tikslų. Gyvybingas Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelis parengtas sutelkiant dėmesį į aktualiausią šiuo metu ugdymo klausimą – vaikų kūrybiškumo ugdymą (žr. skyrių „Modelio aktualumas“)

6.3. Bendruomenė –vaikų kūrybiškumą skatinančių procesų aktyvi dalyvė

Besimokanti Valdorfo darželio bendruomenė gali lengviau spręsti vaikų kūrybiškumo ugdymo problemas, nes viena iš kūrybiškumo ugdymo galimybių yra komandinis darbas, tai ugdymo, pagalbos, bendradarbiavimo modeliavimas įjungiant šeimą, darželį bei jo bendruomenę ugdant vaikų kūrybiškumą. Kūrybiškumą skatinantys ir lemiantys veiksniai – tai emocinių ir vertybinių sistemų ugdymas, asmenybės bruožų formavimasis bei demokratiška ir saugi aplinka. Skatinantys veiksniai lemia vaikų savarankiškumą, laisvo pasirinkimo galimybę; demokratiškus aplinkinių – tėvų, pedagogų, visos bendruomenės – santykius su vaikais, kūrybiškų asmenybės bruožų formavimąsi.

Įtraukiant bendruomenę į aktyvų dalyvavimą vaikų kūrybiškumo ugdymo procese gali būti sprendžiamos ugdymo vientisumo šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, ikimokyklinio ugdymo įstaigų savarankiškumo ir savivaldos bei Šeimų dalyvavimo priimant ugdymo ir materialinio aprūpinimo sprendimus problemos.

6.3.1. Kūrybiškumo samprata

Kūrybiškumo tyrimai trunka daugiau kaip pusę šimtmečio, ir įvairios teorijos pabrėžia skirtingus kūrybingumo aspektus. Be to, kūrybiškumo samprata įvairiais istoriniais laikotarpiais ir įvairiose kultūrose nevienoda, tad gali būti, kad ateityje ir mes kūrybiškumą apibrėšime kitaip. Šiuo metu pats trumpiausias, bendriausias ir neutraliausias kūrybiškumo apibrėžimas skamba taip: kūrybiškumas yra gebėjimas kurti naujus dalykus. (Grudžinskytė, Norvilienė, Grudžinskienė, 2009)

Nors mėgstama teigti, kad kiekvienas žmogus yra kūrybingas, skiriami du kūrybingumo lygiai – išskirtinis kūrybingumas ir įprastinis kūrybingumas, arba elitinė ir demokratinė kūrybingumo sampratos. Išskirtinis kūrybingumas yra asmens gebėjimas sukurti originalias idėjas, išvalgas, žinias, pertvarkymus, išradimus, meno kūrinius ar kitas naujoves, kurios kitų laikomos vertingomis, yra pripažįstamos ir iš esmės pakeičia veiklos sritį ar net visą žmonių pasaulį. Gebantys tai atlikti žmonės vadinami talentingais arba genijais. Įprastinis kūrybingumas yra kiekvienam žmogui būdinga savybė sukurti ką nors nauja įsivaizduojant, improvizuojant, sprendžiant problemas ar kritiškai mąstant. Šie kūriniai gali neturėti didelės reikšmės ir nebūti originalūs – ne vienas geba sukurti panašių ar tokių pačių – tačiau jie yra nauji jų autoriui.

Kūrybiškumas – sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis sudėtingoje situacijoje, lengvai ir netipiškai spręsti. Kūrybiškumą daugiausia lemia individualios asmenybės savybės (vaizduotės lakumas, mąstymo greitumas, tikslumas, lankstumas, išradingumas, konstruktyvumas, smalsumas, motyvacinė įtampa, poreikis nuolat tobulinti savo veiklą), jos patyrimas, auklėjimas ir saviaukla. Daugelis vaikų yra

kūrybingi, tik dėl netinkamo auklėjimo ir mokymo savo kūrybiškumo neugdo. Kūrybiška asmenybė siekia saviraiškos pirmiausia per kūrybą. Tokia asmenybė paprastai sugeba realizuotis, yra svarbi, veikli, savarankiška, atkakli, jautri grožiui. Manoma, kad kūrybiškumas ne visada susijęs su dideliu intelektu. Sukurta nemažai kūrybiškumą matuojančių tyrimo metodikų, bet jos nėra visiškai patikimos, ne visada padeda numatyti kūrybinės veiklos sėkmę.

L. Jovaiša (1996), kūrybiškumą apibūdina kaip minčių, idėjų, sumanymų originalumą atliekant užduotis, senų idėjų kritiką ir naujų ieškojimą ir radimą.

Psichologijos žodyne (1993) pateikiama, kad kūrybiškumas – tai sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis probleminėse situacijose, lengvai rasti netipiškus sprendimus. Anot M. J. Kehily (2004), kūrybiškumas – savybė sukurti tam tikrą aibę naujų objektų. Kūrybiškumas – tai įgimtas mūsų instinktas, kurį mes pirmiausia naudojame sprenddami ir reikšdami savo gyvenimo problemas. Gebėjimas tyrinėti ir analizuoti – tai viena iš jėgų, be kurių žmogus negali egzistuoti. Kūrybingumas, kaip transformuojanti jėga, stiprina žmogaus vertės jausmą, spartina asmens savipildą ir asmenybės brendimą. Anot I. Becker-Textor (2001), svarbūs kūrybiškumo apibrėžimo komponentai yra lankstus mąstymas ir sklandžiai kuriamos idėjos. Bet svarbiausia kūrybiškumo ypatybė yra originalumas. Kūrybiškais galima laikyti labai įvairius dalykus: naują logikos sprendimą, muzikinę kompoziciją, paveikslą ir t. t. Kūrybiškas darbas yra originalus, tinkamas, pagrįstas ir tam tikra prasme elegantiškas arba tiesiog geras. Kūrybiškumą daugiausia lemia individualios asmens savybės: vaizduotės lakumas, mąstymo greitumas, tikslumas, lankstumas, išradingumas, konstruktyvumas, smalsumas, motyvacinė įtampa, poreikis nuolat tobulinti savo veiklą. Kūrybiškumas yra suvokiamas kaip veikla, kurios tikslas – visuomenės raida (tobulėjimas) nuo seno naujo link. Kūrybiškumas paprastai suprantamas kaip teigiamas asmenybės bruožas, tačiau gali pasireikšti ir griaunamoji, asociali, veikla (destruktyvusis kūrybingumas).

Kūrybiškumas yra gebėjimas pastebėti naujus ryšius, prasmingai keisti esamas normas ir tokiu būdu prisidėti prie bendrų visuomenės problemų sprendimo. (Wollschlager, 1971).

Nuolat slypi pavojus, kad kūrybiškumas bus apribotas grynai tik muzikos ir menine sritimi, ir tai dažnai veda prie klaidingų aiškinimų. Psichoanalitikas Gunteris Ammonas remiasi tuo, kad kūrybiškumas susijęs su smalsumu. Imtis dalyko ar problemos, išbandyti ir pagaliau kurti paskatina smalsumas. Taigi ir čia kūrybiškumas siejamas su produktyvia veikla. Ammonas laikė vaikus ankstyvoje vaikystėje produktyviausiais žmonėmis.

Kūrybiškumo sąvoka apibrėžiama įvairiai, tačiau daugelis autorių sutinka, kad tai asmens sugebėjimas atrasti nauja. Problemų sprendimo efektyvumas priklauso ne tiek nuo žinių ar įgūdžių, kiek nuo ypatingo sugebėjimo užduotyse esančią informaciją panaudoti greitai ir įvairiai.

Kas yra kūrybiškumas ugdytume kaip objektas/dalykas ir kaip metodas?

Dar neseniai vyravo požiūris, kad kūrybingumas yra išskirtinė likimo dovana, todėl daugiausia, ką galima padaryti, – netrukdyti jam skleistis. Šiuo metu laikomasi požiūrio, kad įgimti polinkiai, gabumai, talentai nėra vienintelis kūrybingumo šaltinis ir prielaida. Sisteminiu požiūriu kūrybinius gebėjimus lemia kelių veiksnių sąveika: gabumai ir polinkiai, asmenybės bruožai, pasirengimas tam tikros srities kūrybinei veiklai, aplinka. Trys pastarieji veiksniai gali būti keičiami ir stiprinami. Kūrybingi žmonės nesureikšmina ir savo gabumų vaidmens, jie teigia, kad jų laimėjimus lemia vienas procentas talento ir devyniasdešimt devyni darbo.

Psichologijos vadovėliai kūrybingumą apibrėžia kaip gebėjimą kurti idėjas, kurios yra ir naujos, ir vertingos. Taigi, iš vienos pusės, svarbu naujumas, tai, kas dar nebuvo nesugalvota, neatlikta. Iš kitos pusės, svarbu ir prasmingumas – kūrybingumo rezultatas turėtų būti vertingas, panaudojamas. Pateikiant kūrybingumo pavyzdžius, dažniausiai prisimenami didieji mokslininkai, menininkai, išradėjai, pakeitę pasaulį. Tačiau nauja ir vertinga gali sukurti ne tik jie.

Kalbant apie vaikų kūrybingumą ir saviraišką, svarbu suprasti ir savo, suaugusiųjų, kūrybines galias. Vaikai mokosi visų pirma mėgdžiodami savo artimus asmenis. Jei jie elgiasi kūrybiškai, laiko save kūrybingais, savo elgesiu „užkrečia“ ir vaikus. Svarbu suvokti, kad *kūrybingu gali jaustis ir būti kiekvienas, net ir nedirbantis jokio kūrybinio darbo*.

Mokslininkai tai vadina *kasdienybės kūrybiškumu* – kai elgiamės šiek tiek kitaip, netikėtai sau patiems ar aplinkiniams. Kasdienybės kūrybiškumas gali pasireikšti bet kokioje kasdienėje veikloje – tai gali būti kitoks požiūris į laisvalaikį, namų tvarką, netikėtas rūbų derinimas ar šukuosena. Pasielgti kūrybiškai – pasielgti naujai, ne taip, kaip visada, ir tokių veiksmų sritis gali būti labai plati, nebūtinai susijusi su meno objektų kūrimu. Kalbant apie vaikų kūrybingumą, pradėkime nuo to, kad vaikai jau gimsta kūrybingi. Jiems tenka atlikti labai daug visiškai naujų veiksmų ir tikrai ne visada jie būna prasmingi – padeda pasiekti tikslą, įveikti kliūtis, išspręsti kylančius sunkumus.

Viena iš vaikų kūrybos pasireiškimo sričių, kur aiškiai galima pamatyti jų kūrybines galias yra *kalbos mokymasis*. Kalbos vaikai išmoksta ne iš karto. Šiai veiklai, nors ji yra įgimta, prireikia daug aktyvumo ir pastangų. Ir tuomet, kai vaikai pradeda valdyti žodžius ir ima jungti juos į sakinius, beveik visi sakiniai yra vaikų pačių sukurti, originalūs ir prasmingi – perteikia jų mintis, norus, jausmus ar pojūčius, padeda pasiekti tikslą. Dažnai vaikai ir patys prikuria naujų žodžių arba savaip vartoja jau žinomus – tai turbūt pastebėjo visi, bendraujantys su ikimokyklinukais. Vaikai linkę kurti naujus žodžius, jei nežino, kaip tiksliai ką nors įvardinti, ir tai darydami pasitelkia žinomus kalbos dėsnius ir žodžius.

Vaikai iš prigimties yra kūrybingi ir jiems lengviau išreikšti savo kūrybines galias, lyginant su suaugusiais, galbūt dėl to, kad didelę mažųjų laiko dalį užima *kūrybinė veikla* – jie *piešia, lipdo, konstruoja, stato* bokštus. Vaikams leidžiama dainuoti ne tik jau sukurtas daineles, bet ir apdainuoti

tai, ką jie mato, ką jaučia ir jie nebūtinai turi pataikyti į toną. Taip sukuriamos žavingos vienadienės dainelės.

Kita labai svarbi veikla, ne tiesiogiai susijusi su kūryba, bet reikalaujanti daug kūrybinių galių, yra *žaidimas*. Ikimokyklinukai daugiausiai laiko praleidžia žaisdami – taip jie mokosi, atkartoja savo išgyvenimus, tokiu būdu įprasmindami šias patirtis ir rasdami joms vietą savo gyvenime. Viena iš būdingiausių ir svarbiausių žaidimo formų šiame amžiuje – tai simbolinis arba vaidmeninis žaidimas, kuomet vaikai prisiima įvairių žmonių ar gyvūnų vaidmenis, kuria ištikus scenarijus, tokius, kaip „namai“, „zoologijos sodas“, „parduotuvė“. Šiems žaidimams reikia daug *vaizduotės* – vaikams tenka nuspręsti, kas žaidime atstos daiktus, reikalingus pagal žaidimo scenarijų (pavyzdžiui, kas bus pinigai parduvotuvėje – popierėliai, kaladėlės, o gal lapai ar kaštonai). Taip pat tenka sugalvoti, kokius vaidmenis prisiimti, kur bus namai ar parduvotuvė, iš ko bus pastatytos užtvaros zoologijos sode. Vaizduotė, kaip rodo tyrimai, tiesiogiai susijusi su kūrybingumu – kūrybingesni žmonės yra tie, kurie dažniau pasitelkia savo vaizduotę. Pavyzdžiui, žmonės, kurie vaikystėje turėjo įsivaizduojamą nematomą draugą, suaugę yra kūrybingesni už kitus savo bendraamžius.

Knygoje „Kūrybingi mokytojai – kūrybingi mokiniai“ (1971) Heineltas išvardija keletą ikimokyklinio amžiaus kūrybiškumo bruožų:

- Vaikas gyvena psichologiškai atpalaiduotoje erdvėje, kuri sudaro geriausias sąlygas nepakartojamam sugebėjimui patirti, imlumui, susidomėjimui išlaikyti, leidžiantiems jam gyventi pasaulyje stebint ir klausant. Jo elgesio dar nelemia tvirtai suformuluoti siekiami rezultatai. Interesai vystosi spontaniškai, be spaudimo, be prievartos, be taisyklių.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikas nuo pirmųjų gyvenimo dienų pažįsta ir atranda savo aplinką kaip kažką nauja nepaveiktas patyrimo, mąstymo įpročio, žinomų kokybių ir automatizmo.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikas mažiau svarsto ir apskritai yra labiau integruotas ir mažiau konfliktuoja nei mokyklinio amžiaus vaikas.
- Kritiškas nusistatymas, leidžiantis atsiriboti, dar nėra išsivystęs, arba vaikystės pabaigoje yra tik jo užuomazgos. Ikimokyklinukas atviras pasauliui ir veikia save su juo sutapatinęs.
- Kūrybinis vaiko mąstymas dar nesusiduria su savo varžovu – konvergentiniu mąstymu. Tai labai specifinis ikimokyklinio amžiaus vaiko bruožas. Sistemingas šio konvergentiniu mąstymo lavinimas prasideda tik vėliau, mokykloje.

Šių bruožų ugdymas kelia nemažai reikalavimų vaiko aplinkai. Labai svarbu *turtinga, įvairi aplinka, skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti*. Kuo turtingesnis žmogaus patyrimas, tuo daugiau peno jis teikia vaizduotei, tuo tvirtesnis kūrybinės veiklos pamatas. Kūrybiškumas negali atsirasti tuščioje vietoje. Vaiko raiškos galimybės kinta dėl paskatų, gautų iš aplinkos, būtina pratinti jį dėmesingai stebėti gamtą, žmogų, daiktus, įžvelgti jų grožį, formuoti estetinį santykį su aplinka (mokyti stebėti metų laikus, įvairių gamtos būsenų nuotaikas), ugdyti norą stebėti smulkias detales

per didinimo stiklą, mikroskopą, popierinį rėmelį, fiksuoti kaip keičiasi aplinka stebint ją per spalvotą stiklą, popierių, keičiant žiūrėjimo tašką ir t.t.

Įtakos turi *demokratiški aplinkinių (tėvų, auklėtojų) santykiai su vaikais*, tolerantiškas elgesys vaiko atžvilgiu, neperdėta, neslopinanti vaiko globa ugdo savarankiškumą, nepriklausomybės ir pasitikėjimo savimi jausmą. Tinkamas vaiko motyvacinės, emocinės ir vertybinės sistemos ugdymas, kūrybiškos asmenybės bruožų formavimas. Auklėtojai, tėvai, visuomenė apskritai sukuria vaiko gyvenimo erdvę. Tai, ką vaikas patiria šioje gyvenimo erdvėje, suteikia jo vystymuisi kryptį. (Grudžinskytė, Norvilienė, Grudžinskienė, 2009)

Vaikystėje svarbu išsaugoti natūralų vaiko smalsumą, skatinti kūrybinę saviraišką ir sudaryti sąlygas patirti naudojimosi savo vaizduote bei improvizavimo ir kūrybinio žaidimo teikiamą džiaugsmą.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose dar 1997 metais buvo akcentuojamas kūrybiškumo ugdymas kaip vienas iš svarbiausių ugdymo tikslų: mokykla yra įsipareigojusi žadinti ir puoselėti kiekvieno mokinio kūrybiškumą atsižvelgiant į jo polinkius, gebėjimus ir visuminę asmens raidą (Lietuvos bendrojo lavinimo bendrosios programos. I–X klasės, 1997). Valstybinėje švietimo strategijoje 2003–2012 metams teigiama, jog turi būti sukuriamos galimybės efektyviai ugdyti įvairių gebėjimų ir poreikių vaikus. Bendrojo lavinimo mokyklos programose sakoma, jog *mokykloje siekiama ugdyti ne menininką profesionalą, o plataus akiračio, įvairiapusiškai išsilavinusį*

Rekomenduojama literatūra:

1. Becker-Txor Ingeborg. **Kūrybiškumas vaikų darželyje**. Vilnius, 2001.
 2. Benoit J. A., Pettinati G., „**Nupiešk man avį. Iššifruokite vaiko piešiniuose slypinčią informaciją**“ Baltos lankos“ 2012
 3. Diane Tristen Dodge, Laura J. Colker, Care Hemoran. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2007
 4. Faber A., Mazlish E. Laisvi tėvai, laisvi vaikai. Gardenija, Kaunas, 1999.
 5. Grudžinskytė Aukšė, Norvilienė Aida, Grudžinskienė Violeta. Tyrimas „5–6 metų vaikų kūrybiškumas: pedagogų ir tėvų požiūris“. Klaipėdos universitetas, 2007.
 6. Huerre P., „Žaiskime. Žaisdami mokomės gyventi“. Baltos lankos“ 2011
 7. Oaklander V. Langas į vaiko pasaulį. Žmogaus psichologijos studija, Kaunas, 2007.
 8. Petrulytė A. Vaikų kūrybingumo ypatumai ir ugdymo galimybės mokykloje. Žvirblių takas. 2005, Nr.5 (63)
 9. Pilkauskaitė Valickienė Rasa, Skerytė-Kazlauskienė Monika. Kas yra kūrybingumas ir kaip jį skatinti? <http://www.ikimokyklinis.lt/>
 10. Ponelienė Reda, Gumuliauskienė Aušrinė. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo apraiškos meninėje veikloje. Šiauliai, 2008.
 11. Stankevičienė K. Vaikų kūrybiškumo ugdymas F. Frėbelio, M. Montessori, R. Šteinerio pedagoginėse sistemose. Vilnius, 2002
 12. Steponavičienė Edita. Kūrybiškos asmenybės bruožų svarba ugdymo procese. Žvirblių takas. 2005, Nr. 4
 13. Vyšniauskaitė Angelė, Kalnius Petras, Paukštytė-Šaknienė Rasa, „Lietuvių šeima ir papročiai“ Mintis. 2009
- <http://waldorflibrary.org/>
<http://www.waldorfresearchinstitute.org/>
<http://www.paedagogik-goetheanum.ch>
<http://www.freunde-waldorf.de/>
<http://www.iaswece.org>

žmogų, gebantį save realizuoti kultūrinėje veikloje, aktyvų, iniciatyvų visuomenės narį (Lietuvos bendrojo lavinimo bendrosios programos. I–X klasės, 1997). Minėtose programose reglamentuota veikla yra tęstinis ir ilgalaikis procesas, nes 2003 metų dokumentuose ugdymo įstaigoms keliamas reikalavimas išugdyti sveiką, aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, informacinių, pažintinių, veiklos gebėjimų bei vertybinių nuostatų pagrindus įgijusį vaiką (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003).

Priešmokyklinio ugdymo programoje (Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2002 m. birželio 24 d. įsakymu Nr. 1147) yra išskiriamas *meninės kompetencijos* ugdymas. Tai dailė ir konstrukcinė kūryba, muzika, šokis, vaidyba.

6.3.2. Kūrybiškumo samprata Valdorfo pedagogikoje.

Valdorfo pedagogikoje ugdymo tikslas – visapusiškai ugdyti žmogų, neskubant, įsigilinant į vaiko prigimtį, atsižvelgiant į amžiaus tarpsnio ypatybes. Ir matant perspektyvą – laisvą, harmoningą asmenybę, socialią ir kūrybišką.

„Mūsų vaikai – vartai į ateitį. Ateityje jiems teks spręsti pasaulines problemas, kurios kyla jau šiandien. Tai pareikalaus iš jų gebėjimų tose gyvenimo srityse, kurias tik pradėdame suprasti. Todėl šiandien vaikus reikia ugdyti taip, kad juose skleistųsi tradicijas pranokstantys jų gebėjimai. Būtent to ir siekia Valdorfo pedagogika. Ji nori ugdyti žmones taip, kad jie taptų kultūrinės pažangos pradininkais.“ (UNESCO katalogas „Valdorfo pedagogika“, 1994)

Tame pačiame kataloge rašoma: „Švietimas turi atverti kelius į kultūrą ir meninę veiklą visiems žmonėms, ne tik apdovanotiems talentu ir privilegijomis. Smurtas, brutalumas ir paviršutiniškumas šiandien grasina sunaikinti žmoniškumą. *Jauniems žmonėms gyventi pagal tikrąsias amžinąsias vertybes gali padėti muzika, estetika, dailė ir poezija, kurios gali atskleisti ir plėtoti jų menines galias.* Glaudus ryšys su menu keičia pilką kasdienybę ir yra šaltinis, iš kurio šių laikų žmogus gali semtis jėgų“.

Svarbi kūrybinio mąstymo prielaida yra vaiko *vaizduotės lavinimas*. Tinkamai lavinti vaizduotę yra labai svarbu ir todėl, kad tai taps pagrindu, atsparos tašku, kai mokykloje, pradinėse klasėse, teks lavinti vaiko atmintį. Išlavinta ikimokyklinuko vaizduotė sąlygoja tinkamą atminties išlavėjimą mokykloje.

Kokiu būdu, kokioje veikloje vaiko vaizduotė gali ypač lavėti, tuo pačiu pasitelkiant vaiko valią, t.y. iniciatyvą ir taip skatinti kūrybiškumo pradžą?

Tai - laisvas vaiko žaidimas. Valdorfo pedagogikoje laisvas vaiko žaidimas yra išplėtotas ir apibrėžtas kaip metodas vaikų vaizduotės, kūrybinių galių lavinimui. R.Šteineris žinojo, kad bet kokiam sveikam žmogaus augimui, tobulėjimui, įskaitant ir akademinius pasiekimus, žaidimas yra

neįkainuojamas pamatas. Remiamasi prielaida, kad vaikui žaidžiant, vystosi ne tik kūnas, įvairūs gebėjimai, bet ir valia persmelkta vaizduotė lavina tai, kas vėliau tampa iniciatyva ir kūrybine jėga.

Būtinios sąlygos laisviesiems kūrybiniam žaidimams tai: ilgas, nepertraukiamas laikas, kai vaikas gali ilgai žaisti, auklėtojos pavyzdys, užsiimant namų ruošos, ūkio darbais, suaugusių nesikišimas į vaikų žaidimus ir daiktai bei žaislai ugdantys vaizduotę. Vaizduotę žadina paprasti, neišbaigti, rankų darbo žaislai, kaspilai, nertos juostos, dažytos (šilkinės, medvilninės, vilnonės ar lininės) medžiagų atraižos, atraižėlės – vaikas turi rasti vidinių jėgų, paskatų t.y. žadinti savo kūrybingumą, pasitelkti vaizduotę sukurdamas žaidimą tarsi „iš nieko“... Natūralios medžiagos (medis, šakelės ar šaknelės, kankorėžiai, akmenėliai, vilna, molis, smėlis, kaštonai ir kriauklės ir kt.) spinduliuoja savo energiją, suteikia vaikui gyvybinių jėgų.

Grupės aplinkoje įrengti jaukūs žaidimo kampeliai. Vaikai padeda ruošti maistą. Jie gražiai padengia stalą ir kartu susėdę, sukalbėję padėką saulei ir žemei, valgo.

Auklėtojos dirba savo darbą. Jos verda, tvarko ir puošia kambarį, rūpinasi žaidimo vieta taip, kad jų darbą matytų vaikai ir galėtų tai perteikti laisvuosiuose žaidimuose. Vaikai žaidžia, stato mažus baldelius. Jų rankos kuria namus, laivus, traukinius. Medžiagų skiautės tampa, žvėreliais ir lėlėmis.

Ugdymas pojūčių srityje yra taip pat svarbi, jei ne būtina, sąlyga kūrybiškumui ugdyti. Pojūčių lavinimas ir kūrybiškumas savo turiniu tarpusavyje yra glaudžiai susiję. Veikdamas su įvairiomis natūraliomis medžiagomis vaiką turi išmokyti gyventi, patirtį kurią gavo tą medžiagą naudodamas, turi perkelti į kasdienybės situacijas.

Vaikui skleistis reikia laiko ir erdvės. Skatindami vaiką per greitai augti, atimame iš jo galimybę ilgiau patirti nepakartojamą vaikystę. Šių laikų visuomenė nesupranta ir negerbia vaiko poreikių. Todėl pedagogai privalo suteikti laiko ir erdvės skleistis vaikiškai esybei. Tai padės vaikui tapti kūrybingu, savarankišku žmogumi.

6.3.3. Kūrybiškumo samprata Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“

Darželio pedagogai vadovaujasi principais, išdėstytais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje, Švietimo įstatyme, priešmokyklinio ugdymo programoje: humaniškumo, demokratiškumo, atsinaujinimo, prieinamumo, lygių galimybių, kontekstualumo, efektyvumo, tęstinumo, veiksmingumo. Laikantis šių principų, savo įstaigoje ypač išskiriame ugdymo(si) procesą apsprendžiančius **principus**:

Pavyzdžio-pamėgdžiojimo - didžioji dalis to, ką vaikas išmoksta ikimokykliniame amžiuje, yra perteikiama suaugusiojo veiklos pavyzdžiu. Pedagogai iškelia sau tokius kasdienius uždavinius, kad būtų verti vaikų mėgdžiojimo.

Ritmiškumo - visas ugdymo(si) procesas pagrįstas metų, mėnesio, savaitės ir dienos ritmu, nes tai padeda pajusti bendrą žmogaus ir gamtos gyvenimo ritmą, teikia darnos vaiko vidiniam gyvenimui, suteikia jam stabilumo ir saugumo jausmą;

Humaniškumo - užtikrinamas asmenybės vystymosi vientisumas. Tikima geraisiais vaiko pradais, jo galiomis įveikti sunkumus.

Individualizavimo - kiekvienas vaikas į darželį ateina su sava patirtimi, todėl ugdymas grindžiamas kiekvieno vaiko geriausiai susiformavusiais gebėjimais, sudarant sąlygas tobulinti tas sritis, kurios buvo išugdytos mažiau;

Integralumo - visos vaiko raidos sritys - fizinė, intelektualinė, emocinė, socialinė - yra neatsiejamos.

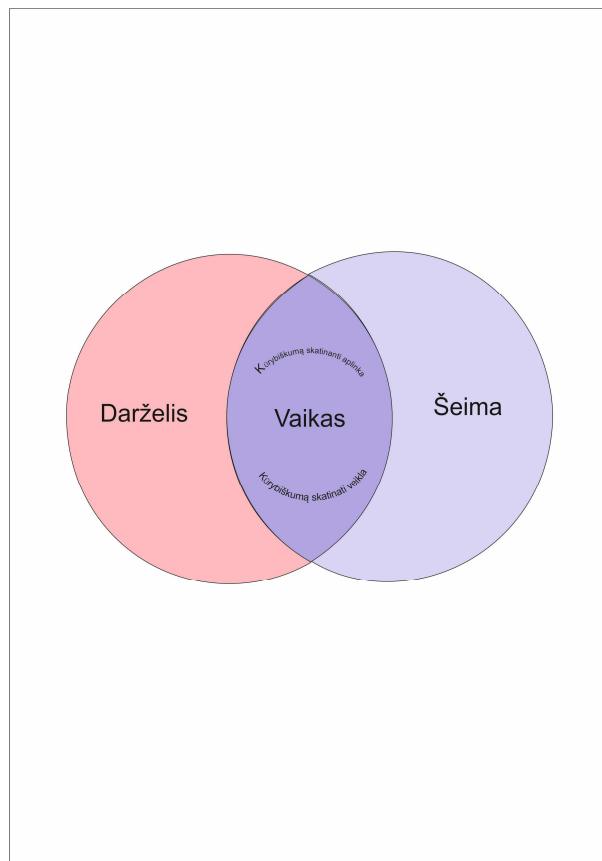
Kūrybiškumo - vaiko santykis su aplinka formuojamas visame ugdymo(si) procese, kur svarbu ne žinių kiekis, bet sugebėjimas jas kūrybiškai panaudoti;

Socialumo - individo ir bendruomenės, skirtingų socialinių sluoksnių, tautybės - rasių, šeimų įvairovės (mišrios, daugiavaikės, nepilnos) santykio svarba;

Estetiškumo - estetiški vaiko išgyvenimai - svarbiausias dvasinio brandimo veiksnys, kito asmens ir aplinkos vertingumo ir autentiškumo suvokimo rodiklis.

Kūrybiškumą lemiantys ir skatinantys veiksniai Valdorfo darželyje – tai emocinių ir vertybinių sistemų ugdymas, asmenybės bruožų formavimasis bei demokratiška ir saugi aplinka. Šie veiksniai lemia vaikų savarankiškumą, laisvo pasirinkimo galimybę; demokratiškus aplinkinių (tėvų, pedagogų) santykius su vaikais; kūrybiškos asmenybės bruožų formavimąsi.

Ugdymo turinyje akcentuojami vaiko socialiniai gebėjimai - ypač bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos, turi būti taikomi visai darželio bendruomenei, siekiančiai tiesiogiai (per dalyvavimą ugdymo procese, įvairiose veiklose) ir netiesiogiai (per materialinę, finansinę pagalbą, ugdomosios aplinkos kūrimą) dalyvauti vaikų kūrybiškumo ugdyme.

12 pav. Vaikų kūrybiškumą skatinanti bendruomenė. (Parengta autorių).

Remiantis „Užsienio šalių Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigų gerosios patirties panaudojimo ir pritaikymo galimybių Lietuvoje analize“ (Bankinės konsultacijos, 2013), kūrybiškumą skatinantys veiksniai Valdorfo darželyje yra:

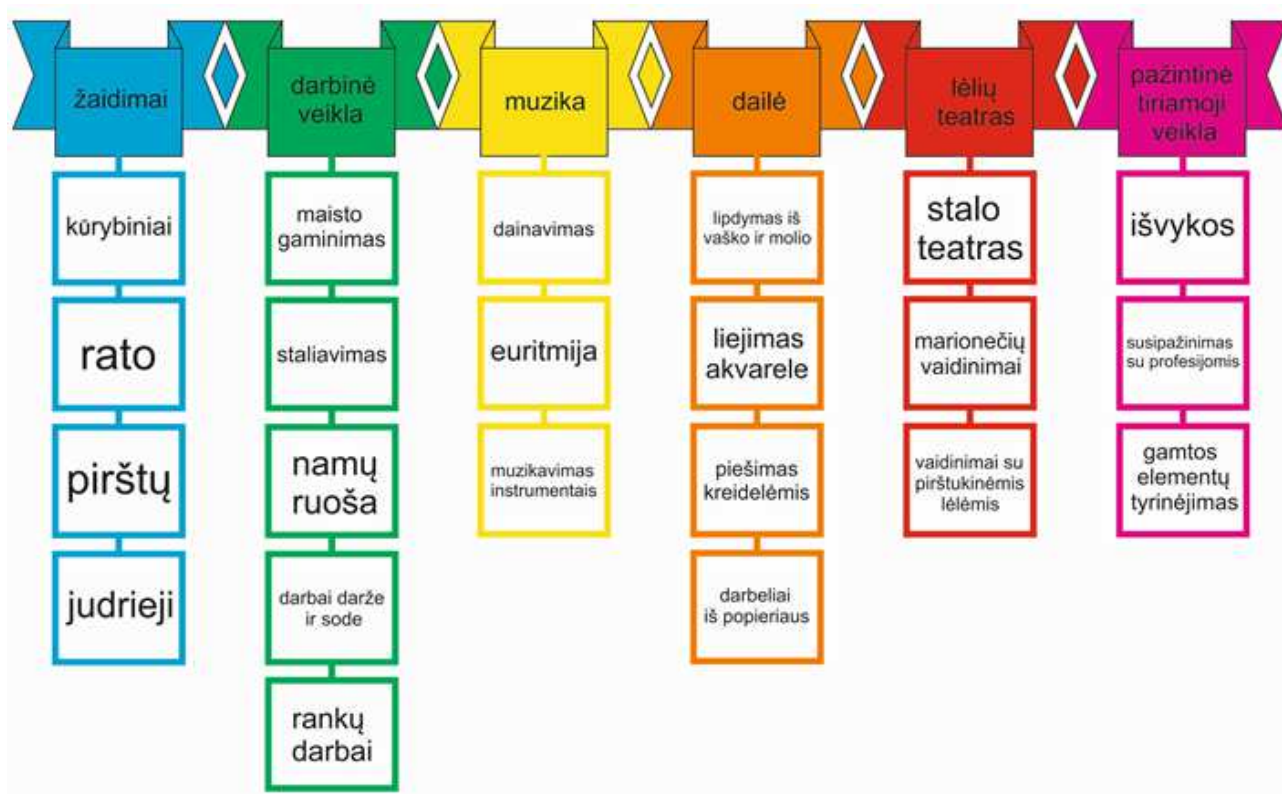
- **Ugdomoji aplinka** (vaizdinės priemonės turi būti panaudotos kaip galima kūrybingiau, jos turi būti universalios, mobilios, įvairių formų ir turinio, apimtų platesnį mokomųjų ir kūrybinių užduočių spektrą. Visos vaikui skirtos medžiagos turi būti dominančios, palikti atviras galimybes, jas turi būti galima keisti, vaikui turi būti leidžiama jomis naudotis ne pagal paskirtį, jos turėtų būtų kūrybinio pobūdžio, vaikui visada laisvai prieinamos. Ugdomoji aplinka turi būti saugi, jauki, primenanti namus, lengvai pasiekiami, patogi, besikeičianti, labili, atitinkanti vaiko raidą.)
- **Kūrybiškumo mokymo technologijos** (Laisvas žaidimas suteikia neribotų galimybių kūrybiškumui lavinti.)
- **Žaidimų medžiaga** (Tam, kad žaidimų, mokymo priemonių medžiaga nekliudytų vaikui atsiskleisti, jam turi būti palikta pakankamai laisvos erdvės. Kūrybiškumą ugdo žaidimas ir vaidyba.
- **Pedagogo/ darželio auklėtojo asmenybė** (Jis turi būti įvaldęs įvairias kūrybines technikas ir darbo metodus, turi taikyti tokį auklėjimo stilių, kuris ugdo kūrybišką ugdytinių elgesį.

Pedagogo kūrybiškumo ugdymui organizacijoje turi būti sudaryta atitinkama terpė: galimybė mokytis, vidinio poreikio kūrybiškumui ugdyti buvimas; nuolatinis darbuotojų praturtinimas nauja informacija; kūrybingas pedagogų dalyvavimas įstaigos sprendimų priėmime).

- **Muzikinį kūrybiškumą lavinančios veiklos** (muzikavimas, judesių su muzika lavinimas, dainavimas ir pan.)

- **Kitų meninių kompetencijų (dailės, teatro, šokio) ugdymą lavinančios veiklos.**

Prioritetiniais priešmokykliniame amžiuje laikytini šie vaidybos sugebėjimai: veikėjo ir veiksmo aplinkybių simbolizavimas, vertinimas, veikėjo veiksmų plėtotė, tempas ir ritmas. Ugdant vaikų dailės gebėjimus svarbūs trys aspektai: tinkamai sužadinti kūrybinę saviraišką dailėje, išradingai palaikyti dailės kūrybos procesą, tinkamai vertinti rezultatus bei įdėtas pastangas. Šokis priešmokykliniame amžiuje glaudžiai siejasi su muzikavimu ir vaidyba. Šokis apima ne tik tradicinį šokį, bet ir laisvą, spontanišką judesio improvizaciją, pantomimos, vaidybos, muzikavimo elementus. Laisvai judėdami erdvėje, improvizuodami judesiais, vaikai mokosi jausti judėjimo kryptį, tempą, ritmą, charakterį. Judėdami kryptingai ir koordinuotai, vaikai mokosi sudaryti paprasčiausias figūras, sustoti į ratelį, vorą, dviem eilėmis, poromis. Šokdami paprasčiausius šokius, vaikai įgunda ritmingai atlikti elementariausius judesius (šuoliukus, pritūpimus, sukinius), mokosi elementariausių šokio žingsnelių. Šokdami spontanišką šokį vaikai improvizuotais judesiais perteikia skambančios muzikos nuotaiką, vaizduoja įvairių gyvūnų, personažų charakterius (pvz., kaip juda vilkas, lapė, kaip kiškis, o kaip meška). Skatintina šokio kūryba, judesio improvizacija (pvz., „Jurgeli meistreliai“), veiksmų koordinavimas, mėginimas judėti darniai, sutartinai (pvz., „Siūlai, siūlai, susivykkit“). Šokio užsiėmimo metu ypač svarbūs liaudies žaidimai, rateliai ir šokai. Žaisdami kalendorinius žaidimus, eidami ratelius, šokdami tradicinius etninius šokius, vaikai susipažįsta su praeities papročiais, darbo veiksmomis (pvz., „Audėjėlė“). Paprastais liaudies žaidimais, rateliais ir šokiais, taip pat šokio elementais praturtinami spektakliai, šventės ir vakaronės.

13 pav. Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ vaikų kūrybiškumą skatinančios veiklos. (Parengta autorių)

14 pav. Valdorfo darželio „Šaltinėlis“ vaikų kūrybiškumą skatinanti aplinka. (Parengta autorių)

Bendruomenės įtraukimo į vaikų kūrybiškumo ugdymo procesus žingsniai

- Išsiaiškinkit, kaip vaikų kūrybiškumą supranta pedagogai
- Išsiaiškinkit, kaip vaikų kūrybiškumą supranta tėvai
- Susitarkit dėl bendrų vaikų kūrybiškumo ugdymo tikslų, metodų ir priemonių
- Nusistatykite kriterijus, pagal kuriuos spręsite, ar aplinka yra vaikų kūrybiškumą skatinanti
- Būkite pasirengę atsakyti į visus tėvų klausimus dėl vaikų kūrybiškumo ugdymo
- Palaikykite visų bendruomenės narių iniciatyvą
- Aptarkite būdus, kaip tėvai gali prisidėti prie vaikų kūrybiškumo ugdymo darželyje
- Palaikykite pedagogų, visos bendruomenės kūrybiškumą: kvieskite į susitikimus menininkus, patys išbandykite įvairias dailės technikas, nebijokite eksperimentuoti.
- Parenkite rekomendacijas tėvams kaip palaikyti vaikų kūrybiškumą namuose.

6.3.4. Kūrybiškumą skatinančios veiklos ir aplinkos turinys, metodai ir priemonės.

Rekomendacijos tėvams

Valdorfo ugdymo filosofija ir praktika grindžiama nuostata, kad visos vaiko raidos sritys - fizinė, intelektinė, emocinė, socialinė - yra neatsiejamos. Dirbtinai suskaidytas ugdymas mažam vaikui, suvokiančiam pasaulį sinkretiškai, atrodo nenatūralus, primestas. Be to jam patinka tai, kas įdomu, todėl ugdymo turinys turi atitikti vaiko poreikius, interesus ir gebėjimus. Dėl tos priežasties visuminiu ugdymu turėtų būti siekiama:

- Tenkinti vaiko norą veikti įdomiai, prasmingai, natūraliai, pripažįstant esminį žaidimo vaidmenį ikimokykliniame ugdyme, skiriant daug laiko kūrybiniam žaidimui. Vaiko kūrybinės jėgos žadinamos, naudojant įvairias gamtines medžiagas bei paprastus, vaizduotę aktyvinančius žaislus;
- Ugdymą orientuoti į natūralią vaiko raidą, amžiaus tarpsnio ypatumus;
- Sieti į visumą visas vaiko veiklos sritis;
- Veiklą plėtoti ugdytojui bendradarbiaujant su vaikais;
- Skatinti vaiko judėjimą, atsižvelgiant į individualų poreikį, neskubinti intelektualaus vystymosi, tausojant gyvybines jėgas vaiko fiziniam vystymuisi;

Žaidimas

Žaidimas yra apibrėžiamas kaip metodas vaikų vaizduotės ir kūrybinių galių ugdymui. Žaidimas mažiems vaikams yra darbas, kuris padeda jiems prisijaukinti pasaulį. Jokioje kitoje veikloje vaikas negalės taip plačiai savęs lavinti: žaidžiant įgyjamos bendros ir pagrindinės gyvenimo kompetencijos ir tuo pačiu žaidimas suteikia nuostabų pagrindą kiekvieno individualybei vystytis. Skirtumas tarp vaiko žaidimo ir suaugusiojo darbo yra tas, kad darbas turi įsilieti į išorinį pasaulio tikslumą, o vaiko veikla remiasi impulsais, kurie kyla iš jo vidaus ir yra visiškai netikslingai atliekami. Žaisdamas vaikas iš vidaus išbando autonomiškumą, suverenumą ir laisvę bei gali pasaulio vertes ir taisykles nustatyti pats. Žaidime vaikui suteikiama galimybė valios ir norų dėka ugdyti kasdieninę savo aplinkos patirtį ir mėgdžiojančioje veikloje ją kūrybingai panaudoti.

Pedagoginis aspektas:

Kūrybinis žaidimas yra vienas iš svarbiausių ir būtinu dienos ritmo elementu, kuris gali trukti apie vieną - pusantros valandos. Kūrybinio žaidimo forma yra pusiausvyra tarp iš vidaus trykstančių kūrybinių jėgų ir išorinės veiklos veiksmų. Kūrybinį (laisvą) žaidimą vaikai kuria pavyzdžio - pamėgdžiojimo principu, todėl labai svarbu kas vyksta vaiko aplinkoje. Ankstesni vaiko įspūdžiai ir išgyvenimai tampa jo žaidimo pagrindu. Laisvasis žaidimas turi likti neįtakotas suaugusiojo mokomojo ar reflektuoto įsikišimo, turėtų būti kuo mažiau iš anksto nurodytos žaidimo priemonės, kad vaikas galėtų paskęsti akimirkos fantazijose, kad pasaulio dalykai jam iš vidaus suteiktų reikšmės. Auklėtojo vaidmuo - padėti kiekvienam vaikui surasti savo žaidimą, savo vietą žaidime, padėti vaikams pilnai įsitraukti į žaidimą, taip pat būti vaikams pavyzdžiu, pasitikinčiais, ramiais ir gerai atliekant savo užduotis prie darbo stalo - siuvant, neriant, taisant senus ar gaminant naujus žaislus ir t.t. Kūrybinio (laisvo) žaidimo reikšmė: vaikas lavina savo įgūdžius, sustiprina savo sugebėjimą suprasti ir mąstyti, mokosi bendradarbiauti,

Rekomendacijos tėvams

žaidybinei veiklai:

- Pirštų ir gestų žaidimus pradėkite žaisti kuo ankstesniame amžiuje;
- Žaiskite liaudies žaidimus, ratelius, įtraukite visą šeimą;
- Duokite vaikui pakankamai laiko ir erdvės žaidimui;
- Kūrybiniams žaidimams leiskite naudoti įvairius (saugius) namų apyvokos daiktus;
- Išmokite žaidimus, kuriuos vaikai žaidžia darželyje;
- Žaidžiant jau žinomus žaidimus leiskite sau retkarčiais suklysti, tai lavina vaikų dėmesį;
- Būkite geru pavyzdžiu savo vaikui.
- *Galite būti nustebinti vaiko pastabumu, kai jis žais kūrybinius žaidimus. Tegul šis nustebimas bus malonus.*

valdyti savo jausmus, ugdomi kūrybiškumą, iniciatyvumą, vaizduotę, stiprina gebėjimą susikaupti bei išreikšti save, vaikai mokosi spręsti problemas, kelti klausimus ir juos apibendrinti, mokosi logiškai, pagal žaidimo sumanymą rikiuoti mintis.

Rato žaidimas - tai viena iš dienos ritmo dalių - žaidžiamas rytais. Žaidimų turinys parenkamas atsižvelgiant į metų laikus, šventes, to laikmečio aktualijas. Auklėtoja, tarsi aktorė, naudodama įvairius eilėraščius, melodijas, vaizduodama žmonių, gyvūnų ar kitų siužeto herojų charakteringas ypatybes, prieš vaikus suvaidina nedidelį spektaklį, o vaikai kartoja, pritaria, visa tai atlieka mėgdžiodami. Rato žaidimams naudojamos dainos, eilėraščiai, pirštų, gestų, liaudies žaidimai, šokių judesiai apjungti bendru siužetu. Žaidimų turiniu tampa pasaka, procesai, vykstantys gamtoje arba žmonių gyvenimo įvykiai. Šio kasdienio žaidimo trukmė nuo penkių iki dvidešimties minučių. Paprastai tokių „spektaklių“ siužetai derinami su tam tikru laikmečiu, įvykiais, šventėmis. Kiekvieną dieną žaisdami tokius žaidimus ir mėgdžiodami auklėtojos judesius ir kalbą, vaikai natūraliai įsimena eilėraščius, judesius, daineles be specialaus mokymosi. Rato žaidimų reikšmė: padeda įvairiarūšės kalbos vystymuisi, teigiamai veikia vaikų jausminę sferą, ritminę organizmo sistemą, vysto vaikų fantaziją ir socialinius gebėjimus.

Pirštų ir gestų žaidimuose eilėraščių, dainelių turinys vaizduojamas pirštų ir rankų pagalba. Auklėtojos gražiai ir išraiškingai parodyti pirštų ir gestų žaidimai duoda vaikams impulsą įsivaizduoti gyvą vaizdinį, įtakoja vidinio, dvasinio judrumo vystymąsi, kūrybiškumą. Šių žaidimų pagrindas - suaugusiojo pamėgdžiojimas. Pirštų žaidimai padeda „surinkti“ vaikus, sukaupti jų dėmesį, jie gali būti žaidžiami keletą kartų per dieną, gali būti įžanga į kokią nors veiklą, pvz.: maisto gaminimą, liejimą ir pan. Žaidžiant pirštais nesunku įtvirtinti sąvokas „aukštyn-žemyn, kairėn-dešinėn“, išmokyti vaikus skaičiuoti. Pirštų žaidimuose akies žvilgsnis susiejamas su rankos judesiu, o šis momentas svarbus kiekvienam įgūdžiui, ypač piešimui, mezgimui, siuvimui, rašymui. Pirštų ir gestų žaidimų reikšmė: lavina vaikų smulkiąją rankų motoriką, kas įtakoja subtilesnių, diferencijuotų judesių atsiradimą, veikia lytėjimo pojūčio vystymąsi, padeda susikaupti, išlaikyti dėmesį, lavina kalbą, atmintį, mąstymą, parengia vaiko ranką rašyti mokykloje.

Judriųjų žaidimų pagrindas darželyje - auklėtojos, pradedančios žaidimą, mėgdžiojimas. Svarbia sąlyga, skiriančia judriuosius žaidimus nuo sportinių, yra jų vaizdinis siužetas, taip pat varžybų tarp vaikų neakcentavimas. Paprastai tai yra liaudies žaidimai, rateliai. Judrieji žaidimai gali būti žaidžiami kaip patalpoje, taip ir kieme, gryname ore (tai ypač naudinga vaikų sveikatos tausojimui). Judriųjų žaidimų reikšmė: šie žaidimai teigiamai veikia vaiko fizinės, intelektualinės, emocinės sferų vystymąsi, vaikas save gali realizuoti kaip socialinę būtybę, mokytis užjausti, išgyventi, skatinamas perimti kultūrinės liaudies tradicijas.

Meninė veikla Pedagoginis menas - įvesti vaikus į sąmoningą pasaulio supratimą jiems neprarandant kūrybinio potencialo. Vaikai nesąmoningai įsiskverbia į dalykų esmę, tuo tarpu kai suaugusieji tėra vos stebėtojai ir kritikai iš pašalies. Mūsų priežastinis - loginis, mokslinis - sąmoningas mąstymas yra visai kaip kitas polius lyginant su kūrybinėm vaiko jėgom.

Muzika Pedagoginis aspektas: Muzikinė - ritminė veikla yra ideali priemonė vaiko kūrybinėms fantazijoms sužadinti bei pažadinti vaiko iniciatyvinę jėgą. Dainuoti sveika, nes pagilėja kvėpavimas ir bręstant geriau vystosi kvėpavimo ir kalbėjimo organai. Ypatingos reikšmės visoms muzikinėms veikloms taip pat ir dainavimui suteikia ypač derantis ritmas, jis stabilizuoja ir tvarkančiai įtakoja vaiko tiek kūno, tiek dvasios vystymąsi. Ritmas sujungia kalbą, muziką ir judesį ir šis derinys turėtų tapti besitęsiančiu vaikystės elementu. Šiltas natūralus mokytojos balsas, kurį vaikai intuityviai perima, paliečia vaiko sielą ir lengvai atsispindi ją emocijose. Dažniausiai dainavimą lydi judesiai atliekami kūnu, rankomis, kojelėmis. Judesys išorėje skatina vidinį vaiko aktyvumą, kūrybiškumą.

Melodijos renkamos paprastos folklorinės, klasikinės, lengvai įsimenamos, gražaus skambėjimo. Ideali vaikams yra kvintomis paremta muzika, kitaip vadinama pentatonika. Tai labai tinka ikimokyklinukui, nes jo esmė - susitapatinti su aplinka ir vėl grįžti į save.

Muzikinių užsiėmimų ir švenčių metu vaikai girdi tik gyvą muzikavimą. Valdorfo pedagoginei nuostatai nepriimtina naudoti techninius muzikos grotuvus. Muzikos instrumentai tokie, kurie vaiko sielai yra artimi: fleita (medinė, penkių tonų), kalimba, tonų aukščio instrumentas, o tai reiškia, kad bet koks harmoningas sąskambis leidžia vaikui pačiam kurti savas melodijas, mėgdžiodami mokytoją. Ritmui įsisavinti naudojami: molinukai, barškalai, riešutėliai, kastanjetės, akmenėliai, lazdelės, varpeliai, trikampis ir kt.

Muzikos užsiėmimai vedami su visa vaikų grupe, tačiau muzikinė veikla neapribota vien užsiėmimais - vaikai dainuoja, šoka, žaidžia garsais, kiekvieną dieną, grupės veiklos metu.

Rekomendacijos tėvams muzikinei veiklai:

- Pagrindinis muzikos instrumentas iki 7 metų – balsas. Kuo dažniau dainuokite vaikui ir kartu su vaiku;
- Kartu su vaiku išbandykite ritmą su įvairia gamtine medžiaga, jūsų aplinkoje esančiais daiktais (akmenėliais, pagaliukais ir kt.)
- Leiskite vaikui laisvai judėti pagal garsą;
- Kartu su vaikais patys gaminkite muzikos instrumentus;
- Venkite garsios, trankios muzikos įrašų;
- Šventės yra vaikams, o ne vaikai šventei. Padėkite auklėtojoms ruošti šventes, patys jose dalyvaukite. Išgyvenkit nuostabų kūrimo ir buvimo kartu džiaugsmą.

Muzikavimas atitinka ne tik kalendorines šventes, atspindi metų laiką, bet ir paros ritmą (rytinis pasisveikinimas rato žaidimo metu, tvarkymosi dainelė it t. t. Muzika siejama su kitomis veiklos sritimis (piešimu, lipdymu, darbu)

Euritmija - tai meno rūšis, jungianti į visumą kalbos, muzikos, judesio raiškos priemones. Ji harmonizuoja vaiko kūną ir dvasią. Tai vaiko sielos kalba, padedanti pajusti vidinę ir išorinę erdvę, jas valdyti. Vaikas judėdamas gali išmokti daug daugiau negu sėdėdamas. Euritmija lavina gebėjimą laisvai judėti ir atveria judesio grožį. Padeda jausti erdvę (viršų - apačią, kairę - dešinę, priekį - nugarą). Puoselėja jautrumą, dėmesį, vikrumą. Lavina klausą, ritmo ir melodijos pajautimą, moko išreikšti jausmus judesiu. Ugdo bendrumo jausmą, atsakomybę už savo veiksmus. Puoselėdama „Aš“ jausmą, ugdo pasitikėjimą. Euritmijos užsiėmimai vaikų darželyje pagrįsti pamėgdžiojimo principu ir vyksta vieną kartą per savaitę. Euritmiją gali vesti tik profesinį išsilavinimą šioje srityje įgijęs specialistas.

Dailė

Pedagoginis aspektas: Liedami *akvarelę* vaikai džiaugiasi pasklidusiomis spalvomis, stebi patamsėjimus ir sutirštėjimus, dviejų spalvų susiliejumus. Visų mus supančių daiktų spalvos popieriuje gali judėti, atsirasti ir vėl pranykti. Todėl liejimas tampa stipriu įspūdžiu, padedančiu suvokti tai, kas yra aplink. Iš trijų pagrindinių spalvų - geltonos, raudonos ir mėlynos - vaikai pratinami kurti spalvų įvairovę. Pasiruošimas lieti yra liejimo dalis. Vaikai patys skiedžia dažus vandeniui, maišo spalvas, sušlapina popieriaus lapus, po to nusašina su kempine. Vaikams neaiškinama kaip piešti, jie mato suaugusiojo pavyzdį. Prieš liejimą gali būti sekama pasaka („spalvų istorija“). Piešiniai nekomentuojami ir neeksponuojami.

Lipdymo iš vaško ir molio užsiėmimuose formuojasi užuomazgos to, kas vėliau gali tapti brandžia kūryba. Vaškas turi savyje saulės energijos ir augalų eterikos, kuri suteikia vaikui gyvenimiškų jėgų. Lipdant visa grupė pakvimpa medumi ir tuo pačiu stimuliuojami vaikų uoslės pojūčiai. Palaipsniui vaikai supranta, kad norint lipdyti, vašką reikia sušildyti, ištirpinti. Vaikai stebi, kaip vaškas tirpsta, po to, maišant, jis vėl aušinamas. Stebi, kaip keičiasi forma. Kol vaškas aušta, jiems patepamos rankelės aliejumi, tepame kiekvieną pirštuką, uostome, taip lavinami uoslės ir lytėjimo pojūčiai. Lipdant reikia būti dėmesingam, nes vaškas greitai stingsta. Tuo pačiu ugdosi supratimas apie išorinį pasaulį, gamtą.

Lipdymas gana ilgam laiko tarpui sutelkia dėmesį (20 - 30 min.). Vaikams reikia suteikti visišką laisvę patiems pasirinkti ką lipdyti, o paskatų teikia suaugusiojo veikla. Jie pradeda kurti pamėgdžiodami. Užuoat aiškinus reikia leisti vaikams stebėti suaugusiojo darbą. Lipdytų darbelių auklėtoja su vaikais neaptarinėja, nelygina. Specialiųjų ugdymosi poreikių (vaikų turinčių kalbos ir komunikacijos bei klausos sutrikimų) vaikų raidą, jų ugdymą darželyje įtakoja ir dailės terapijos užsiėmimai. Ypač lipdymas iš vaško ir molio. Lipdydami vaikai lavina: smulkiąją motoriką, girdimąją atmintį, erdvinį suvokimą, dėmesį, haptinį suvokimą. Veiklos metu vaikai betarpiškai plėtoja žodyną, tikslina jau turimas sąvokas, mokosi planuoti savo veiklą.

Piešimas vaškinėmis kreidelėmis - vienintelis dalykas nepaklūstantis pavyzdžio-pamėgdžiojimo principui darželyje. Piešimas vaikui reiškia tą patį kaip ir fizinė branda. Vaikų piešinių dėsningumai atspindi vaiko brendimą, jo ligas ar patiriamą skausmą. Vaikams leidžiama darbuotis patiems, nenurodinėjant ką piešti, specialiai nemokant „teisingai“ piešti. Jei jų dėmesio netrikdo pernelyg didelis pašalinis triukšmas ar suaugusiojo pastabos, visų vaikų piešiniuose galima pastebėti tuos pačius raidos etapus. Vaikų piešiniai padeda auklėtojai stebėti vaikų vystymosi raidą. Darželyje nėra specialių piešimo užduočių, bet popierius ir vaškinės kreidelės visada yra pasiekiamoje vaikams vietoje. Auklėtoja neklausia vaiko, ką jis nupiešė, nes jis yra pats to veiksmo dalis, ji nekritikuoja, netaiso vaikų piešinių.

Darbeliai iš popieriaus - tai dar viena meninė veikla, kuria lavinami pojūčiai, ji reikalauja sutelkti dėmesį, skatina fantaziją ir miklina pirštus. Čia svarbu ne rezultatas, o pati veikla. Ne visiems vaikams iš karto pavyksta padaryti gražius, tvarkingus darbelius, bet visi vaikai nuoširdžiai geba džiaugtis savo kūrinium. Ypatingą pasitenkinimą patiria vaikai, kai lankstomas, karpomas, plėšomas popieriaus lapas virsta gėle

Rekomendacijos tėvams dailei:

- Aprūpinkite vaikus kokybiškomis ir saugiomis priemonėmis;
 - Akvarelės liejimui naudokite tris pagrindines spalvas. Patirkite naujų spalvų atradimo džiaugsmą;
 - Nelyginkite, nekomentuokite vaiko piešinio, darbo jam girdint;
 - Šiltuoju metų laiku lipdykite iš molio, šaltuoju – iš vaško;
 - Nenaudokite spalvinimo knygučių, trafaretų. Tai riboja vaikų kūrybinę laisvę;
 - Nepieškite už vaiką, neribokite jo vaizduotės;
 - Neklauskite ką vaikas nupiešė, nekritikuokite ir netaisykite jo piešinių;
 - Pasirūpinkite, kad vaiko aplinkoje visada būtų pakankamai piešimo priemonių;
 - Vertinkite vaiko kūrybinį procesą, o ne rezultatą;
- * Prisiminkite, kad vaikų piešiniai ne tik menas. Juose slypi visas vaiko pasaulis, išmokite jį pažinti.*

ar spalvingais šventiniais papuošalais, gyvūnais, paukščiais, paveikslėliais.

Lėlių teatras

Pasitelkiant į pagalbą įvairias lėles (pirštukines, stalo, marionetes, pirštines) ugdomos vaiko vaizduotės, kūrybiškumo, fantazijos galios. Lėlių teatro spektaklį rodo auklėtoja. Ji, kartu su vaikais kuria teatrinį landšaftą, kuris savo paprastumu, išraiškingumu bei spalvine gama žadina vaikų vaizduotę. Lėlių spektaklis paprastai trunka 10 -20 min. Vėliau, mėgdžiodami suaugusįjį, vaikai patys vaidina, bando atgaminti arba kuria savo siužetus. Laisvai kurdamas ir jausdamas džiaugsmą vaikas atranda vidines paskatas veikti. Judančios, veikiančios lėlės iššaukia vaikuose vidinį judrumą. Lėlės pasiūtos iš natūralių medžiagų, be fiksuotos išraiškos, neapkrautos gausiomis detalėmis aktyvina vaiko vaizduotę, skatina fantazuoti, priskirti lėlei savo jausmus ir išgyvenimus, padeda išjausti išgirstą pasaką ar pasakojimą, pergyventą įvykį. Vaidindami patys, vaikai vysto gebėjimą atpasakoti, kurti dialogą. Tokiu būdu puoselėjamas kalbos sklandumas, turtinamas vaiko žodynas, vystoma gera atmintis vaikai mokosi sieti jausmus, mąstymą ir elgseną, ugdomas emocinis intelektas. Bendradarbiaudami vienas su kitu vaikai laisvai interpretuoja ir spontaniškai improvizuoja.

Stalo, pirštinių ir marionečių lėlių pagalba auklėtojos (ir tėvai) kuria vaidinimus šventėms, tai papildo šventės visavertį išgyvenimą. Matytus vaizdus vaikas noriai kartoja ir interpretuoja savo laisvuose žaidimuose.

Pažintinė- tiriamoji veikla

Pedagoginis aspektas: Vaikai ateina į pasaulį viską tyrinėdami, klausinėdami ir bandydami, be jokio mokslinio-kritinio požiūrio, o spontaniškai ir juslių pagalba. Viskas, ką jie pamatė ar išgyveno, atsikartoja jų žaidimuose. Vaikų žaidimas, kol jis tikrai yra laisvas ir kitų neįtakotas, leidžia parengti vaiką būsimam matematiniam - gamtos mokslų lavinimui, vaikui sąmoningai to nesuvokiant: žaidžiant su

Rekomendacijos tėvams pažintinei – tiriamajai veiklai:

- Stebėkite ir stebėkitės kartu su vaiku;
- Išklausykite vaiką ir atsakykite į jo klausimus;
- Padėkite organizuoti pažintines išvykas, ekskursijas, žygius darželyje, keliaukite kartu;
- Papasakokite apie savo profesiją, jei yra galimybių, surenkite ekskursiją;
- Pasirūpinkite daiktais, priemonėmis iš kurių vaikai galėtų konstruoti, statyti, dėti, lyginti ir t.t.;
- Leiskite vaikui tyrinėti: išbandyti, ragauti, uosti, liesti (tiek, kiek nekenkia jo sveikatai);
- Kurkite su vaikais mažus sodelius (prieš Kalėdas įrenkite prakartėles, prieš Velykas sėkite žolę);
- Eikite pasivaikščioti bet koku oru, parūpinkite neperšlampama aprangą.

gamtinėmis medžiagomis vaikas gali konstruoti, statyti, sudėlioti, suskirstyti, palyginti ir išbandyti. Jis netiesiogiai suvokia dydžius, svorius, kiekybę ir kokybę. Taigi, vaikas susipažįsta su matematinėmis ar fizikinėmis daiktų savybėmis kūnu, siela, per veiklą, per patyrimą, o vėliau jie tai suvokia sąmoningai.

Darbinė veikla. Amatai

Pedagoginis aspektas: vaikai grupėje gyvena kaip viena didelė šeima, todėl atliekami ir įprastiniai namų ruošos darbai: patalpų valymas, skalbimas, siuvimas, paprasto valgio gaminimas, stalo serviravimas, indų plovimas, augalų priežiūra, grupės kambario puošimas prieš šventes ir daugelis kitų. O taip pat darbai sode, darže, gėlyne, darželio kieme. Darbas, veikla parenkama priklausomai nuo metų laiko, artėjančių švenčių, grupės gyvenimo įvykių. Organizuodama savo darbą auklėtoja turi suprasti, kad visa jos veikla, tai, koku būdu ji dirba, giliai veiks vaiko valią. Dirbti reikia ramiai, neskubant, atliekant tikslingus ir aiškius judesius.

Grupės aplinka

Aplinka darželyje šilta ir svetinga, skoningai suformuota. Ji nesunkiai pritaikoma įvairioms veikloms, tarsi lengvai keičiamos „dekoracijos“. Ji ugdo ir kartu tausoja jautumus (švelniomis spalvomis, organinėmis - panašiomis kaip gamtoje - formomis, natūraliomis medžiagomis), o taip pat - aktyvina vaizduotę, ugdo kūrybiškumą (neišbaigtais žaislais, kuriuos galima panaudoti įvairiais būdais, bei kūrybiniam žaidimui tinkamais objektais, tokiais kaip medžiagos, drabužiai vaidmeniniam persirengimui, pertvaros, kelmai, virvės, kt.).

Žaislų yra nedaug, jie paprasti, estetiški ir kokybiški (turint mintyje, kad aukščiausia kokybė randama gamtoje). Tokie žaislai skatina vaiko vaizduotę, provokuoja kūrybiškumą. Primityvios valdorfiškos lėlės suaktyvina vaiko fantaziją žmogiškuoju aspektu (ugdomas empatiškumas, globos, rūpestingumo savybės, turtinamos emocijos, kt.). Primityvi mazgelinė lėlė virsta žmogaus atvaizdu

Rekomendacijos tėvams darbinei veiklai, amatams:

- Leiskite vaikui jums padėti, dirbkite kartu;
- Apsiginkluokite kantrybe, pasiruoškite galimiems nuostoliams;
- Dirbkite su vaiku visur (namuose, sode, darže);
- Prisiminkite senuosius amatus – vilnos vėlimą, audimą, pynimą, drožinėjimą ir kt.;
- Priemonės rankų darbams parinkite pagal vaiko amžių ir sugebėjimus (pvz.: mažesniai vaikui geriau tiks didesnė adata, didesniam – mažesnė)
- Dalyvaukite darželio organizuojamose talkose kartu su vaiku;
- Dirbkite prasmingus darbus, nuosekliai ir neskubėdami.

vien vaiko fantazijos galių pagalba. Šio sugebėjimo dėka žaisdamas vaikas galės įsivaizduoti žmogų įvairiai. Šis procesas ugdo vaiko fantaziją, daro ją įvairialypę.

Žaislų paprastumas bei gamtinių medžiagų įvairovė ne tik skatina vaiką užbaigti mintį, sukurti, parodyti iniciatyvą, bet ir ugdo tokias savybes, kaip smalsumas ir noras tyrinėti. Natūralios medžiagos, daiktai iš gamtos vaiko aplinkoje suteikia jam prasmingų žinių apie pasaulį (apie daiktų proporcijas, dydį, svorį, medžiagų faktūrą, formų įvairovę). Daiktų ar žaislų iš plastmasės grupėse nėra, nes jie iškreipia vaiko pojūčius, juos apgauna.

Kuo mažiau daiktų patalpoje, tuo lengviau ją transportuoti, keisti žaidimo reikmėms, joje kurti. Tokioje neperkrautoje aplinkoje išsaugojamas vaiko noras ir sugebėjimas susisiekti su aplinkos daiktais. Daiktų, žaislų perteklius žlugdo šį sugebėjimą.

Grupėje stengiamasi sukurti aplinką artimą namams. Ir suaugusieji ir vaikai sėdi prie vieno stalo (kaip šeimoje). Uždegama žvakelė. Mokomasi atsargiai apsieiti su ugnimi. Prieš valgį sakoma maldelė, pavalgius padėkojama, vaikai pratinami palaukti draugų, tyliai valgyti, padėti mažesniems, kultūringai elgtis.

Grupėje yra įvairios priemonės rankų darbams: siūlai, adatos, žirkklės, medžiagų atraižos. Vaikai turi galimybę stebėti auklėtoją dirbančią įvairius darbus, ir ją pamėgdžioti. Vaikams sudaromos sąlygos laisvai pasirinkti norimą veiklą: gali žaisti, piešti, vartyti knygeles ir kt.

Kiekvienoje grupėje stovi metų stalas. Ant jo dedama viskas kas randama gamtoje: tuo laiku žydinčios gėlės, šakelės, akmenėliai, kriauklės, medžio žievė ir kt. Stalas dengiamas atitinkamos spalvos staltiese.

Rekomendacijos tėvams kuriant žaidimų aplinką namuose:

- Venkite „rėkiančių“, ryškių spalvų aplinkoje, tausokite vaiko pojūčius;
- Neperkraukite aplinkos daiktais. Palikite erdvės fantazijai;
- Pasirūpinkit, kad aplinkoje būtų gamtinės medžiagos, priemonių, iš kurių vaikai patys galėtų kurti žaislus;
- Įsigykite bent kelias mobilias konstrukcijas, kad vaikai patys galėtų kurti žaidimo erdvę;
- Aplinkos įrengimui naudokite natūralias medžiagas, venkite medžiagų, kurios iškreipia, apgauna vaikų pojūčius (plastmasės, plastiko žaislai, sintetinės medžiagos ir pan.)
- Palaikykite darželio ritualus (stenkitės vakarienai prie bendro stalo, užsidekite žvakelę, susikurkite savo šeimos ritualus);
- Sudarykite sąlygas vaikams laisvai pasirinkti veiklą (žaisti, piešti, vartyti knygeles ir t.t.)

Aplinka lauke

Lauke daugiau erdvės, nei patalpose, todėl vaikas turi galimybių daugiau judėti.

Vienas svarbiausių uždavinių - sukurti sąlygas tam judėjimui, kad jis būtų kuo įvairesnis, o taip pat sukurti vaikui natūralią gamtinę aplinką (su natūralių formų augalais, neapkarpytais ir neįrėmintais tarp betono plokščių) ir sudaryti jam galimybes joje veikti.

Svarbu užtikrinti ir kūrybinių bei judriųjų žaidimų įvairovę, o taipgi sudaryti sąlygas tyrinėjimams, elementariai mokslinei patirčiai, išradimai panaudojant įvairius gamtos elementus - žemę, smėlį, vandenį, augalus, ugnį, vėją, kt.

Judesių įvairovė lauke užtikrinama, įrengiant smėlio dėžę ir aprūpinant įvairaus dydžio kastuvų, lygioje aikštelėje supilant kalniuką, nuo kurio vaikai galėtų bėgioti vasarą ir čiuožti žiemą. Be to, aikštelėje turėtų būti žemų šakotų medžių ar nuverstų išsišakojusių kamienų, patogių ir nenuobodžių vaikams laiptoti, virvių supimuisi, taip pat į žemę įkastų kelmų, medinių lipynių laipiojimui, rąstų ir akmenų tinkamų ne tik balansuoti ir šokinėti, bet ir patogių ridenti ir pernešti.

Kūrybinius žaidimus lauke įkvepia metaliniai indai įvairūs virtuvės rakandai „maisto gaminimui“, skirti žaisti smėlyje, o taip pat tankūs krūmai, tinkami pasislėpti, bei šakos, lentos ir didelės medžiagų atraižos nameliams, palapinėms statyti.

Daržas ir gėlynas, komposto krūva, vanduo ir laužavietė įkvepia vaikus supratimui apie ūkininkavimą, ekologiją, gamtos reiškinių, gyvybinių procesų, susijusių su įvairiais augalais, išgyvenimui.

Rekomendacijos tėvams kuriant arba pasirenkant aplinką lauke:

- Pasirūpinkite, kad kiemo aplinka nedisonuotų su natūralia aplinka, nenaudokite dirbtinių medžiagų konstrukcijų bei ryškių spalvų;
- Kieme turi būti pakankamai ir įvairaus dydžio natūralios statybinės medžiagos (kelmelių, šakų, lentų, akmenų, rąstelių...);
- Vaikai turi turėti vietelę pasislėpti;
- Vaikų žaidimams svarbus ir smėlis, ir vanduo;
- Ir kieme vaikai turi matyti prasmingą, vertą pamėgdžioti suaugusiojo veiklą: kaskite daržą, grėbkite lapus, prižiūrėkite augalus kartu su vaikais;
- Kūrybiškai išnaudokite lauko aplinką: žaiskite, dirbkite, pieškite, lipdykite, muzikuokite.

6.4. Kolegialiai valdoma bendruomenė

Lavinti ikimokyklinio amžiaus vaikų vaizduotę, ugdyti jų gebėjimą kūrybiškai mąstyti padeda efektyvus darželio ir tėvų bendradarbiavimas, nuolatinis mokymasis, visų darželio bendruomenės narių motyvuotas dalyvavimas kūrybiškumą skatinančios aplinkos kūrime. Gyvybinga bendruomenė, kurioje susitarta dėl *bendrų tikslų, vertybių*, kur puoselėjamos tradicijos ir

ritualai, siekia užtikrinti visų jos narių visavertį dalyvavimą bendruomenės veikloje. Ši veikla apima ne tik ugdymo, patirties sklaidos procesus, bet ir savarankiškumo, savivaldos bei šeimų dalyvavimo priimant sprendimus, procesus. Organizacijos tikslų įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo to, kiek kiekvienam šios organizacijos nariui, individui yra svarbūs šie tikslai, kiek kiekvienas narys yra suinteresuotas ir gali prie tikslų įgyvendinimo prisidėti, kaip dėl jų susitarta.

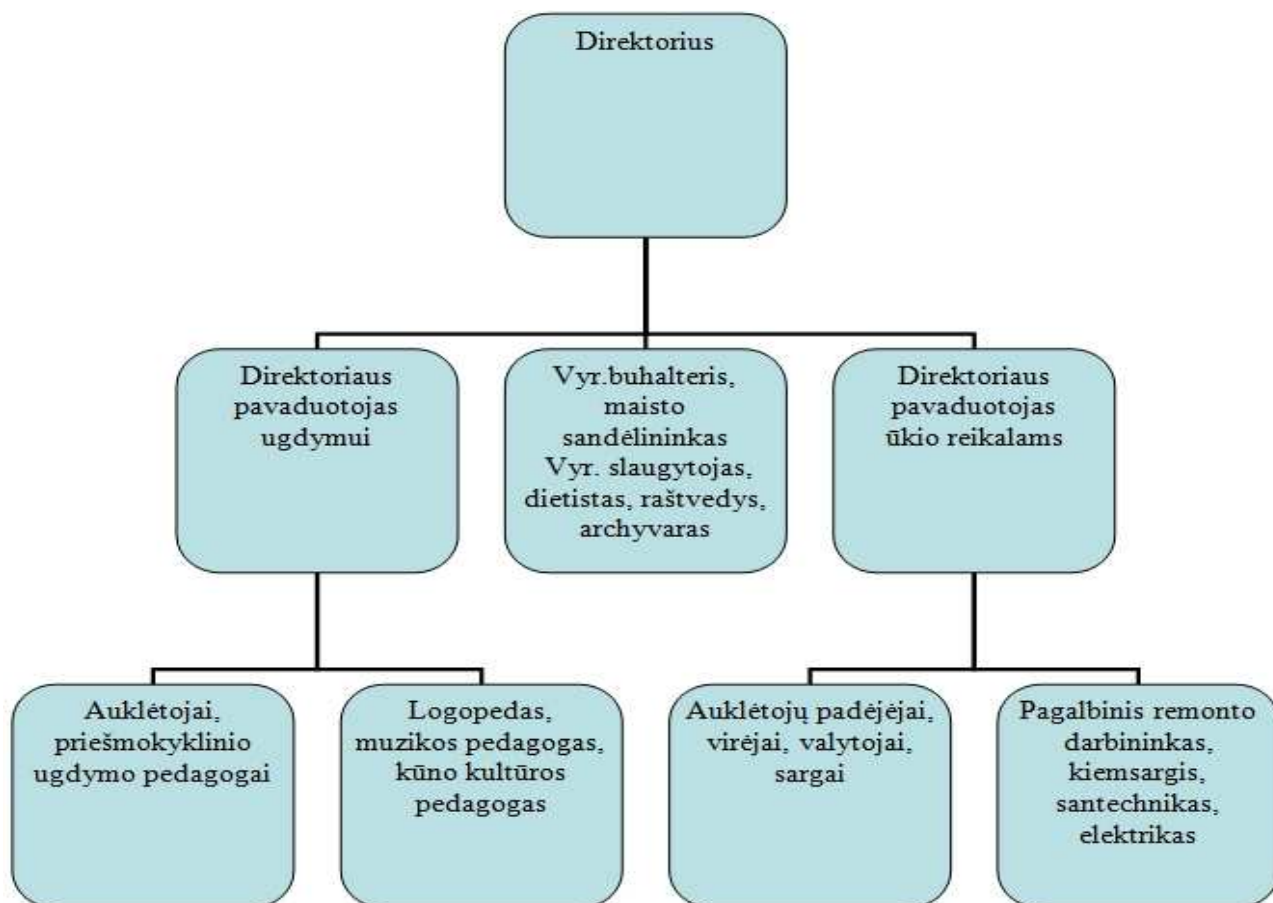
Vadinasi, gyvybinga bendruomenė yra ta, kurioje sprendimai yra priimami kolegialiai, veikia kolegialaus vadovavimo, kolegialios organizacijos elgsenos modelis.

Mokslininkai Everard ir Morris (1997) nagrinėdami sėkmingas, kaitai palankias organizacines aplinkybes nurodo, kad būtina turėti modelį arba filosofiją, atskleidžiančią, kaip organizacija turėtų dirbti ir kaip ją galima keisti, po to nuolat tai iš naujo įvertinti bei, turint aiškų požiūrį į tikslą, struktūrą, procesą, žmones, realizmą ir aplinką, todėl kiekvienai mokyklai derėtų sukurti savo filosofiją, kuri remtųsi Lietuvos švietimo koncepcijos ar kito jos veiklą reglamentuojančio dokumento nuostatomis. Tai padėtų organizacijos nariams susivokti situacijoje bei skatintų drauge ieškoti mokyklos tobulinimo galimybių.

R. Šteinerio (Valdorfo) pedagogika atitinka humanistinio ugdymo modelį. Ši pedagogika remiasi nuoseklia filosofija – antroposofija. Ji akcentuoja tris žmogaus veiklos rūšis – mąstymą, jausmus ir valią, remiasi giliu vaikystės amžiaus tarpsnių supratimu.

R. Šteineris teigė, kad norint sukurti sveikesnį socialinį gyvenimą, svarbu ugdyti kiekvieno žmogaus, vaiko socialinę atsakomybę; norint realiai atnaujinti visuomenę, ji privalo rizikuoti, leisdama ugdymo sistemai būti nepriklausomai ir pagrįstai nuolatiniu žmogaus prigimties tyrinėjimu, ir tokiu būdu formuojančiai laisvai mąstančius ir iniciatyvius individus. R. Šteineriui labiausiai rūpėjo apsaugoti ugdymo programą ir pedagoginį požiūrį nuo politikų ir biurokratų nurodymų bei nuo komercinių interesų įtakos. Valdorfo pedagogikos realizavimas labai priklauso nuo šios pedagogikos įstaigų *valdymo stiliaus ir struktūros*. Vadovaujamas principu: laisvą ir atsakingą žmogų gali išugdyti tik laisvas ir atsakingas žmogus. To neįmanoma realizuoti, jei biurokratinės struktūros smulkmeniškai instruktuoja pedagogus, palieka jiems mažai savarankiškumo pedagoginėje veikloje.

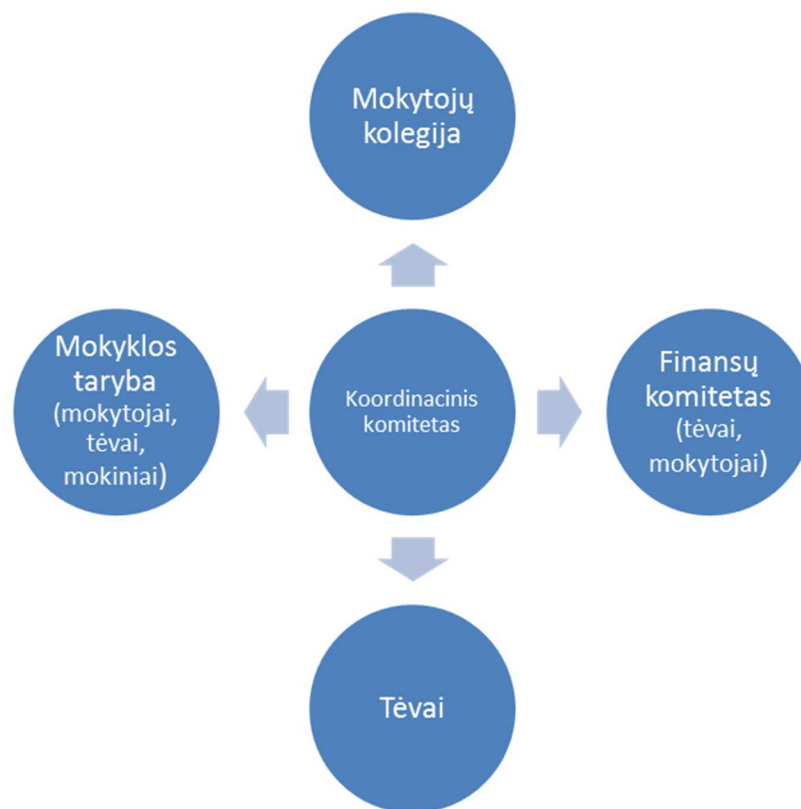
Tradicinės mokyklos/darželio valdymas paremtas funkcinė struktūra ir hierarchiniais ryšiais.

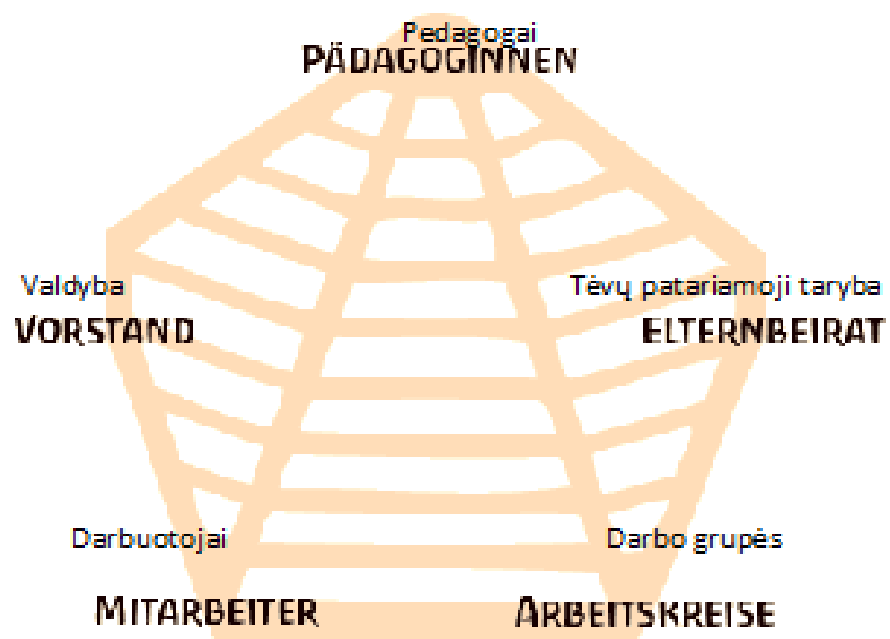
15 pav. Valdymo struktūros elementai tradicinėje mokykloje. (Parengta autorių).

Tuo tarpu Valdorfo mokyklos/darželio administravimas kokybiškai skiriasi nuo klasikinio biurokratinio organizavimo, realizuojamo hierarchinių struktūrų, kontroliuojančių žemesnės struktūros, principų. (Andriuškevičienė, 2011). Vietoje to, kad individualus vadovas būtų atsakingas už valdymą, organizavimą, kryptį ir žemesnį statusą turinčių darbuotojų kontroliavimą, Valdorfo pedagogikos institucijose vyrauja kolegiali atsakomybė (Rathenow, 1990). Tai mokykla, kur:

- dirba mokytojai, kurie, pažindami pasaulį ir žmogų, supranta laisvę, iniciatyvą ir atsakomybę;
- mokymo programos ugdo individualybę, teikia erdvės vystytis;
- struktūra yra pagrįsta laisve, atsakomybe, o mokyklos savivalda sudaro sąlygas visiems vystytis;
- mokytojai tobulinasi nevaržomi valstybės;
- nėra centralizuotų mokymo programų, jos sudaromos ir tobulinamos atsižvelgiant į mokyklos kultūros situaciją;
- mokykla kontroliuojama neviršijant visiems galiojančių žmogaus teisių;
- pedagoginė veikla grindžiama atsakomybe mokiniams ir bendradarbiams;
- kontrolė – nuoširdus savivertinimą skatinantis pokalbis.

16 pav. Valdymo struktūros elementai Valdorfo mokykloje. (Andriuškevičienė, 2011)

17 pav. Valdymo struktūros elementai Griobenzeles (Vokietija) Valdorfo darželyje

18 pav. Eversvinkelio (Vokietija) laisvosios Valdorfo mokyklos valdymo struktūra

Vertinant Valdorfo mokyklos/darželio valdymo struktūrą R.Šteinerio socialinės trinarystės teorijos aspektu, ugdymo institucijos bendruomenėje *kultūros sritį* atitinka ugdymo programa, darbas su vaikais, kuris turėtų būti visiškai priskiriamas pedagogų kompetencijai. Ugdymas prilyginamas menui, ir, kaip menininkas kurdamas programą, pedagogas turi turėti laisvę. Nepriklausomai nuo užimamų pareigų bendruomenės nariai turi jaustis dvasiškai atsakinkai už visą darbą. Kiekvienas turi žinoti bendrus įstaigos tikslus ir uždavinius, kad padėtų juos įgyvendinti. Ekonominiais, ūkiniais įstaigos reikalais turėtų rūpintis vaikų tėvai, jų bendrija. Jie rūpinasi institucijos materialine gerove ir jos socialiniu gyvenimu – keitimusi informacija, talkų bei mugių organizavimu, būtinų piniginių fondų paieškomis. Aktyvus tėvų dalyvavimas skatina neformalų darželio bendruomenės narių bendravimą, kuris sudaro palankią terpę paremti vieniems kitus. Ši parama ir reiškia *ekonominės srities* principo – brolybės – realizavimą. *Juridinė sritis* – tai tarpusavio susitarimų sritis. Čia vyrauja lygybės principas. Kiekvienoje įstaigoje, bendruomenėje nustatytos tam tikros teisės ir pareigos, darbuotojai ir nariai privalo laikytis įvairių susitarimų ir sutarčių. Ugdymo įstaigoje susitariama dėl darbo laiko, trukmės, vadovavimo stiliaus, socialinės bendruomenės struktūros. Bendruomenė bus solidari ir vieninga, kai visi laikysis nustatytų teisių ir pareigų, galės jas svarstyti, siūlyti, racionaliai keisti. Demokratiškai balsuojant už nutarimus, kiekvienas bendruomenės narys juridiška prasme yra lygiateisis. Svarbu, kad visi – tiek pedagogai, tiek tėvai vykdytų tarpusavio susitarimus ar susitarimus su kitomis institucijomis.

Kiekviena šių trinarystės sričių turi turėti savo autonomiškumą.

6.5. Bendruomenė, skatinanti savivaldą ir darnų pilietiškumą

Kuriant Gyvybingo Valdorfo darželio modelį projektuojama struktūra, kurioje savivaldybės darželio tėvų bendruomenė yra subūrusi nevyriausybinių organizaciją.

Siekiant kurti Sumanią visuomenę - atvirą, darnią, pilietinę visuomenę demokratiškoje šalyje, kiekvienam piliečiui svarbu a) domėtis jį supančia aplinka; b) kritiškai vertinti informaciją ir sąmoningai pasirinkti sprendimus; c) nebijoti kritikos ir atvirai reikšti nuomonę; d) suvokti tolerancijos kitam asmeniui svarbą; e) ugdyti socialinį pasitikėjimą; f) suprasti solidarumo reikšmę kitų socialinių grupių atžvilgiu; g) aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime – savanoriškoje veikloje; h) priklausyti ar prisidėti bent vienos nevyriausybinių organizacijos veiklos. („Lietuva – 2030“)

Lietuvoje nevyriausybėmis organizacijomis laikomos asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei dauguma viešųjų įstaigų, kurioms būdingi šie požymiai:

- juridinis asmuo;
- prigimtine nepriklausomybė nuo valdžios ir valstybės valdymo institucijų;
- ne pelno paskirstymo principas (gautas pelnas nėra paskirstomas tarp steigėjų, darbuotojų ar narių, investuojamas į pagrindinę įstatuose numatytą veiklą);
- savivalda ir savanoriškumas (laisvas narių įstojimas ir išėjimas);
- tarnavimas visuomenės labui;
- nėra siekiama valdžios ir tiesioginio dalyvavimo rinkimuose;

Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje, kuriai 1992 metų spalio mėnesį vieningai pritarė piliečių referendumas, kviečiama kurti "atvirą, teisinę, pilietinę visuomenę". Tais pačiais metais buvo priimtas ir pirmasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ne pelno organizacijų (įmonių) įstatų pagrindinių nuostatų patvirtinimo“, kuriuo remiantis buvo registruojamos pirmosios nevyriausybinių organizacijos. Šiuo metu Lietuvos NVO duomenų bazėje yra 1432, Kauno mieste 175 registruotų nevyriausybinių organizacijų (<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/nvo-duomenu-baze/>)

Lietuvos NVO plėtros koncepcijoje (2007) nevyriausybinių organizacija apibrėžiama kaip visuomenės naudai Lietuvoje veikiantis savarankiškas, nuo valdžios ir verslo nepriklausomas, pelno ir valdžios rinkimuose nesiekiantis, savanoriškumo pagrindu įsteigtas viešasis juridinis asmuo.

Nevyriausybinių organizacijos – tai būdas gyventojams tiesiogiai dalyvauti problemų sprendimo procese, į kurias, dėl įvairių finansinių ar politinių priežasčių, neatkreipiamas pakankamas valstybinių institucijų ar privataus sektoriaus dėmesys. Nevyriausybinių organizacijų veikla yra

orientuota į visuomenės ar tikslinių socialinių grupių gerovės didinimą bei sudaro galimybę patiems piliečiams jungiantis į jų veiklą tiesiogiai spręsti iškilusias visuomenėje problemas.

Šios organizacijos skatina tarpusavio bendradarbiavimą, problemų sprendimo inovatyvumą, gyventojų aktyvumą bei sąmoningumą (Šilinskytė, 2011).

Prielaidos ir priežastys NVO Paramos Valdorfo pedagogikos bendrijai „Šaltinėlis“

SUKURTI:

- NVO telkia bendruomenę;
- NVO atstovauja ir gina darželio interesus;
- NVO skatina bendruomenės narių pasididžiavimą, savivertę;
- NVO stiprina pilietinę poziciją, motyvuotą dalyvavimą;
- NVO vienija tėvų bendriją, atstovauja jų interesus darželio viduje ir išorėje;
- NVO dalyvauja priimant strateginius sprendimus;
- NVO inicijuoja ir projektuoja žingsnius siekiant didesnio darželio savarankiškumo;
- NVO atstovauja savo narių ir visuomenės grupių interesams, daro įtaką valdžios sprendimams;
- NVO tenkina jos narių poreikį bendrauti ir bendradarbiauti;
- NVO sudaro galimybes savo nariams pasidalinti žiniomis, patirtimi prisidėti prie gerovės kūrimo;
- NVO tenkina norą jungtis prie aktyvių žmonių, lyderių;
- NVO užtikrina saugumo jausmą, galimybes geriau pažinti kitus bendruomenės narius;
- NVO egzistavimas suteikia darželiui (partnerių teisėmis) galimybę dalyvauti projektuose, kurie yra skiriami nevyriausybiniam sektoriui;
- NVO stiprina darželio materialinę bazę;
- NVO pritraukia lėšas.

NVO įkūrimas prie Valdorfo darželio - tai brandžios, sąmoningos bendruomenės bruožas.

Tai bendruomenė, kuri yra atvira kiekvieno jos nario idėjoms, bei aplinkos iššūkiams, kuri skatina kiekvieno jos nario kūrybingumą, pilietinį aktyvumą, pozityvius santykius, bendrystę ir bendruomeniškumą. Tai bendruomenė, kuri bendrų tikslų įgyvendinimą siekia per darnų, konstruktyvų bendradarbiavimą tarp darželio savivaldos institucijų.

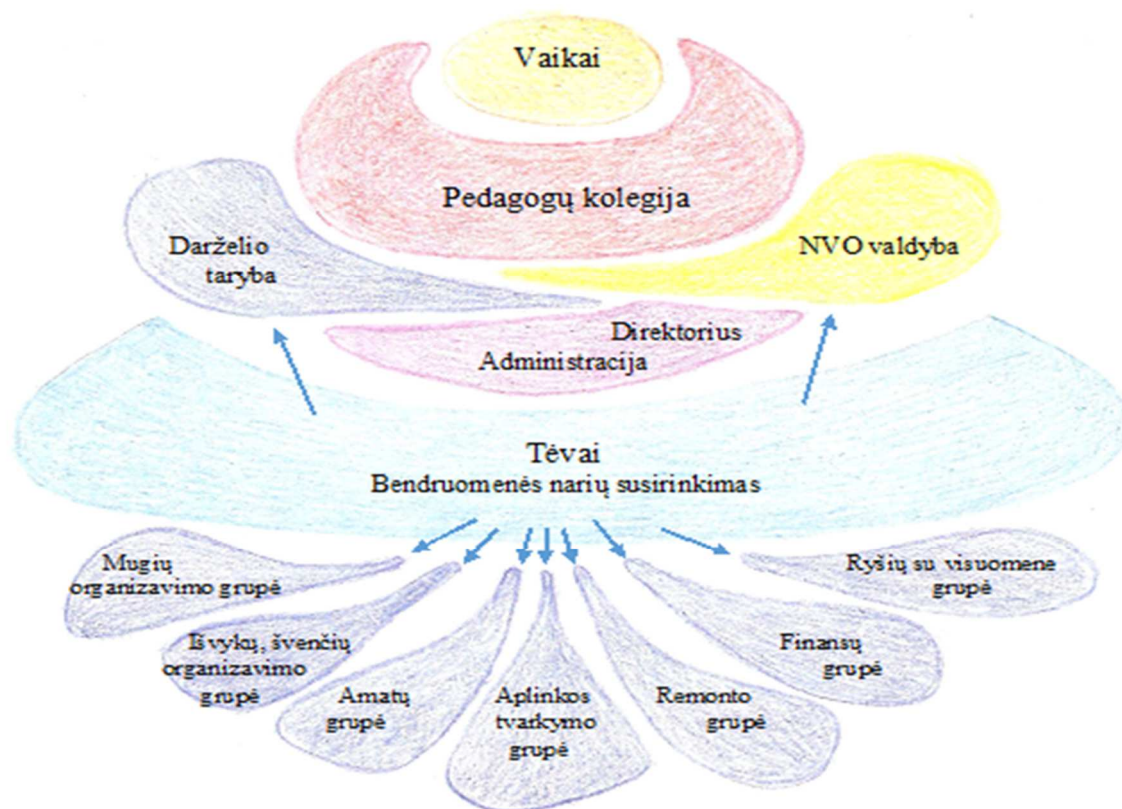
Valdorfo mokyklos ar darželio administravimas kokybiškai skiriasi nuo klasikinio biurokratinio, realizuojamo hierarchinių struktūrų, kontroliuojančių žemesnes struktūras, principų. Vietoje to, kad individualus vadovas būtų atsakingas už valdymą, organizavimą, kryptį ir žemesnį

statusą turinčių darbuotojų kontroliavimą, Waldorfo pedagogikos institucijose vyrauja kolegiali atsakomybė, horizontalus, bendruomeninis valdymas, sprendimų priėmimas bendru sutarimu.

Lietuvoje, kur daugelis Waldorfo pedagogikos grupių veikia valstybiniuose darželiuose, ypač didelę reikšmę šios *pedagogikos realizavimui turi tų įstaigų vadovų lankstus ir šiuolaikiškas požiūris į kaitą ir bendradarbiavimą, į darnią lyderystę.*

7. GYVYBINGO VALDORFO DARŽELIO MODELIO STRUKTŪRA

Valdorfo darželį galima įsivaizduoti kaip augalo žiedą, turintį funkcines dalis – žiedlapius. Kiekvienas žiedlapis auga savarankiškai, siekdamas neužgožti kito, tačiau yra glaudžiai susijęs su visu augalu, savo gyvybines jėgas sutelkdamas augalo žydėjimui.

19 pav. Valdymo struktūros elementai Valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ (Parenpta autorių)

Vadovaujantis R. Šteinerio „Socialinės tvarkos teorija“, Valdorfo darželyje yra aiškiai atskirtos trys sritys: teisė, ekonomika (finansai) ir kultūra (pedagogika). Už kiekvieną sritį yra atsakingos tam tikros darželio institucijos, kurios, kartu dirbdamos, siekia bendro tikslo – sėkmingo vaikų ugdymo.

Pedagogų kolegija. Pedagogų kolegijai priklauso visi Valdorfo ugdymo institucijos pedagogai. Jie yra kolektyviai atsakingi už ugdymo tikslų ir uždavinių įgyvendinimą, ugdymo programos tobulinimą, kadro parinkimą, naujų vaikų priėmimą, bendrą kultūrinį Valdorfo ugdymo įstaigos gyvenimą. Kiekvienas pedagogas individualiai atsakingas už savo darbą, o pedagogų kolegija atsakinga už visos institucijos ugdymo kokybę. Taigi, kolegija atsakinga, kad individualaus pedagogo darbas, jo rezultatai ir kokybė atitiktų kolektyviai priimtus standartus. Kiekvienas mokytojas yra atsakingas ir privalo imtis kurti organizaciją, gebančią puoselėti individo ir kolektyvo domėjimąsi bei nuolatinį atsinaujinimą. Pedagogų kolegijai priskiriama kultūros sritis. Ugdymas prilyginamas menui, ir, kaip menininkas, kurdamas ugdymo programą pedagogas turi turėti laisvę. Pedagogų

kolegija renkasi kartą per savaitę, sutartą savaitės dieną (pvz.: ketvirtadieniais). Sprendžia pedagoginius, metodinius klausimus, perteikia mokymosi medžiagą, diskutuoja, dalijasi gerąja patirtimi ir kt.

Kolegijos vedimo tvarką nustato pedagogų kolegija. (7 priedas)

Pedagogų kolegija glaudžiai bendradarbiauja su darželio tarybos ir NVO valdybos nariais įstaigos veiklos planavimo, organizavimo klausimais.

Rekomendacijos kolegijai

- Iš anksto susitarti dėl kolegijos vedimo taisyklių ir eigos.
- Susitarti dėl kolegijos ir jos dalių trukmės ir to laikytis (pvz. visa kolegija trunka 1,5 val., pedagoginė dalis - 30 min ir t.t.).
- Susitarti kuriomis savaitės dienomis vyks kolegijos ir kaip dažnai.
- Susipažinti su vedančiojo, stebėtojo, laiko stebėtojo funkcijomis.
- Sudaryti galimybę kiekvienam išsakyti savo nuomonę.
- Nusiteikti išklaudyti skirtingus požiūrius.
- Lanksčiai ir nuoširdžiai vertinti teisėtus kitų požiūrius ir lūkesčius.
- Visiems bendrai priimti sprendimus.
- Kiekvienam būti visiškai atsakingam už priimtus sprendimus.
- Sudaryti galimybę visiems vadovauti kolegijoms (dalintis bendra vadovavimo dvasia, įkvepiant norą veikti).
- Išsiaiškinti vadovo (lyderio) funkcijas (lyderis atlieka administratoriaus ir ryšių su išore funkcijas).

Darželio tarybą sudaro visų bendruomenės narių atstovai – tėvai (po atstovą iš kiekvienos grupės), pedagogai, nepedagoginiai darbuotojai. *Darželio tarybai priskiriama teisės sritis.* Darželio tarybos nariai lygiomis partnerystės teisėmis rūpinasi darželio, kaip institucijos veiklos organizavimu, teisiniais klausimais, ryšiais su valdžios atstovais, steigėjais kurie užtikrintų sėkmingą darželio švietimo koncepcijos įgyvendinimą, koordinuoja užsibrėžtų tikslų bei uždavinių įgyvendinimą.

NVO valdyba. Valdybą sudaro tėvai ir pedagogų atstovas. *NVO valdybai priskiriami ekonominiai, ūkiniai darželio reikalai.* Ji rūpinasi bendruomenės narių susirinkimo sprendimų įgyvendinimu, institucijos materialine gerove ir jos socialiniu gyvenimu - keitimusi informacija, talkų bei mugių organizavimu, piniginių fondų paieškomis. Aktyvus tėvų dalyvavimas skatina neformalų darželio ar mokyklos bendruomenės narių bendravimą, kuris sudaro palankią terpę paremti vieniems kitus, mažina socialinę atskirtį.

Itin svarbiems klausimams spręsti (strateginiams, reorganizavimo, renovacijos ir kt.) kviečiami bendri darželio tarybos, NVO valdybos ir pedagogų kolegijos susirinkimai. Metiniams veiklos tikslams ir finansiniam jų pagrindimui aptarti rengiami bendri Darželio tarybos ir NVO valdybos posėdžiai.

Direktorius ir administracija. Direktorius yra pedagogų kolegijos narys. Jis užtikrina visų vidaus savivaldos institucijų veiklą ir palaiko tarp jų ryšius. Direktorius atstovauja darželį, palaiko ryšius su steigėjais ir valdžios institucijomis bei ugdymo partneriais, užtikrina kokybišką administracijos darbą, laikosi darnios lyderystės principų (Boyatzis, McKee 2006)

Administraciją sudaro pavaduotojai ugdymui ir administracijai ir ūkiui, raštvedys, buhalteris. Administracijos darbuotojai koordinuoja jiems pavaldžių darbuotojų darbą.

Visuotinis darželio/NVO bendrijos narių susirinkimas. Jame dalyvauja visi darželio bendruomenės, NVO bendrijos nariai: tėvai, administracija, pedagogai, nepedagoginiai darbuotojai. Visuotinis bendruomenės narių susirinkimas renka atstovus į darželio tarybą, NVO valdybą, svarsto esminius darželio veiklos organizacinius klausimus, rūpinasi bendruomenės reikalais. Vyksta pasiskirstymas į darbo grupes.

Veiklos būdai/Darbo grupės. Sėkmingo vaikų ugdymo sąlyga yra glaudus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, abipusė parama ir pagalba bei tėvų dalyvavimas vaikų kūrybiškumą skatinančioje veikloje. Siekdami kvalifikuoto bendradarbiavimo visose trijose gyvenimo srityse tėvai skatinami savanoriškai burtis į atskiras darbo grupes, kurios yra atviros visiems tėvams, pedagogams ir kitiems darbuotojams. Darbo grupių nariai renkami 2-3 metams, kad vyktų sėkmingas ir nuoseklus darbas. Kiekvienos darbo grupės nariai yra pasiskirstę užduotimis. Darželio bendruomenei skelbiami grupės narių, atsakingų už atskiras sritis, kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl aktualių klausimų. Informacijos sklaidai panaudojamos įvairios priemonės: stendai, informaciniai laiškai, darželio internetinis puslapis, sukurtas šeimų forumas ir kt.)

Darbo grupių nariai turi (Bodakas, 2011):

- jose dalyvauti savo noru ir siekti (jei nėra būtinas tam tikras konfidencialumas) veikti viešai, kad savo idėjas galėtų siūlyti ir kiti, kuriems tai aktualu,
- atsižvelgti į pedagogų kolegijos, darželio tarybos bei NVO valdybos rekomendacijas,
- tartis ir spręsti reikalus pagal pačių nustatytą darbo tvarką,
- apsibrėžti savo veiklos kryptis, informacijos keitimosi procedūras,
- aptarti darbo klausimus, nustatyti bendrų sprendimų priėmimo tvarką ir atstovavimą jiems,
- pranešti bendruomenei apie sprendimus ir patiems, kiek įmanoma, juos vykdyti.

Mugių organizavimo grupė. Šios grupės nariai planuoja ir organizuoja darželio Kalėdines ir Pavasarines muges. Rūpinasi įdomių veiklų, prekybos, pramogų organizavimu. Jų metu

bendruomenės nariai gali parduoti įvairius savo ar kartu su vaiku pagamintus dirbinius, iškeptus pyragaičius ar meduolius, užaugintus augalus. Visos mugių metu surinktos lėšos skiriamos darželio vaikų ugdymui, kūrybiškumą skatinančiai veiklai reikalingoms priemonėms įsigyti, pažintinėms kelionėms, ekskursijoms.

Švenčių, išvykų organizavimo grupė. Šios grupės nariai suburia bendruomenės narius organizuojant šventes (Žibintų, Advento sodelio, Kalėdų, ir kt.) renginius (bendrus vakarus) ruošiant šventinę aplinką, vaišes. Taip pat rūpinasi bendruomenės išvykų, ekskursijų, žygių organizavimu, įdomių maršrutų paieška.

Amatų grupė. Rūpinasi rankdarbių, žaislų, ugdymo priemonių (iš vilnos, medžiagos, medžio ir pan.) gamyba, mugių aprūpinimu suvenyrais, rankdarbiais, siuviniais ir kitais įvairiais darbais pardavimui.

Aplinkos tvarkymo grupė. Ši grupė organizuoja darželio aplinkos tvarkymo (pavasarinės ir rudeninės, esant reikalui ir vasarą) talkas. Rūpinasi žaidimų aikštelių įrengimu, priemonėmis (lipynėmis, takeliais ir pan.), daržo, sodo bei gėlynų dizainu, priežiūra.

Finansų grupė. Rūpinasi darželio finansiniais reikalais, svarsto nebiudžetinių lėšų kaupimo į NVO sąskaitą galimybes, planuoja ir kontroliuoja jų paskirstymą ir panaudojimą, vykdo finansinę priežiūrą, ieško papildomų finansavimo ir paramos šaltinių per dalyvavimą įvairiuose projektuose, siekiant mažinti socialinę atskirtį (tai užtikrintų galimybę visoms socialinėms grupėms gauti kokybišką ugdymą), svarsto šeimų paramos darželiui klausimus, įvertina ir priima sprendimus dėl konkrečių šeimų paramos darželiui atvejų, renka ir svarsto tėvų, pedagogų pasiūlymus dėl paramos formų. Ieško galimybių dalyvauti darželio plėtrai palankiuose projektuose.

Remonto grupė. Rūpinasi remonto, grupių pertvarkymo, erdvių įrengimo darbais. Organizuoja talkas šiems darbams atlikti. Ieško rėmėjų.

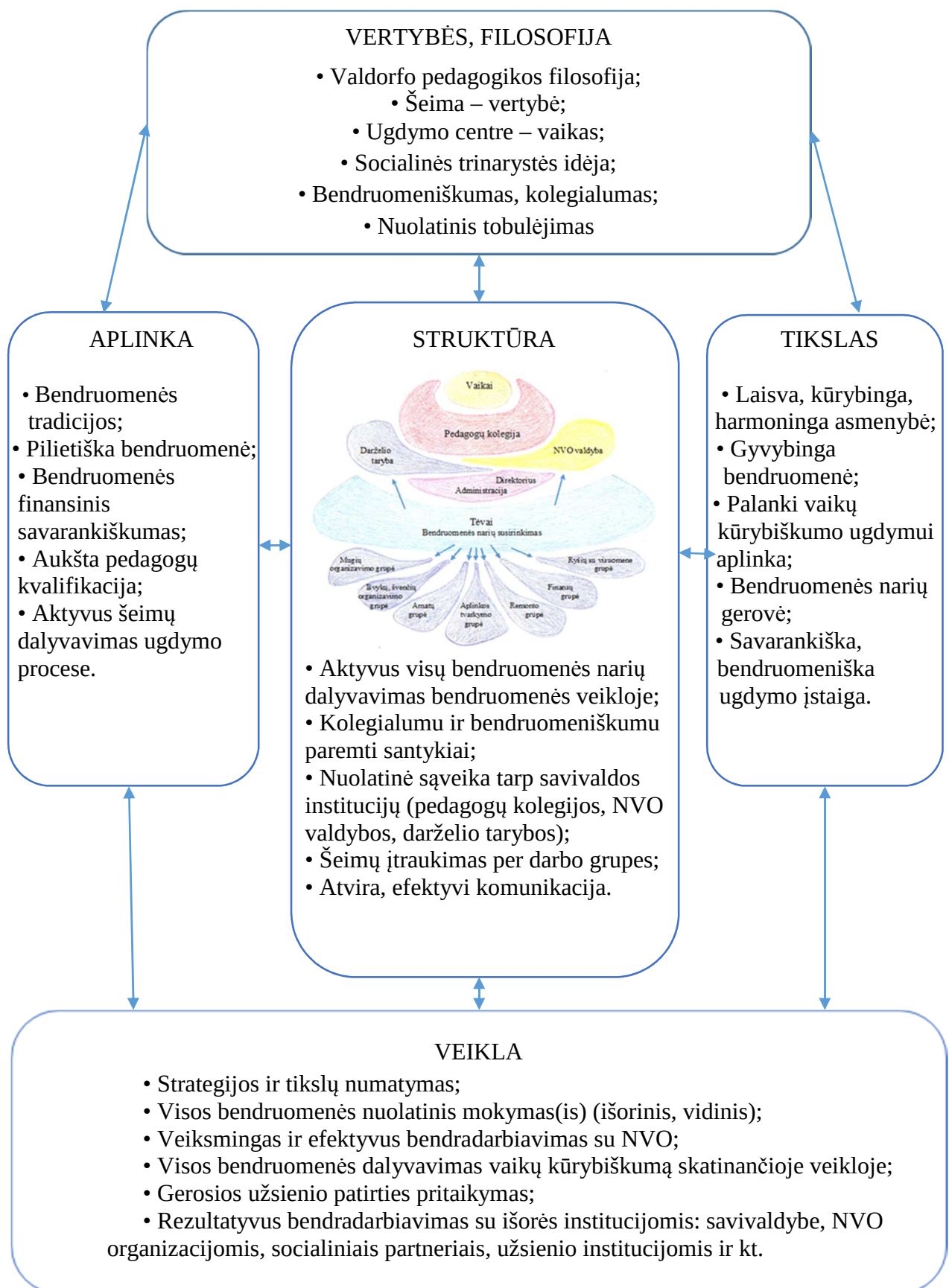
Ryšų su visuomene grupė. Šios grupės nariai atsakingi už darželio internetinio puslapio priežiūrą, už informacijos apie darželį sklaidą – straipsniai internete ir spaudoje, lankstinukai, atvirukai ir kt. Rūpinasi literatūros apie Valdorfo pedagogiką leidybos galimybėmis, vertimu. Darželio ir Valdorfo pedagogikos teigiamo įvaizdžio palaikymu, organizuoja Valdorfo pedagogikos, darželio pristatymą įvairiose miesto erdvėse.

Esant poreikiui gali būti sudaromos ir kitos laikinos darbo grupės, pvz.: nustatytam laiko tarpui „N“ projekto įgyvendinimo grupė, seminarų, konferencijų rengimo grupė, darželio jubiliejaus paminėjimo grupė ir kt.

Be dalyvavimo darželio institucijų, darbo grupių veikloje, svarbus aspektas – neformalus santykiai, kuriuos ypač skatina atsakomybės suteikimas tėvams už darželio socialinę ir ūkinę gyvenimą.

Rekomendacijos neformaliems tėvų santykiams skatinti:

1. Aktyviai informuoti tėvus apie vaikus, darželio gyvenimą, jo prasmę, intensyvumą ir sėkmes.
2. Sudominti tėvus socialiniu darželio gyvenimu. Tam padeda švenčių, talkų, išvykų metu atsirandantys neformalūs santykiai, tarpusavio draugiškumas.
3. Sudominti tėvus jų pačių mokymosi, tobulėjimo galimybe (seminarais, konferencijomis, ekskursijomis į užsienio darželius ir mokyklas).
4. Sudominti ūkiniu darželio gyvenimu. Tėvai įsitraukia, ieškodami lėšų ir ekonomiškesnių būdų aprūpinti vaikų ugdymą, ir pan.
5. Būti atviriems, tartis su tėvais įvairiais klausimais, išklausti jų nuomonės, pageidavimų, ir į juos atsižvelgti.
6. Neįmanoma tėvams suteikti atsakomybės, jei jie patys šito nenori. Todėl reikia rūpintis tėvų motyvacija, moraliniu suinteresuotumu.

20 pav. Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelio schema
(Parenpta autorių)

8. REKOMENDACIJOS

Gyvybingas ikimokyklinės ugdymo įstaigos bendruomenės modelis tai – bendruomenės, veikiančios kaip besimokanti organizacija, kurią vienija bendri tikslai ir vertybės, kolegialus valdymas ir darnus pilietiškumas, modelis.

Tai metodinė priemonė prie ikimokyklinio ugdymo įstaigų veikiančioms NVO (fondams, klubams, asociacijoms) bei ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, siekiančioms kokybiško ir kūrybiškumą skatinančio ugdymo, aktyvaus tėvų dalyvavimo darželio bendruomenės gyvenime, savarankiškumo ugdymo, finansinio valdymo ir kitos veiklos srityse.

Siekiant įgalinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendruomenes aktyviai dalyvauti kokybiško ir kūrybiškumą skatinančio ugdymo veikloje, kuriant palankią gyvybingai bendruomenei ir NVO aplinką, plėtojant žmoniškuosius išteklius bei skatinant finansinį savarankiškumą, **rekomenduojama:**

Darželio bendruomenė turi tapti besimokančia organizacija:

Palaikyti ir skatinti nuolatinio pedagogų mokymo(si) idėją, plėtoti šeimų švietimo ir konsultavimo sistemą, sudominti bendruomenę jos narių mokymosi ir tobulėjimo galimybėmis.

Taikyti kuo įvairesnius bendruomenės įtraukimo metodus, susijusius su tėvų mokymu, konsultavimu bei įtraukimu į vaiko ugdymo procesus.

Dalintis žiniomis ir įgūdžiais, jausti poreikį papildomai šviesti tėvus.

Darželio bendruomenę turi vienyti bendra vizija, tikslai ir vertybės:

Palaikyti bendruomenę vienijančias idėjas ir vertybes.

Susitarti dėl bendros įstaigos filosofinės krypties, bendros strategijos, vizijos, misijos ir strateginių tikslų.

Darželio bendruomenė turi vadovautis kolegialaus vadovavimo principais:

Organizuoti bendruomenės veiklą remiantis socialinės trinarystės principais: ugdyti socialinę atsakomybę, išlaikyti pusiausvyrą tarp trijų bendruomenės veiklos sričių – kultūros, ekonomikos ir teisės.

Bendruomenės santykius grįsti tarpusavio santykių darna, akcentuoti bendrystę, kiekvieno nario kūrybingumą, pilietinį aktyvumą, pozityvius santykius ir bendruomeniškumą.

Taikyti kolegialaus vadovavimo ir darnios lyderystės principus.

Užtikrinti visų bendruomenės narių dalyvavimą ne tik ugdymo ir patirties sklaidos, bet ir savarankiškumo, savivaldos bei šeimų dalyvavimo priimant sprendimus procesuose.

Darželio bendruomenė turi aktyviai dalyvauti vaikų kūrybiškumą skatinančiose veiklose:

Palaikyti ir skatinti visos darželio bendruomenės dalyvavimą vaikų kūrybiškumo ugdyme;

Sudaryti tinkamas sąlygas pedagogų kompetencijos palaikymui ir pedagogų kūrybiškumo ugdymui.

Turtinti aplinką ne tik investuojant finansinius išteklius, bet ir panaudojant tėvų – vaikų – auklėtojų kūrybiškumą.

Inicijuoti ir aktyviai įgyvendinti kuo įvairesnius, netradicinius bendruomenės įtraukimo metodus.

Darželyje turi susiformuoti NVO įsikūrimui palanki aplinka:

Palaikyti ir skatinti bendruomenės narių sąmoningumą ir pilietiškumą, siekį tiesiogiai dalyvauti problemų sprendimo procese, į kurias neatkreipiamas pakankamas valstybės institucijų ar privataus sektoriaus dėmesys.

Teikti visokeriopą pagalbą aktyviems bendruomenės nariams jungtis į nevyriausybinę organizaciją.

Įvairiausiais būdais puoselėti savanorystę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ališauskas, R.. *Technologijos ir švietimo kaita*. Mokykla, 4, 1997;
2. Andriuškevičienė R., Kolegialaus vadovavimo patirtis Valdorfo ir tradicinėje mokykloje. Magistro darbas. – Kaunas, 2011;
3. Baršauskienė V. Leliūgienė I., Sociokultūrinis darbas bendruomenėje: užsienio šalių patirtis - Kaunas : Technologija, 2001
4. Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas. - Kaunas: VDU, 2004;
5. Bodakas K. D., Atrasti save – suprasti kitus. - Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė. 2011;
6. Boyatzis R., McKee A., Darni [lyderystė](#) - [Verslo žinios](#), 2006;
7. Buber M., Dialogo principas. I- Aš ir tu. – 1998;
8. Burton Clark. (2001). *The Entrepreneurial University: New Foundations for Collegiality, Autonomy, and Achievement*. Higher Education Management. Vol. 13, No. 2. Prieiga per Internetą: <http://www.oecd.org/dataoecd/1/47/37446098.pdf#page=8>;
9. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. - Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000;
10. Dobranskienė R., Mokyklos bendruomenės vadyba. – Klaipėda: KU leidykla, 2002;
11. Everard B., Morris G., Efektyvus mokyklos valdymas. Poligrafija ir informatika. – 1997;
12. Fullan M., Pokyčių jėgos: Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. - Vilnius: Tyto alba, 1998;
13. Gliokler M., Tarpusavio santykių galia. - Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras, 2003;
14. Godvadas P., Bendruomenės plėtra: praktinis vadovas – Kaunas, 2004;
15. Grudžinskytė A., Norvilienė A., Grudžinskienė V., 5–6 metų vaikų kūrybiškumas: pedagogų ir tėvų požiūris. Pedagogika. - 2009. Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/96/grunorgru95-101.pdf>
16. Juodaitytė A., Konstruktyvaus tėvų švietimo dimensijos ikimokyklinio ugdymo sisteminės kaitos kontekstuose. Socialiniai mokslai Nr. 1 (27) – 2001;
17. Mokyklų savarankiškumo plėtotės gairės. (Projektas. 2012) Prieiga per internetą: <http://www.lyderiulaikas.smm.lt/> ;
18. Kabailaitė R., Valdorfo pedagogikos įgyvendinimas Lietuvos ikimokyklinio ugdymo institucijose (magistro darbas). - Vilnius, 2001;
19. Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrijos „Šaltinėlis“ veiklos strategija, Bankinės konsultacijos. – 2013;
20. Kvieskienė G., Pozityvioji socializacija. – Vilnius, 2005;
21. Leonavičius J., Sociologijos žodynas. - Vilnius, 1993;

22. Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija. Pritarta Lietuvos respublikos Vyriausybės 2010 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 163. Prieiga per internetą:
23. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365849&p_query=&p_tr2=;
24. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. LR seimo nutarimas; 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281. Prieiga per internetą:
http://www.mprc.lt/file/svietimo%20istatymas/Svietimo%20istatymas_2011.pdf;
25. Nefas S., Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje // Viešoji politika ir administravimas = Public Administration: mokslo darbų žurnalas ISSN 1648 – 2603. – Vilnius – 2007;
26. Nevyriausybinių organizacijų įstatymo projektas. Prieiga per internetą:
<http://www.3sektorius.lt>;
27. Ouchi W. G., Theory Z., New York: Avon Books. – 1981. Prieiga per internetą:
https://openlibrary.org/books/OL4254695M/Theory_Z
28. Plečkaitis R., Logikos pagrindai. Vilnius, 2004;
29. Ryan, S., Guthrie, J., (2009). Collegial Entrepreneurialism Australian graduate schools of business. Public Management Review, 11: 3, 317 — 344. Prieiga per Internetą:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14719030902798248#.Up8pmuLSM0o> ;
30. Simonaitienė B., Mokykla – besimokanti organizacija. Kaunas: Technologija, 2003;
31. Simonaitienė B., Targamadzė V., Bendrojo lavinimo mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, veiklos charakteristikos teorinis pagrindimas. – Kaunas: Technologija, 2002;
32. Simonaitienė, B. Mokyklos – besimokančios organizacijos vystymas. Mokslo studija. – Kaunas, 2007;
33. Singh P., Manser P., Mestry R. (2007). Importance of emotional intelligence in conceptualizing collegial leadership in education. Prieiga per Internetą:
<http://www.ajol.info/index.php/saje/article/viewFile/25117/4331>;
34. Šilinskytė A., Nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje veiklos efektyvumo analizė: VŠĮ „Paramos vaikams centro“ atvejis – 2011. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/obj/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110705_125508-50524
35. Šteineris R., Gyvojo mokymo ir auklėjimo ištakos. - Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras, 2005;
36. Šteineris R., Žmogiškosios esybės vystymasis. - Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras, 2000;
37. **Tarptautinių žodžių žodynas.** - Vilnius: Alma littera, 2001;
38. Užsienio šalių Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigų gerosios patirties panaudojimo ir pritaikymo galimybių Lietuvoje analizė. Bankinės konsultacijos – 2013;

39. Vaicekauskienė V., Švietimo problemos analizė. - 2012, spalio Nr. 17 (81);
40. Valdorfo pedagogika. UNESCO katalogas 1994 - Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybinė grupė – 2000;
41. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinta: Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-201 Valstybės žinios, 2012, Nr.: 61 -3050;
42. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. – Projektas Nr. XIIP-938(2) 2013-11-26;
43. Vereinigung der Waldorfkinderkärten, Vom Waldorfkinderkärten - 2009;
44. Želvys R., Švietimo politika. Švietimo politika ir monitoringas. - Vilnius: Garnelis. 2000;
45. Želvys R. R. Švietimo organizacijų vadyba – VU, 2003.

PRIEDAI

Specialūs teisės aktai, reglamentuojantys NVO veiklą:

Labdaros – paramos

1. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 21-506; 2000, Nr. 61-1818).
2. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-787; 2004, Nr.7-128).
3. Lietuvos Respublikos statistikos įstatymas (Žin., 1993, Nr. 54-1048; 1999, Nr. 114-3299).
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 693 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą“ (Žin., 2002, Nr. 52-2003).
5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 2 d. nutarimas Nr. 1182 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo pakeitimo įstatymą“ (Žin., 2000, Nr. 84-2556).
6. Vyriausybės nutarimas „Dėl labdaros organizacijų, labdaros ir paramos fondų registro nuostatų patvirtinimo“ reglamentuoja, kokie labdaros ir paramos fondų duomenys ir kaip kaupiami registre - aktuali redakcija nuo 2003 03 03.
7. Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas dėl valstybės registrų nuostatų patvirtinimo 1998 m. balandžio 14 d. Nr. 448, Vilnius.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas Nr. 1403, 2002-09-05, Žin., 2002, Nr. 89-3794 (2002-09-11) dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimo nr. 448 „Dėl valstybės registrų nuostatų patvirtinimo" pakeitimo.
9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864, 2000 m. liepos 18 d. Antroji knyga. Asmenys. Apibrėžia viešuosius juridinius asmenis (tarp jų patenka visos nevyriausybinės organizacijos - 2.34 ir toliau), palikimą labdaros tikslams (5.26), aukas (labdarą ir paramą – 6.476).
10. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo 1999 m. birželio 3 d. Nr. 719, Vilnius. Pakeitimai: Nr. 78, 2002-01-22, Žin., 2002, Nr. 8-277 (2002-01-23), Nr. 1769, 2002-11-11, Žin., 2002, Nr. 110-4868 (2002-11-15), Nr. 876, 2004-07-12, Žin., 2004, Nr. 109-4084 (2004-07-15).
11. Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 m. lapkričio 2 d. Žr. str. 25,35,36,45.
12. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-574, Vilnius.

Asociacijų

1. Lietuvos respublikos asociacijų įstatymas 2004 m. sausio 22 d. Nr. IX-196, Vilnius. Aktuali redakcija nuo 2010 12 28.
2. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl laikinosios viešųjų įstaigų ir asociacijų registravimo tvarkos patvirtinimo 1996 m. lapkričio 19 d. Nr. 1350 Vilnius.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 m. lapkričio 2 d. Teisės į susibūrimus, pažiūrų laisvė. Žr. str. 25,35,36,45.
4. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-574, Vilnius.
5. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo 1999 m. birželio 3 d. Nr. 719, Vilnius. Pakeitimai: Nr. 78, 2002-01-22, Žin., 2002, Nr. 8-277 (2002-01-23) Nr. 1769, 2002-11-11, Žin., 2002, Nr. 110-4868 (2002-11-15), Nr. 876, 2004-07-12, Žin., 2004, Nr. 109-4084 (2004-07-15).
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas Nr. VIII-1864, 2000 m. liepos 18 d. Antroji knyga. Asmenys. Apibrėžia viešuosius juridinius asmenis (tarp jų patenka visos nevyriausybinės organizacijos - 2.34 ir toliau), palikimą labdaros tikslams (5.26), aukas (labdarą ir paramą – 6.476).

Visuomeninių organizacijų

1. Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas. Žin., 1995, Nr.18-400. Nauja įstatymo redakcija: Nr. VIII-785, 98.06.11, Žin., 1998, Nr.59-1653 (98.07.01).
2. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-574, Vilnius.
3. Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas dėl valstybės registrų nuostatų patvirtinimo 1998 m. balandžio 14 d. Nr. 448., Vilnius.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1403, 2002-09-05, Žin., 2002, Nr. 89-3794 (2002-09-11) dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. balandžio 14 d. nutarimo nr. 448 „Dėl valstybės registrų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo.
5. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo 1999 m. birželio 3 d. Nr. 719, Vilnius. Pakeitimai: Nr. 78, 2002-01-22, Žin., 2002, Nr. 8-277 (2002-01-23), Nr. 1769, 2002-11-11, Žin., 2002, Nr. 110-4868 (2002-11-15), Nr. 876, 2004-07-12, Žin., 2004, Nr. 109-4084 (2004-07-15).

Viešųjų įstaigų

1. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas 1996 m. liepos 3 d. Nr. I-1428, Vilnius. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. vasario 14 d. Nr. IX-1977, 2004-01-27, Žin., 2004, Nr. 25-752 (2004-02-14).
2. Įsakymas dėl pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo akto formos, pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo sutarties formos, pavyzdinių viešosios įstaigos įstatų, pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo akto formos ir pavyzdinių viešosios įstaigos įstatų pildymo rekomendacijų, pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo sutarties formos ir pavyzdinių viešosios įstaigos įstatų pildymo rekomendacijų patvirtinimo (2011 m. birželio 10 d. Nr. 4-407), Vilnius.
3. Pavyzdinė viešosios įstaigos steigimo akto forma. Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. birželio 10 d. įsakymu Nr. 4-407.
4. Pavyzdinė viešosios įstaigos steigimo sutarties forma. Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. birželio 10 d. įsakymu Nr. 4-407.
5. Pavyzdiniai viešosios įstaigos įstatai. Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. birželio 10 d. įsakymu Nr. 4-407.
6. Pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo akto formos ir pavyzdinių viešosios įstaigos įstatų pildymo rekomendacijos. Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. birželio 10 d. įsakymu Nr. 4-407.
7. Pavyzdinės viešosios įstaigos steigimo sutarties formos ir pavyzdinių viešosios įstaigos įstatų pildymo rekomendacijos. Patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. birželio 10 d. įsakymu Nr. 4-407.
8. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-574, Vilnius.
9. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo 1999 m. birželio 3 d. Nr. 719, Vilnius. Pakeitimai: Nr. 78, 2002-01-22, Žin., 2002, Nr. 8-277 (2002-01-23), Nr. 1769, 2002-11-11, Žin., 2002, Nr. 110-4868 (2002-11-15), Nr. 876, 2004-07-12, Žin., 2004, Nr. 109-4084 (2004-07-15).

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI

1. MOKYTOJO PROFESIJOS KOMPETENCIJOS APRAŠAS (SMM, 2007 m. sausio 15 d. Nr. ISAK-54).
2. KVALIFIKACINIŲ REIKALAVIMŲ MOKYTOJAMS, DIRBANTIEMS PAGAL IKIMOKYKLINIO, PRIEŠMOKYKLINIO, NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO, PRADINIO, PAGRINDINIO, VIDURINIO, SPECIALIOJO UGDYMO IR PROFESINIO MOKYMO PROGRAMAS, APRAŠAS (2005 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. ISAK-506).
3. KVALIFIKACINIŲ REIKALAVIMŲ MOKYTOJAMS, DIRBANTIEMS PAGAL IKIMOKYKLINIO, PRIEŠMOKYKLINIO, NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO, PRADINIO, PAGRINDINIO, VIDURINIO, SPECIALIOJO UGDYMO IR PROFESINIO MOKYMO PROGRAMAS, APRAŠO PRIEDAS (2005 m. lapkričio 11 d. įsakymo Nr. ISAK-2264) (nuo 2005 m. lapkričio 27 d.) (Žin., 2005, Nr. 139-5029).
4. PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO KONCEPCIJA (SMM, 2012 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. V-899).
5. KVALIFIKACINIŲ REIKALAVIMŲ VALSTYBINIŲ IR SAVIVALDYBIŲ ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ (IŠSKYRUS AUKŠTĄSIAS MOKYKLAS) VADOVAMS APRAŠAS (SMM, 2011 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-1194).
6. PAVYZDINIS AUKLĖTOJO PAREIGYBĖS APRAŠYMAS (SMM, 2005 m. lapkričio 11d. įsakymu Nr. ISAK-2249)
7. NETRADICINIO UGDYMO KONCEPCIJA (SMM, 2010 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. V-299).
8. VALDORFO PEDAGOGIKOS LIETUVOJE KONCEPCIJA (SMM, 2004 m. gegužės 17 d. įsakymu Nr. ISAK-761).
9. MOKYTOJŲ IR PAGALBOS MOKINIUI SPECIALISTŲ (SMM, IŠSKYRUS PSICHOLOGUS) ATESTACIJOS NUOSTATAI (2008 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. ISAK-3216).
10. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA ŠVIETIMO KOKYBĖS IR REGIONINĖS POLITIKOS DEPARTAMENTAS. PEDAGOGŲ KVALIFIKACIJOS PROGRAMŲ VYKDYMAS (UPC.SMM, 2013-01-21 Nr. SR – 305).
11. AKREDITUOTŲ ĮSTAIGŲ SĄRAŠAS (UPC.SMM, 2006 m. sausio 23 d. įsakymu Nr. ISAK-109. Žin., 2006, Nr. 25-851; 2008, Nr. 51-1905; 2011, Nr. 5-155).
12. INSTITUCIJŲ, VYKDanČIŲ MOKYTOJŲ IR ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ SPECIALISTŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ, VEIKLOS VERTINIMO IR AKREDITACIJOS TAISYKLĖS (UPC.SMM, 2006 m. sausio 23 d. įsakymu Nr. ISAK-109).

13. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO 2006 M. SAUSIO 23 D. ĮSAKYMO NR. ISAK-109 „DĖL INSTITUCIJŲ, VYKDanČIŲ MOKYTOJŲ IR ŠVIETIMO PAGALBĄ TEIKIANČIŲ SPECIALISTŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMĄ, VEIKLOS VERTINIMO IR AKREDITACIJOS“ PAKEITIMO (2010 m. gruodžio 30 d. Nr. V- 2460).

IKIMOKYKLINĮ IR PRIEŠMOKYKLINĮ UGDYMĄ REGLAMENTUOJANTYS DOKUMENTAI

1. BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ IR MOKYMO PRIEMONIŲ ATITIKTIES TEISĖS AKTAMS ĮVERTINIMO IR APRŪPINIMO JAIS TVARKOS APRAŠAS (2011 m. lapkričio 30 d. Nr. V-2310).
2. ĮSAKYMAS DĖL BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ IR MOKYMO PRIEMONIŲ ATITIKTIES TEISĖS AKTAMS ĮVERTINIMO IR APRŪPINIMO JAIS TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2011 m. lapkričio 30 d. Nr. V-2310).
3. ŠVIETIMO APRŪPINIMO STANDARTAI (2011 m. gruodžio 12 d. Nr. V-2368).
4. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS MOKINIŲ UGDYMO FINANSAVIMO 2011 METAIS TVARKOS APRAŠAS (2011 m. kovo 31 d. Nr. V-542).
5. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PLĖTROS 2011–2013 METŲ PROGRAMA (2011 m. kovo 1 d. įsakymu Nr. V-350)
6. LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL LIETUVOS HIGIENOS NORMOS HN 75:2010 „ĮSTAIGA, VYKDANTI IKIMOKYKLINIO IR (AR) PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMĄ „BENDRIEJI SVEIKATOS SAUGOS REIKALAVIMAI“ PATVIRTINIMO (2010 m. balandžio 22 d. Nr. V-313).
7. NUTARIMAS DĖL VAIKŲ NUO GIMIMO IKI PRIVALOMOJO MOKYMO PRADŽIOS GYVENIMO IR UGDYMO SĄLYGŲ GERINIMO MODELIO APRAŠO PATVIRTINIMO (2009 m. lapkričio 11 d. Nr. 1509).
8. ĮSAKYMAS DĖL METODINIŲ REKOMENDACIJŲ DĖL IKIMOKYKLINIO UGDYMO LĖŠŲ SKYRIMO VIENAM VAIKUI PRINCIPO TAIKYMO (2007 m. gegužės 29 d. NR. ISAK-1026).
9. METODINĖS REKOMENDACIJOS DĖL IKIMOKYKLINIO UGDYMO LĖŠŲ SKYRIMO VIENAM VAIKUI PRINCIPO TAIKYMO (2007 m. gegužės 29 d. Nr. ISAK -1026).
10. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMŲ KRITERIJŲ APRAŠAS (2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627).
11. PAVYZDINIS AUKLĖTOJO PAREIGYBĖS APRAŠYMAS (2005 m. lapkričio 11d. įsakymu Nr. ISAK-2249).
12. REKOMENDACIJOS SAVIVALDYBĖMS DĖL CENTRALIZUOTO VAIKŲ PRIĖMIMO Į ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPES (2003 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. ISAK-918).
13. BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ IR MOKYMO PRIEMONIŲ ATITIKTIES TEISĖS AKTAMS ĮVERTINIMO IR APRŪPINIMO JAIS TVARKOS APRAŠAS (2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. V-2310).

14. ĮSAKYMAS DĖL BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ IR MOKYMO PRIEMONIŲ ATITIKTIES TEISĖS AKTAMS ĮVERTINIMO IR APRŪPINIMO JAIS TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2011 m. lapkričio 30 d. Nr. V-231).
15. ŠVIETIMO APRŪPINIMO STANDARTAI (2011 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-2368).
16. ĮSAKYMAS DĖL ŠVIETIMO APRŪPINIMO STANDARTŲ PATVIRTINIMO 2011 m. gruodžio d. 12 Nr. V-2368).
17. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO TVARKOS APRAŠAS (2005 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. ISAK- 118).
18. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO ORGANIZAVIMO MODELIŲ APRAŠAS (2003 m. spalio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-1478).
19. REKOMENDACIJOS SAVIVALDYBĖMS DĖL CENTRALIZUOTO VAIKŲ PRIĖMIMO Į ŠVIETIMO ĮSTAIGŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO GRUPES (2003 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. ISAK-918).
20. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PAVYZDINIS PAREIGINIS APRAŠAS (2003 m. lapkričio 10 įsakymu Nr. ISAK-1581).
21. VAIKO BRANDUMO MOKYTIS PAGAL PRIEŠMOKYKLINIO IR PRADINIO UGDYMO PROGRAMAS ĮVERTINIMO TVARKOS APRAŠAS (2005 m. spalio 29 d. įsakymu Nr. ISAK – 2173).
22. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL SPECIALISTŲ ETATŲ TARPINSTITUCINIAM BENDRADARBIAVIMUI SAVIVALDYBĖSE KOORDINUOTI, SIEKiant TEIKTI KOMPLEKSINĘ PAGALBĄ VAIKAMS NUO GIMIMO IKI 7 METŲ IR JŲ TĖVAMS (GLOBĖJAMS), STEIGIMO 2010 METŲ RUGSĖJO–GRUODŽIO MĖNESIAIS FINANSAVIMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2010 m. birželio 22 d. Nr. V-978).
23. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL VAIKO, KURIAM TAIS KALENDORINIAIS METAIS SUEINA 7 METAI IR KURIAM REIKALINGA NUOLATINĖ KVALIFIKUOTŲ SPECIALISTŲ PAGALBA BEI SVEIKATĄ TAUSOJANTIS DIENOS REŽIMAS, UGDYMO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE ARBA NAMUOSE PAGAL VAIKO UGDYMO SI POREIKIAMS PRITAIKYTĄ UGDYMO PROGRAMĄ ORGANIZAVIMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2007 m. rugsėjo 14 d. Nr. ISAK-1836).
24. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL SAVIVALDYBIŲ IKIMOKYKLINIO UGDYMO MOKYKLŲ IR PEDAGOGINIŲ PSICHOLOGINIŲ TARNYBŲ IR JOSE 2009 METŲ RUGSĖJO–GRUODŽIO MĖNESIAIS FINANSUOJAMŲ ŠVIETIMO PAGALBOS SPECIALISTŲ ETATŲ IR LĖŠŲ PASKIRSTYMO SAVIVALDYBĖMS SĄRAŠO PATVIRTINIMO (2009 m. rugsėjo 3 d. Nr. ISAK–1795).
25. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO ĮSAKYMAS DĖL FINANSINĖS PARAMOS TEIKIMO ŠVIETIMO PAGALBOS SPECIALISTŲ ETATAMS STEIGTI 2009 METŲ RUGSĖJO–GRUODŽIO MĖNESIAIS SAVIVALDYBIŲ IKIMOKYKLINIO UGDYMO MOKYKLOSE IR PEDAGOGINĖSE PSICHOLOGINĖSE

TARNYBOSE TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2009 M. BALANDŽIO 20 D. NR. ISAK-778).

26. ĮSAKYMAS DĖL KOMPLEKSIŠKAI TEIKIAMOS ŠVIETIMO PAGALBOS SOCIALINĖS PARAMOS, SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS IR JŲ TĖVAMS (GLOBĖJAMS) TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2011 m. lapkričio 4 d. Nr. V-2068/A1-467/V-946).

27. LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS Į S A K Y M A S DĖL PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO (2013 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. V-1106)

KAUNO VALDORFO DARŽELIS „ŠALTINĖLIS”

Jauno specialisto (globotinio) _____ 20.... – 20..... m. m.

(vardas, pavardė)

veiklos planas

Eil. Nr.	Priemonės, veiksmo pavadinimas	Įvykdymo terminai		Bendradarbiaujant su specialistais, vadovais, pedagogais (pastabos)	Mentoriaus įvertinimas
		Planuojama įvykdyti iki	Atžyma apie įvykdymą (pildo mentorius)		
1.	Individualus karjeros lapas				
2.	Savianalizės anketa				
3.	Literatūros studijos:				
3.1.	Žmogotyra....				
4.	Stebėti praktiniai užsiėmimai:				
4.1.	1 gr. auklėtojos				
4.2.	Logopedo užsiėmimas				
4.3.	Pavaduotojos ugdymui individuali konsultacija				
4.4.					
5.					

Globotinis

Mentorius

**VALDORFO DARŽELIO PEDAGOGO
SAVIANALIZĖS IR VEIKLOS TOBULINIMO ANKETA**

(Institucijos pavadinimas)

(Mokytojo vardas ir pavardė)

(Mokytojo kvalifikacinė kategorija, pedagoginio darbo stažas)

200.../20..... mokslo metų

Veiklos sritis	Mokytojo veiklos rodikliai (Kas nuveikta šioje srityje)	Sėkmės rodikliai (Kaip tai paveikė mokinių pažangą ir pasiekimus)
1. Žinios, supratimas		
1.1. Supratimas apie žmogaus prigimtį, remiantis R.Šteinerio antroposofine antropologija, kaip apie bendrai žmogišką, nepriklausomą nuo kultūrinių, tautinių ir religinių skirtumų.		
1.2. Supratimas apie Rudolfo Šteinerio pasiūlytos socialinės trinarystės reikšmę sveiko socialinio gyvenimo vystymuisi, naudingam bendradarbiavimui visuomenėje ir tėvus integruojančiam elgesiui.		
1.3. Supratimas apie esminį gyvybinių jėgų vaidmenį mažų vaikų augimui ir sveikam fiziniam bei dvasiniam vystymuisi.		
1.4. Žinios apie vaikų raidą (iki gimimo, pirmieji gyvenimo metai, vėlesnė vaikystė) ir apie vaikų ankstyvąjį mokymąsi, kaip tai supranta R.Šteineris ir bendrieji raidos tyrimai.		
1.5. Supratimas apie laisvo ir nevaržomo mažo vaiko žaidimo svarbą jo fizinei, emocinei ir dvasinei sveikatai.		

Ką planuojate tobulinti kitais mokslo metais? _____

Veiklos sritis	Mokytojo veiklos rodikliai (Kas nuveikta šioje srityje)	Sėkmės rodikliai (Kaip tai paveikė mokinių pažangą ir pasiekimus)
2. Įgūdžiai, gebėjimai		

2.1. Gebėjimas panaudoti žinias vaikų stebėjimui, pasiekimų vertinimui pagal pasiekimų ir pažangos vertinimo darželyje sistemą ir gebėjimui pasiruošti vaikų aptarimui savaitinėje mokytojų kolegijoje.		
2.2. Gebėjimas sukurti vaiko jautimus puoselėjančią ir ugdančią aplinką, sumažinant ar panaikinant modernios aplinkos įtaką vaikams tokiose srityse kaip maitinimas, gyvenimo stilius, žiniasklaidos įtaka ir kartu jų sukeliamas vaikų sveikatos problemas.		
2.3. Gebėjimas dirbti taip, kad mažo vaiko gyvybinės jėgos būtų apsaugotos ir sustiprintos dėka šiltos, draugiškos aplinkos, ritmo visuose kasdieninės veiklos aspektuose, sveikos mitybos, vengiant jautimų perkrovos.		
2.4. Gebėjimas apsaugoti vaiko žaidimą, suteikiant jam pakankamai laiko, erdvės ir atitinkamą žaislingą atmosferą.		
2.5. Gebėjimas įgyvendinti Rudolfo Šteinerio nuorodas apie vaikišką mokymosi procesą per pamėgdžiojimą ir pavyzdį ir patiems tapti pavyzdžiu, vertu vaikų pamėgdžiojimo.		
2.6. Turėti įvairesnių sugebėjimų ir meistriškumo tokioje veikloje kaip namų ruoša, priežiūra ir rankdarbiai, kurie vaikams suteiktų turtingą patyrimą apie suaugusiųjų darbus.		
2.7. Gebėjimas padaryti įmanomą kuriantį ir ugdančią vaikų patyrimą tokiose srityse kaip: Judėjimas (ryto ratas); Muzika (dainavimas ir <i>euritmija</i>); Kalba (pasakų sekimas); Tapymas (akvarele, metodu šlapia ant šlapio); Lipdymas (bičių vašku); Piešimas; Gamtos pažinimas; Socialinis patyrimas;		

Ką planuojate tobulinti kitais mokslo metais? _____

Veiklos sritis	Mokytojo veiklos rodikliai (Kas nuveikta šioje srityje)	Sėkmės rodikliai (Kaip tai paveikė mokinių pažangą ir pasiekimus)
3. Vertybinės nuostatos		

3.1. Gebėjimas kurti žmogiškuosius santykius su vaiku ir šeima besiremiant tikrais ir sąžiningais jausmais bei valia.		
3.2. Pasiryžimas visą gyvenimą eiti saviuklos keliu, remiantis mąstymo ir jausmų dvasinėmis jėgomis, per asmeninius meditacijos ir meninius pratimus bei remiantis valios jėgomis per kasdieninį praktinį auklėtojo darbą.		
3.3. Domėjimasis kitų kultūrų ir vertybių indėliu žmonijai. Sugebėjimas perprasti specifinę kultūrą ir visuomenę ir joje dirbti.		
3.4. Pagarba ir meilė vaikui kaip individualybei, kuri atsineša savo asmeninį likimą.		

Ką planuojate tobulinti kitais mokslo metais? _____

Mokytojo veiklos ir kompetencijos tobulinimo kryptys (suderintos su kuruojančiu vadovu)

Kurujančio vadovo komentarai, siūlymai ir išvados (dėl veiklos atitikties turimai kvalifikacinei kategorijai)

Mokytojas _____ (Parašas) _____ (Vardas ir pavardė)

Kurujantis vadovas _____ (Parašas) _____ (Vardas ir pavardė)

Data _____

Pedagogų darbo priežiūra
Gerosios patirties sklaida
Pagalba mažesnę patirtį turintiems pedagogams

Stebėtojas

Stažas

Grupė ir grupės auklėtoja	Data	Stebima veikla	Trumpas veiklos pristatymas: (kokie keliama tikslai, auklėtojos, vaikų veikla)
			Ką norėčiau panaudoti savo veikloje: Kilę klausimai:

Sau keliama uždaviniai:

Veiklą demonstravo/konsultavo
(vardas, pavardė, parašas)

JAUNOJO SPECIALISTO VEIKLOS VERTINIMO LENTELĖ

(data)

(institucijos pavadinimas)

Mokytojas

Vertintojas

(vardas ir pavardė)

Turima kvalifikacinė kategorija _____

Pareigos

(vardas ir pavardė)

Kvalifikacinė kategorija

Grupė _____

Užsiėmimo (ugdomosios veiklos, renginio) tema

	Stebimi mokytojo veiklos užsiėmimo aspektai	Labai gerai	Gera	Patenki- namai	Reikia tobulinti	Pastabos ir pasiūlymai
1	Geba numatyti konkrečius ugdymo tikslus ir uždavinius					
2	Geba planuoti ugdymo turinį					
3	Geba parinkti ir taikyti ugdymo būdus bei metodus.					
4	Geba įgyvendinti R. Šteinerio nuorodas apie vaikišką mokymosi procesą per pavyzdį ir pamėgdžiojimą ir tapti pavyzdžiu, vertu vaikų pamėgdžiojimo.					
5	Geba apsaugoti vaiko žaidimą, suteikiant jam pakankamai laiko, erdvės ir atitinkamą žaismingą atmosferą.					
6	Geba atskleisti ugdymo turinį					
7	Geba kurti vaiko jutimus puoselėjančią ir ugdančią aplinką					
8	Geba naudoti laiką					
9	Geba naudoti išteklius					
10	Geba panaudoti žinias vaikų stebėjimui, pasiekimų vertinimui pagal pasiekimų ir pažangos vertinimo darželyje sistemą.					

11	Geba kurti žmoniškuosius bendravimo ir bendradarbiavimo santykius su vaiku					
12	Geba bendrauti su šeima.					

Vertintojas

(Parašas)

(Vardas ir pavardė)

Mokytojas

(Parašas)

(Vardas ir pavardė)

REKOMENDUOJAMAS PASKAITŲ - PRAKTINIŲ UŽSIĖMIMŲ CIKLAS BŪSIMŲ DARŽELIO VAIKŲ TĖVAMS IR VISUOMENEI

20..... m.

Užsiėmimas:**Data:**

1. Įvadinė paskaita: Rudolfas Šteineris - Valdorfo mokyklos įkūrėjas; bendrieji Valdorfo pedagogikos bruožai. Valdorfo pedagogika Lietuvoje. Praktinė veikla – socialiniai žaidimai. Užduotis perskaityti nurodytą literatūrą ar straipsnį	..... mėn. ... d. val.
2. Antroposofinė žmogaus samprata, amžiaus tarpsnių ypatumai. Diskusija perskaitytos literatūros klausimais	..... mėn. ... d. val.
3. Vaikų piešinių paslaptys. Praktinė veikla – liejimas akvarele	..... mėn. ... d. val.
4. Ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymo ypatumai Valdorfo Darželyje. Praktinė veikla – socialiniai žaidimai.	..... mėn. ... d. val.
5. Dvylika pojūčių. Praktinė veikla – lėlytės pojūčių lavinimui siuvinimas	..... mėn. ... d. val.
6. Valdorfo grupių aplinka (pažintis su darželio grupėmis), ritmas vaiko gyvenime, televizijos įtaka	..... mėn. ... d. val.
7. Praktinė veikla kartu su vaikais. Konsultacijos (I/darželio auklėtojos, specialistai – logopedė, muzikos ir dailės vadovės, kūno kultūros pedagogė)	..... mėn. ... d. val.
8. Galimos adaptacijos problemos, motyvaciniai pokalbiai Darželio tėvų kodeksas. Pažintis su pedagogais, darželio savivalda, Paramos Valdorfo pedagogikai bendrija. Pasiskirstymas į grupes, sutarčių pasirašymas.	..... mėn. ... d. val.

Tel. pasiteiravimui

REKOMENDACIJOS KOLEGIJOS VEDIMUI

1. PASISVEIKINIMAS

Rekomenduojam, kad pasisveikinimas atitiktų sielos lygmenį, būtų orientuotas į bendrumą, bendruomenę, laikmetį. Taip pat turi sietis su šios kolegijos tema. Gali būti R. Štainerio citata, graži mintis, posakis, eilės ir t.t.

2. PEDAGOGINĖ DALIS (30 min.)

Patariame aptarti: straipsnius, pedagoginę literatūrą, metodiką, pedagoginius klausimus ar vaiko (stebėjimo) aptarimą. Taip pat gali būti ir meninė dalis: meditacinis piešimas, eurtmija, dainavimas, socialiniai žaidimai. Rekomenduojame išsikelti susitikimo tikslą ir 2 – 3 uždavinius, kad drabas kolegijoje būtų tikslingas be nukrypimų.

3. TECHNINĖ DALIS (20 min.)

Patariame aptarti organizacinius klausimus: artimiausias šventes, renginius, seminarus ar mokymus. Detaliai aptarkite ir numatykite darbus bei pasiskirstykite jais.

4. PRANEŠIMAI APIE GRUPES (20 min.)

Trumpa savaitės apžvalga, pasisakykite, kaip sekėsi įgyvendinti išsikeltus uždavinius savaitės eigoje, ką ir kokiais būdais tikėtės pakeisti ateityje, kad rezultatai tenkintų jus.

5. APIBENDRINANTIS PRANEŠIMAS (10 min.)

Stebėtojo refleksija ir įvertinimas apie šios dienos kolegijos darbą: ar viskas vyko pagal planą, ar pavyko įgyvendinti išsikeltą tikslą ir uždavinius. Numatykite kitos kolegijos temą, vedėją ir stebėtoją.

6. ATISISVEIKINIMAS (10 min.)

Pasisakykite, kaip jaučiatės ir kokius jausmus išgyvenote kolegijos metu, ar esate patenkinta tuo ką išgirdote. Po kolegijos dalyvių pasisakymų, vedantysis apibendrina, padėkoja už dalyvavimą ir atsisveikina gražia mintimi, posakiu ar citata.